ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

Ramazan ARSLAN

ERZURUM ŞEHİR MERKEZİNDEKİ VAKIFLAR VE SOSYO-EKONOMİK BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Recep KÖK

ERZURUM - 1995

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1	Atatürk Üniversitesi Kalkınma Vakfı 1991-1993 Yılları Bilançosu	45
Tablo 2.2	Erzurum Lisesi Kültür ve Eğitim Vakfı 1988-1993 Mali Durumu.	53
Tablo 2.3	Erzurum İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Faaliyetleri	59
Tablo 2.4	Erzurum Şehir merkezinde Bulunan Yeni (Faal) Vakıfların Sağlık Hizmetleri	62
Tablo 2.5	Erzurum Şehir merkezinde Bulunan Yeni (Faal) Vakıfların Yardımlaşma ve Dayanışma Hizmetleri	63
Tablo 3.1	Erzurum'daki Esnaf İle Vakıf Kiracısı Esnafın Sosyo-Ekonomik Yönden Karşılaştırılması	73
Tablo 3.2	Vakıf Değerlerine Ait Tutum ve Davranışlar	78
Tablo 3.3	Vakıfların Kullanım Biçimine İlişkin Değer Tahmini	81

GİRİŞ

Topluma faydalı olmak ve bireylere yardım etmek, insanın en güzel duygularını oluşturmaktadır. Bu nedenle de geliştirilen müesseselerin en uygun olanlarından biri de vakıflardır. Vakıf eski çağlardan beri, çeşitli şekiller ve çeşitli isimler altında topluma hizmet sunma aracı olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla da toplum tarafından büyük rağbet görmüştür.

İslamın yayılışından sonra, fakir ve düşkünlere yardım etmek topluma faydalı olmak ve insanlar arasınndaki dayanışmayı teşvik etmek inancı vakıf sistemiyle birleşince ortaya vakıf ruhunu çıkarmıştır. Bu duygu öylesine gelişmiş ve öylesine ilgi uyandırmıştır ki; varlıklı insanlar vakıf kurarak, mallarını bağışlamada va topluma faydalı olmada birbirleriyle yarışmışlardır. Bu faaliyetler arasında; köprü, çeşme, han, hamam, kervasaray, aşevi, kimsesizler yurdu, sağlı merkezleri ve eğitim-öğretim yatırımlarını saymak mümkündür.

Bu sistem topluma otokontrol makenizmasını da kazandırmış ve devlet mahalli işlerle uğraşmaktan ziyade asıl görevi olan himaye, asayiş, eğitim, vergi ve sağlık gibi işlerle uğraşmıştır. Yerel problemleri ise vakıflar üstlenmiştir. Böylece devlet toplumla bütünleşerek asırlar boyu ayakta kalmayı başarmıştır.

Bu açıklamalar ışığında; Erzurum şehir merkezi değerlendirilmeye alınınca durumun aynı olduğu görülecektir. Özellikle Selçuklulardan beri Erzurum, bir ilim ve vakıf merkezi olduğu anlaşımıştır. Şehir konumu gereği stratejik bir noktada bulunduğu için buraya asırlar boyu vakıflar kanalıyla hizmet verilmiştir. Erzurum'un Osmanlı döneminde de bir ilim merkezi oluşu, vakıf ruhunu büsbütün artırmış, topluma hizmet götürmek yolunda vakıf kurma çalışmaları da hızlanmıştır.

Bu araştırma çerçevesinde Erzurum'da faaliyet gösteren vakıflar incelenmştir. Ancak, Cumhuriyet öncesi vakıflarla ilgili detaylı olarak belgelere ulaşılamamıştır.

Dolayısıyla da tezin amacı doğrultusunda Cumhuriyet dönemi ele alınmıştır. Araştırmada belgelerine ulaşılan vakıf sayısı 712'dir.[1] Ancak belgelerine ulaşılamayan ve isimleri bilinen vakıflar çoğunluktadır. Konu Cumhuriyet öncesine taşındığında bu sayı binlerle ifade edilecektir. Ortaya çıkan bu büyük rakamın Erzurum merkezinde vakıf ve vakıf hizmetlerine verilen değeri göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışma üç ana bölüm halinde ele alınmıştır.

Birinci bölüm "Vakıf kaynakları ve gelişim süreci" adını taşımakta ve bu konuda genel bir yaklaşım sergilendikten sonra, vakıfların amaçları, türleri, faaliyetleri ve yönetimleri ile ilgili bilgi verilmektedir.

"Erzurum şehir merkezindeki vakıflar ve sosyo-ekonomik bir değerlendirme"isminde incelenen ikinci bölümde ise; il merkezindeki vakıflar hakkında bazı bilgiler sunulmaktadır.

Üçüncü ve son bölüm ise; "Yeni vakıfların kullanım biçimi ve bir araştırma" adını taşımaktadır. uygulanan ankette elde edilen birincil veriler bazı istatistiki tekniklerden yararlanarak yorumlanmaktadır.

---

[1] Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 04.08.1995 Tarih ve 1247 sayılı yazısı. Bunlardan tesbit edebildiğimiz vakıflar ek-1 ve ek-2'de sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

VAKIF KAYNAKLARI VE GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Vakıf Tanımı ve Genel Kapsamı

Arapça bir kelime olan vakıf; durdurma, hareketten alıkoyma, hapsetme, dinlendirme anlamlarına gelir. Çoğulu ise evkaf'tır.

Vakıf; kişinin taşınır veya taşınmaz mallarını hiç bir dış etki altında kalmaksızın, sırf kendi rıza ve isteğiyle; kendi şahsi mülkiyetinden çıkarıp, hayır amacıyla; yine kendisi tarafından belirtilen şart ve hizmetlerin yerine getirilmesi için, tahsis etmesidir. Bu durumda vakıf kuran kişiye Vâkıf, vakfin hangi şartlara göre yürütüleceğini belirten yazılı belgelere vakfiye[2], ammenin menfaati için vakfedilen her çeşit mülke ise; " Mevkuf "[3] denilmektedir. İslâm ve Osmanlı Hukukunda da "menfaati insanlara ait olmak üzere bir malı, Allah'ın mülkü hükmünde daimi surette temlik ve temellükten meneylemek ve vakfeden kimsenin arzu ettiği cihete sarfetmektir".[4] şeklinde tanımlanmaktadır. Buradaki " Allah'ın mülkü " tabirinden kamu mülkiyeti anlaşılmaktadır.[5]

Vakıfların tarih boyunca toplum içerisinde gelir dağılımı eşitsizliğinden dolayı doğacak olan dengesizliklerin giderilmesi, dar gelirli kimselerin faydasına yönelik

---

[2] İbrahim Ateş ve diğerleri. Son On Yılda Vakıflar "1980 - 1990" , Ankara, V.G.M. Yayınları s. 5 Yeni Ansiklopedi. İstanbul, Timaş Yayınları 1989, cilt. 3, s. 1223 (madde. 3935); Akay, 50.

[3] Ziya Kazıcı. İslami ve Sosyal Açıdan Vakıflar. İstanbul, Marifet yayınları 1985, s. 31

[4] Fikret Eren. Osmanlı Dönemi Vakıfları, Ankara, V.G.M. Yayınları 1987, s. 196; Yeni Ansiklopedi, cilt.3, Timaş Yayınları, İstanbul 1989, s. 1260 (1223 sayfa); Vehbe Zühaylî. İslâm Fıkhı Ansiklopedisi. İstanbul, Feza yayıncılık 1994, c. 10, s. 243

[5] İ.Erol Kozak. Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf (Vakıf). İstanbul, Akabe Yayınları 1985, s.89; Orhan Hançerlioğlu. Ticaret Sözlüğü, İstanbul, Remzi Kitabevi 1982, s. 438

hususiyetlerin kazandırılması ile manevi yönden de Allah'ın rızası ve hoşnutluğunu sağlamak gibi iki önemli amaç doğrultusunda rol oynadığı bilinmektedir.[6]

Tarihi seyir içerisinde vakıfların kuruluş, işleyiş, yönetim ve denetimi farklılık göstermiştir. Buna göre cumhuriyetten önceki vakıflar islâm hukuku esaslarına göre kurulmuş iken yeni vakıflar, Türk medeni kanuna göre kurulurlar. Vakıf, tüzel kişiliğe sahip bir kuruluştur. Vakıf mallarının, vakıf amaçları doğrultusunda kullanılması esastır. Bir kişi, gerekli parayı ya da malları koyarak vakıf kurabileceği gibi, birden çok kişi de işbirliği yaparak vakıf kurabilir. Vakıfların ana amacı kâr sağlamak değildir. Genellikle, çeşitli toplumsal alanlarda hizmet vermek ve hayır işlerini yerine getirmek amacıyla kurulurlar.[7] Bu konu ileriki bölümlerde açıklanmıştır.

1.2. Vakıfların Tarihçesi

Osmanlı toplumunda çok önemli yeri olan ve islâm hukukuyla bütünleşen vakıfların tarihçesini anlatmadan önce, tarihi misyonunu ve hukuki yerini tesbit etmek lazımdır. Bu bakımdan Vakıf kavramı her ne kadar İslâm dininin asli kaynaklarından olan Kur'an- ı Kerîm'de açıkça belirtilmemiş ise de yardımlaşma ve dayanışmaya ait pek çok ayetlere rastlamak mümkündür.[8] İslâm dünyasında mevcut her hayırlı müessesenin esas kaynağını Kur'an ve sünnet teşkil eder. Vakıf müessesenin kaynağı da böyledir. Örneğin; "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça tam hayra nail olamazsınız" [9] hitabı, müslümanı harekete geçirmiştir.[10] Böyle teşvik edici bazı ayetlerin islâm alimleri tarafından vakıf kavramı ile açıklandığı görülmektedir. Yine " Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki; Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. Yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar."[11] Ebu Talha isimli bir sahabe, yukarıda mealini verdiğimiz ayet (Âl-i İmrân, 92) gelince "Rabbimiz bizden mallarımızı istiyor; Şahid ol ey Allah'ın Peygamberi, ben en

---

[6] Nazif Öztürk. Menşe', ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları 1983, s. 52; Vakıfta amaç kavramı için bakınız: Hasan Güneri. Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri. Ankara, Sevinç matbaası 1976.
[7] Halil Seyidoğlu. Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük. Ankara, Güzem Yayınları 1992, s. 943
[8] Öztürk, s. 43
[9] Âl-i imrân, 92
[10] İbrahim Canan. Kütüb- I Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi. Ankara, Akçağ Yayınları 1993, c. 16, s. 278
[11] Kur'an, Bakara: 177, 195, 148, 262; Âl-i imrân, 115;en- Nisa, 2; el- Mâide, 2

sevdiğim arazimi Allah rızası için, hayra tahsis ettim" demesi üzerine Hz.Peygamber, sahabenin yakın akrabaları olan Hassan ve Übey'ye tahsis etmesini tavsiye etmiştir. Başta Ahmed b. Hambel olmak üzere bütün hadisçiler de aynı ayeti vakıfla açıklamışlardır. Hz. Muhammed (s.a.) de başta vakıf olmak üzere, dine hizmet etmek, Allah rızasını aramak maksadıyla başlatılan teşebbüslerin desteklenmesini teşvik amacıyla " Kim Allah rızası için bir bağırtlak kuşunun yuvası kadar bir mescid inşa ederse, Allah onun için cennette bir köşk inşa eder" buyurmuştur.[12] Aynı durumu islâm dininin asli kaynaklarının ikincisi olan Hz. Peygamberin hadislerinde de görmek mümkün. Örneğin; "İnsanlar öldükleri zaman tabiatıyla amelleri kesilir; bunun üç istisnası vardır: Birincisi devamlı sadaka, (sadaka-i câriye) meydana getiren kimsedir ki; bundan intifa (yararlanma) devam ettikçe onun ameli de devam eder. İkincisi, kendisinden sonra yararlı olan bir ilim; Üçüncüsü ise; kendisine hayır dua eden bir salih çocuktur" hadisinde belirtilen sadaka-i câriye ifadesi yine vakıf kavramıyla izah edilmiştir.[13]

Bu kısa açıklamadan sonra vakıfların tarihçesine girecek olursak; İnsanlık tarihinde vakıf kavramının temelinin çok eskilere dayandığını görürüz. Vakıfların ilk kaynağı hakkında çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan bazıları vakıf kavramını Bizansa, Roma'ya dayandırmakta; bazıları da batıdan doğduğunu söylemektedirler. Yine ileri sürülen görüşlere göre; vakıf örnekleri tarihte dini mabetler, ruhların huzura kavuşması için yapılan yardımlar ve mezar kitabeleri olduğu, bunların hemen hemen tamamının devlet yetkilileri tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte her çağda ve toplumda dini amaçlarla yapılan tesislere bugünki anlamıyla vakıf demenin gerekmediği de savunulmaktadır. İslâmiyetten önceki değişik kavimlerde toplumun hizmetine sunulmuş ibadet yerleri, çeşmeler, kuyular, gibi eserlere bakarak vakıf fiilinin varlığı kabul edilse bile; hukuki bir kurum durumunda bir yapıya sahip olduğunu söylemek güçtür. Her ne kadar karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma, yoksulun korunması gibi güzel duygular; eski kavimlerde de yaşanmış olduğu bilinmekte ise de bu duyguların en güzel şeklinin vakıflarla doğduğunu; vakıfların da en güzel örneğinin, islâm dininin ortaya çıkmasıyla doruk noktasına ulaştığını ileri süren görüşler de vardır.

---

[12] Canan, 278

[13] Ahmet Akgündüz. İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi (Osmanlı Tatbikatında Vakıf). Ankara. Türk Tarih Kurumu 1988, s. 16 ; (" sadaka-i cariye için bk. İbni mace. mukaddemime, 20. bab) ; Elmalı M. Hamdi Yazır. Hak Dini Kur'an Dili. İstanbul, Azim yayıncılık, c. 2, s. 220; Öztürk, s. 44; İ. Ateş, " Türk İslâm Vakıflarının Temelindeki İnsan Sevgisi ", II. Vakıf Haftası (3-9 Aralık 1984), Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1985, s. 106; Canan, 277

İslâm bilginlerinden olan İmam- ı Şafii " Benim bildiğime göre cahiliye devrinde islâmi maksat ve gaye ile vakıf hareketi olmayıp, bu kuruluş ancak islâmla başlamıştır. " demesi de vakıf kavramının islâmiyetle bir yapı kazandığını göstermektedir.[14] Sonuçta islâmiyetten önce vakıf müesseselerinin olduğu bilinmekte ise de, islam ülkelerinde daha fazla itibar gördüğü ve gittikçe arttığı bilinmektedir. Vakıflar konusunda bilinen ilk eser, Hz. İbrahim tarafından yaptırılan Kâbe-i Muazzama'dır.[15] Allah'ın evi olarak tanımlanan Kâbenin Allah'ın mülkü hükmünde olduğu ve bu sebeple mülk edinilemeyeceği, satılamayacağı, sadece toplantı ve ibadete mahsus bir makam olduğu ve dolayısıyla da bir vakıf olarak kabul edilebilebileceği söylenebilir.[16] Vakıfların hukuki durumunun uygulamasının da islâm diniyle başladığını söylemek mümkündür. Hz.Aişe'nin naklettiğine göre Hz.peygamber, Medine'deki A'vaf, Safiye, Dellal, Müseyyeb, Burka, Hisna ve Meşrebe isimleriyle bilinen yedi adet mülkünü sadaka olarak vermiş yani vakfetmiştir. Yine Hz. peygamberin, Themg adıyla anılan bir araziyi vakfettiği, hatta sahiplenmemek şartıyla; mütevellisinin de bu vakıf malından yararlanabileceği belirtilen bir vakfiye ile kızı Hafsa'ya, sonra da nesline teslim ve vasiyet ettiği bilinmektedir. Şu halde Vakıf tasarrufunun hukuki tasarruftan sayılmasının da islâm dini ile başlamış olduğu söylenebilir.[17] İslâmın ilk devirlerinde vereceğimiz örnek, konuya açıklık kazandırabilir şöyleki; Hayber'de elde edilen ganimet dağıtılınca Hz.Ömer, kendi hissesini, Allah rızası için vakfetmek üzere Hz. Peygambere gelir ve bu konudaki fikrini öğrenmek ister. Bunun üzerine O'nun "istersen aslını bırakır, menfaatini tasadduk edersin" buyurması üzerine Hz.Ömer, "satılmamak, hibe edilmemek, mirasçılara bırakmamak üzere; fakirler, akraba, köleler, misafirler ve yolcular için" bu değerli toprağı vakfetti. İslâm'da ilk vakıf uygulamasının bu olduğu bilinmektedir.[18] Hz.Ömer yapmış olduğu vakfına bizzat kendisi mütevellilik etmiştir.[19] Böylece tarihte vakıf mütevelliliğinin de islâm diniyle başlamış olabileceği kuvvetlilik kazanmaktadır. Hz. Ömer'in vakfını Hz.Ebubekir (r.a), Hz.Ali (r.a.), Hz.Zeyd bin Sabit (r.a.), Ümmü'l-

---

[14] Öztürk , s. 40; Zühaylî, 244; Canan, 280

[15] Ali Himmet Berki: "Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti" (Vakıfların Kıymeti). Vakıflar dergisi. Sayı. 6. 1965. s. 12; Berki (Vakıfların faideleri), s. 10

[16] Hüseyin Uslu. Başlangıçtan Günümüze İslâm Müüesseseleri Tarihi. İstanbul, Gonca yayınları 1985. s. 259

[17] Berki (Vakıfların Kıymeti), s. 10

[18] Halim Baki Kunter. "Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi" V. D. C. 3. V. G. M. Ankara 1956. s.93; Hayreddin Karaman. İslâm hukuk Tarihi. İstanbul, Nesil Yayınları, s. 93; Zühaylî, 245; Canan, 279

Mü'minin vakıfları takip etmiş ve vakıf kurumları yolunda adeta yarışmış, önem vermişlerdir. Câbir(r.a) derki: Resûlullah(s.a.)'in ashâbı arasında gücü yetip de vakıf yapmayan hiçbir kimse kalmadı.[20]

Kısaca; vakıfların ilk kaynakları hakkında çeşitli görüşler olmakla beraber, vakıf ve vakfiye tatbikatının Hz. Muhammed zamanında başladığı, O'nun sahabeleri tarafından da en kıymetli mülklerin vakfedilği, dolayısıyla vakıf müessesinin islâmi kaynaklardan doğduğu söylenebilir.[21]

Türkler'de vakıf müessesesinin başlangıcı, Orta Asya'ya kadar uzanır. Türkler'de vakıf müessesesi Uygur Türkleri'nde görülmektedir. En eski Türk hukuk vesikaları içerisinde, vakıf vesikaları da yer alır. Uygur Türklerine ait " Vakıf ile ilgili eski vesikaları, hepsi de dini vakıflar olmak üzere, üç kısımda toplamak mümkündür:

• Manastır inşası münasebetiyle tanzim edilen vesikalar. Bu anlamda üç Uygur vesikası, binanın temeline konulmak üzere, kenarları yontularak uçları sivrileştirilmiş ağaç kazıklar üzerine yazılmıştır. Bunların ikisi uygur harfleriyle türkçe ve üçüncüsü çince olarak tanzim edilmiştir. Bu vakıf vesiklarının birisinde şu kayıt yer almaktadır. "Bu vakıf araziye kimse itirazda bulunmayacak, bulunursa, 77 kamçı cezası ile cezalandırılacaktır".[22]

•Manastırlara vakfedilen arazi veya bağların temlik vesikaları,

Manastır veya manastıra ait bina ve arazi temliklerinin devlet reisleri tarafından tasdiki ve vergilerden muaf tutulmaları için verilen fermanlar."[23]

Uygur vakıf vesikalarının hemen hepsinde, vakfi gerektiren sebeplerin ne olduğu kaydedilmiştir. Bunlar şöyle sıralanabilir: "Vakıf yapmanın büyük sevabını din ulemasından duymuş olmak ve sonunda burkan (Buddha) diyarında doğmayı arzulamak... Memleketi ve halkı korumak, hastalıklardan korunmak ve öldükten sonra burkan diyarında doğmayı arzulamak..."[24] Hunların vatan savunmasına değer vermeleri, ailelerin, varlıklarını askere gönderdikleri gençlerine vermeleri, ve bunu da anne ve babaların emniyetinin devletin güvenliğine ve başarısına bağlı olduğu düşüncesiyle

---

[19] Öztürk, s. 55
[20] Zühaylî, 246
[21] Öztürk, s. 50
[22] İsmet Binark. "Vakıflar ve Uygur Türklerinde Vakıf". Türk Kültürü , sayı. 78, s. 426
[23] Binark, 427
[24] Binark, 428

yapmaları[25], gençlere ve güçlü olanlara yağlı ve güzel yemek yedirmeleri[26] Aynı durumun Göktürklerde de görülmesi[27], Avarlar'ın, strateji bakımından önemli bölgelere " Islavlar " götürerek yerleştirmeleri ve bu yerlerin bekçiliklerini onlara vermeleri[28] daha sonraki vakıflarda görülen hususlardan bazılarıdır. Öte yandan Uygur ülkesinde fakir insanlara rastlanılmamıştır. Yiyecekleri olmayanların imdadına devlet ve halk koşmuştur. Birçok insanlar böyle içtimaî bir yardım düzeni ile yaşamıştır.Genç yaşta ölmüş insanlara da pek rastlanmamıştır. Millete birlik ve beraberlik ortamını hazırlayabilmek için Türk hakanları tarafından halkı biraraya getirici şenliklerin yapılması da ihmal edilmemiştir. Böyle şenlikler, halkta başındaki hakana karşı bir itimat ve saygı uyandırmıştır.[29] Sosyal devlet anlayışı içinde olan eski Türklerde devlet ve topluluğa hizmetleri geçmiş olan fakat maddi durumu elverişli olmayan gençler, hakan tarafından evlendirilmiştir.[30] Misafir ağırlama Türkler'in sosyal yükümlülükleri arasında yer almıştır. Ölen kişiler, konuklar için bir yer ve çadır vakfetmiştir. İş ve vazife için seyahat edenleri misafir etmeyenler cezalandırılmış veya malının bir bölümü " konuk hakkı " olarak alınmıştır.[31] Türklerde bu tutum, bir insanlık ve ahlâk konusu olarak görülmüştür. Konuk, bir kutluluk ve uğur işareti olarak sayılmış, her toplulukta bir konuk evi yapılmıştır.[32] " Fakiri doyurma", "çıplağı giydirme" çok eski bir türk geleneğidir.[33] Bu geleneklerden "ülüş ", "başak", "yağmalı toy", "şölen", "aş verme" gibi, âdetleri; serveti teşhir etme, cömertlik, ikram gibi hasletlerden meydana gelen bir "potlaç" uygulamasıdır. Bunun gibi bedava yemek dağıtılan imaret vakıflarının özellikle Türkler'de çok yaygın olması, eski Türklerdeki şölen adetinin bir devamı olarak değerlendirilmiştir. Osmanlılarda, özellikle ramazan aylarında zengin konaklarında verilen iftar ziyafetlerinden sonra davetlilere ufak keseler içerisinde paraların dağıtılması şeklindeki "diş kirası" uygulaması, "eski yağmalı toy"un, islâmiyet an'anesi içinde, Osmanlı Türk kültürü içinde aldığı yeni şekilden başka bir şey değildir.[34]

---

[25] Bahaddin Ögel. Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları. İstanbul, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları 1988, s. 240
[26] Ögel, 92
[27] Ögel , 163
[28] Ögel, 157
[29] Ögel , 206
[30] Ögel 262
[31] Ögel, 273
[32] Ögel, 315
[33] Ögel, 319
[34] Kozak (vakıf), 65

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Türkler, İslâmiyetten çok önce iyilik, dayanışma ve yardım müessesesi olan vakıf teşkilatına sahiptiler. Hayır ve iyliğe matuf hareketler bütün dinlerde sevap sayıldığından vakfın da dinler açısından kıymetli bir yeri olmuştur. Bununla birlikte Türklerin islâm dinini kabul etmelerinden çok önce sahip oldukları vakıf müessesesini günümüze kadar yaşatmalarında da başlıca sebep olduğu söylenebilir.[35]

İnsanlara faydalı olan her hizmetin ibadet telakki edilmesi vakıf kurumunun oluşmasında genel bir faktördür. Vakıf, topluma faydalı olan her sahada, birer teminat ve sigorta görevini görmektedir. Günümüzdeki sosyal güvenlik kurumlarının da temelidir.

Tarihi seyir içerisinde; vakıf müessesesinin sürekli bir gelişim içerisinde olduğu görülmektedir.[36]

Emeviler devrinde vakıflara çok önem verilmiştir. Hicri 83 senesinde Emevi halifesi Velid b. Abdulmelik'in ümeyye camii için ilk defa köy ve mezraaları gelir getiren bir kaynak olarak vakfettiği bilinmektedir. Emevilerden sonra Abbasiler devrinde de vakıflara daha da önem verilmiş, hatta "Vakıflar nezareti" adında bir teşkilat kurulmuştur. Yine bu dönemde Ebu Yusuf tarafından vakfın hukukî yapısının ilk defa ele alındığı ve zamanın şartlarına göre bir statü kazandırıldığı görülmektedir. Büyük Selçuklu Devletinin kurulması ve Doğu Müslümanlarının Türk hakimiyeti altına girmesi, vakıf müessesesinin gelişmesini bir kat daha artırmıştır. XII. asırda kurulan dinî ve hayrî müesseseler, vakıfların servetlerine büyük katkılar yapmıştır. Selçuklu sultanları, şehzadeleri ve devlet adamları ile ileri gelenler, büyük vakıfların tesis edilmesinde birbirleriyle adeta yarışmışlardır.[37] Bu şekilde vakıfların sayısında oldukça büyük bir artış olmuştur.

•Vakıfların çoğalması vakıf gelirlerini artırmıştır. Öyle ki; vakıf gelirinden verilen maaşların yanında ayrıca ilim ve din adamlarına hazineden verilen yıllık tutarın 300.000 altını bulduğu bilinmektedir.[38] Yine Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde medrese vakıf ilişkisinin eğitime olan katkısı büyüyerek devam etmiştir.[39] Selçuklulardan sonra Harzemşahlar, Atabeyler, Eyyubiler, Mısır-Suriye Memlukleri ile Anadolu Selçukluları

---

[35] Binark, 428
[36] Öztürk, s. 56
[37] Kazıcı, 54
[38] Öztürk, 56
[39] Bülent Köprülü. "903 Sayılı Kanunun Medeni Kanunda yaptığı Değişiklik Sonucu Meydana Gelen Vakıfların Özel Türlerinin Tahlil ve Tenkidi" (Vakıflarda Tahlil ve Tenkid). V. G. M. Ankara 1987, s. 25

hakim oldukları yerlerde, mali güçleri nisbetinde vakıflara önem vermişlerdir.[40] Özellikle Selçuklu ve Moğol hakimiyetini takip eden beylikler devrinde ve Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme dönemlerinde vakıf kurumlarına yeni bir dinamizim kazandırıldığı görülmektedir.[41] Osmanlı İmparatorluğunda da başta padişah olmak üzere vakıflara büyük ilgi gösterilmiştir. Bu anlamda vakıf kuran ilk padişah, Sultan Orhan'dır. Sultan Orhan, İznik'te bir medrese te'sis etmiş, idaresine ilim sahibi Davud-ı Kayseri'yi müderris olarak vermiştir.[42] Fatih Sultan Mehmet'in fetih sırasında ümera, devlet adamı ve askerlere düşen hisselerini verdikten sonra kendi hissesine düşen emlakten hiç birini almayarak, tamamını milletin malı olmak üzere vakfettiği bilinmektedir.[43] Osmanlı devleti emniyeti tesis için merkeze olan uzaklıkları dolayısıyle otoritesinin zayıf olacağı ihtimali bulunan yerlere ya bizzat ya da başkaları tarafından tekke ve medreselerin açılmasına yardımcı olmuştur. Bu kurumlar, bir nevi ıslah vazifesini görmekle beraber devlete karşı herhangi bir isyanın da çıkmasına mani olmuştur. Yine temel inanç ve kültürün, halk arasındaki birlik ve sıhhatli bir haberleşmenin de bu tür camii ve tekkeler aracılığıyla sağlandığı kaydedilmektedir.[44] Diğer taraftan eğitim ile ilgili olarak kurulmuş vakıflar aracılığıyla, imkanları sınırlı olanlara eğitim imkanı sağlanmış, eğitimde fırsat eşitliğini temine dönük hizmetlerde de bulunulmuştur.[45] Yine Osmanlı İmparatorluğu'nda, emniyet ve asayişi temin ve yolda gelip geçenlere yardımcı olmak, dinlenmelerini sağlamak, gemi ile nehrin karşı tarafına geçirmek amacıyla derebentçi denilen kimseler yerleştirilmiştir. Bu amaçla Anadolu'da 2288, Rumeli'nde ise 1906 aile kurulan köylere yerleştirilmiştir.[46] Bu kimselerden vergi alınmaması, bunların sadece asayişten sorumlu tutulması bunlarla ilgili her türlü giderlerin vakıflar tarafından karşılanması, vakıfların o dönemde yerine getirdiği önemli hizmetleri olarak sayılabilir. Osmanlı döneminde vakıfların sayısı 26.300'den fazla olduğu[47], 19. asırda, Osmanlı imparatorluğunun başkenti olan İstanbul'un taşınmaz mallarının üçte ikisinin vakıf mallardan meydana geldiği bilinmektedir.[48] Osmanlı imparatorluğu'nun en belirgin özelliklerinden biri, tam

---

[40] Kazıcı, 54
[41] Köprülü (Vakıflarda Tahlil ve Tenkid) , 32
[42] Berki (Vakıfların faideleri), s. 128
[43] Kazıcı, 59
[44] Kazıcı, 115
[45] Kozak, 22
[46] Öztürk, s. 24
[47] Eren, s. 195
[48] Erol Cansel. " Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı". Vakıflar Dergisi, Ankara 1988, sayı. XX. s. 323

bir "vakıf medeniyeti" olmasıydı. İhtiyaç duyulan her alanda faaliyet gösteren, hayvanlara bile hizmet götürmeyi amaçlayan vakıflar çok sayıdadır.[49] Bundan dolayıdır ki; batılı sosyal siyasetçiler bile 16. asır Osmanlı toplumu için " vakıf cenneti " tabirini kullanmışlardır.[50] Vakıfların Osmanlı döneminde bu kadar çok tutunmasının başlıca sebepleri arasında önemli olarak:

•Vakıfların dini nitelikte olması,

•Vakfı kuranın Allah'ın rızasını kazanma fikrine dayanması,

•Devletin birçok kamu hizmetlerini vakıflar eliyle yapılmasını destekleme ve özendirme politikası ve

• Aile vakıflarının kurulmasına izin verilmesini saymak mümkündür.[51]

Osmanlı döneminde vakıfların yetki açısından değerlendirilmesi yapıldığında bu kurumların, tam bir yetkiye sahip olduğu da görülmektedir. Öyle ki; Vakıflara devlet ve mahallî idare amirleri karışmadığı gibi; vakıf da herhangi bir icraati için merkeze danışmak, emir almak zorunda kalmamıştır. Vakıflara ceza verilmesi mümkün olduğu durumlarda ise; bu cezayı devlet değil ancak vakfın kendi yetkilileri vermiştir.[52]

Eğitim çerçevesinde başlangıçta Osmanlı Devletinde olduğu gibi diğer bütün İslâm devletlerinde de, ilköğretim kurumları olan Sıbyan Mektepleri (Erzurumda 110 sıbyan mektebi bulunduğu bilinmektedir.[53]), ortaöğretim ve yükseköğretim müesseseleri olan medreseler tamamen vakıflar yoluyla kurulmuş ve hizmet vermiştir. Medreseler bugünkü öğrenci yurtlarının görmüş oldukları hizmetleri yerine getirmiştir. İslâm alimleri, filozof ve mutasavvıfları, edip ve şairleri, hakim ve müftüleri, mimar, mühendis, doktor ve eczacıları ve devlet adamları bu kurumlarda yetişmiştir. Bu medreselere örnek olarak Bağdat'taki "Nizamiye Medresesi"ni, Kahire'de "Ezher" ve İstanbul'daki "Fatih" ve "Süleymaniye medreseleri"ni saymak mümkündür.[54]

Kaynak ve amaç olarak hukuki müesseseler içerisinde büyük bir öneme sahip olan vakıfların zamanla arttığını ve İslâm ülkelerinin çoğunun birer vakıf devleti haline

---

[49] 02.02.1995, Türkiye Gazetesi
[50] Kozak, 20
[51] Eren, s. 195
[52] Ömer Lütfi Barkan. "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar" Vakıflar Dergisi. C. 2, Ankara 1942, s. 358
[53] Öztürk, s. 6
[54] Ali Himmet Berki. "Hukuki ve İçtimai Bakımdan vakıf(İçtimai Bakımdan vakıf)". Vakıflar Dergisi. Sayı 5, 1962, s. 12

geldiğini söylemek mümkündür. Örnek olarak Mısır, Mekke, Medine, Halep, Şam gösterilebilir. Öyle ki; bir adam vakıf bir evde doğar, vakıf beşikte uyur, vakıf mallardan yer ve içer, vakıf kitaplardan okur, vakıf bir okulda hocalık eder, vakıf idaresinden ücretini alır, öldüğü zaman vakıf bir tabuta konur ve vakıf bir mezarlığa gömülürdü.[55] Bu ifadeler vakıfların önemini ortaya koyan çarpıcı bir tesbittir.

Vakıfların bu kadar önemli gelişmeler göstermesinde islâm dininin hayırlı işlere ve toplumsal hizmetlere verdiği önem etkili olmuştur.[56]

Kısaca; her devirde vakıflara gösterilen ilgi artmıştır. Bu artışın temel nedeni müslümanların böylesine hayır müesseselerine karşı duymuş olduğu hayır duygusu, insanlık ve yurt sevgisi yatmaktadır. Çünki vakıflar topluma ahlâk, fazilet ve karşılıklı sevgi, saygı hislerini aşılayan bir kuruluş olduklarını yaptıkları hizmetleriyle göstermişlerdir.[57] Bir anlamda toplumun sosyal hayatını meydana getiren yapı taşları şeklindedir.

Tarihî gelişim süreci içerisinde müslüman Türklerin vakıflara büyük önem verdikleri ruhundaki güzel niteliklerin örf ve geleneklerinin vakıf müüesseselerini etkiledikleri görülür. Dolayısıyla sosyal hizmetlerin yerine getirilmesine yönelik pek çok vakfin kurulduğu görülmektedir. Bu konu vakıfların toplumsal fonksiyonları bölümünde ele alınmıştır. Yapılan faaliyetlerle vakıfların yardımlaşma, toplumsal hayatı düzenleme, milli bünyeyi geliştirme ve kuvvetlendirmede de önemli bir unsur olmuşlardır. Dolayısıyla müslüman Türkler tarafından kurulan vakıflar, yüzyıllar boyunca millet hayatında çok önemli hizmetleri yerine getirmişlerdir. Toplum hayatının her türlü sarsıntı ve örselenmelerden korunmasını, bireyler arasında yardımlaşma ve dayanışma yoluyla karşılıklı sevgi bağlarının kurulmasını sağlamıştır.[58] Hatta bir çok vakıf sahipleri, sosyal veya kültürel sahalarda, hatta ekonomi ve askerî alanlarda bile millî ihtiyaçları ön planda ele almıştır. Bu çerçevede vakıflar, vatan savunmasını, millî duyguların uyanık tutulmasını, millî kültürün gelişmesini etkilemiştir. Bu gelişmelerin temelinde cömertlik ve fazilet gibi insanî duyguların yanında ebedi kalmak fikrinin önemli olduğu söylenebilir.

---

[55] Akgündüz (Osmanlı Tatbikatında Vakıf), 2; Güneri, 22

[56] Canan, 278. Nitekim Kur'an- ı Kerîm'in pek çok yerinde insanları iyilik yapmaya teşvik edici ayetler vardır. Hayır yolunda verilen bir tuğla veya civatanın bir bina veya fabrikaya dönüşebileceğini, atılan bir tohumun bir harman mahsül olabileceğini şu ayetle haber verir. *"mallarını Allah yolunda harcayanların hali, yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir."*

[57] Köprülü (Vakıflarda Tahlil ve Tenkid) , 6

[58] Kunter, 1; Kozak (Vakıf), 29 vd.

Milli kültürün yayılması için kurulan vakıflardan birisi de Şeyhu'l- İslâm Arif Hikmet Bey'in Medine'deki kütüphanesidir. Öyle ki; koyduğu şartlardan birisi de kütüphanenin güneşin doğmasından bir saat sonra açılması ve güneşin batmasına bir saat kalıncaya kadar açık durması, bu süre içerisinde bir kişi dahi gelmese kütüphane kapısının kapanmayacağıdır.[59] Bu durum ilme verilen önemin önemli bir göstregesidir.

Vakıf hizmetlerinde tabiiyet, din ve mezhep ayrımı yapılmaksızın bütün insanlar, yararlanmıştır. Bunların içinde su vakıflarının da ayrı bir önemi vardır.[60] Kıbrıs'ta Larnaka kasabasının su tesisatı Antalya'lı Ebubekir Paşanın vakfıdır. Magosa suyu da vakıftır. Pertev Paşanın eseridir. Lefkoşe suları ise silahtar ve Arap Ahmet Paşa vakıflarındandır.[61]

Buraya kadar yapılan açıklamalardan da görülebileceği gibi; Vakıflar, millî vicdandanda birer güzellik, yardımlaşma, iyilik ve şefkat abidesi şeklinde doğmuş ve yükselmiştir. Bu anlamda toplumu kapsayan, bir sevgi, toplumun her bireyini düşünen bir şefkat ve bu güzel hasletlerin ebedi olması düşüncesi, vakıf müessesesinin özelliği olarak kendisini göstermektedir. Bu genel çerçevede düşünüldüğünde, vakıf kurumlarının, insanlığa hizmet yolunda, sosyal yardımlaşma ve dayanışma yolunda çok önemli hizmetlerde bulundukları görülmektedir.[62]

1.3. Vakıfların Toplum Hayatındaki Yeri ve Türleri

Vakıflar toplumda bir denge unsuru olarak görev yaparlar. Toplum bireyleri arasında sevgi, saygı bağlarının pekişmesini sağlayıp, bireylerin sosyal refahının artmasına yardımcı olurlar. Yardımlaşma ve dayanışmayla ortaya koydukları hizmetleri sosyal çatışmayı engeller. İktisadi gelişmeyi teşvik eder. Toplum hayatında yardımseverlik ruhunun temeli vakıf müesseseleri yoluyla atılır. Toplum bireylerinin yardımseverlik hislerini harekete geçirerek onların iktisadi faaliyetlere katılımını sağlar ya da teşvik eder. Vakıflar eğitim, sağlık, kültürel ve sosyal amaçlı hizmetleri de yerine getirmek suretiyle toplumda önemli bir " transfer " müessesesi olup makro planda bir denge aracıdır.

---

[59] Kunter, 5
[60] Kunter, 108
[61] Kozak (Vakıf), 26
[62] Kunter, 129

Bu çerçevede baktığımızda, tarihte, Emeviler devrinde cüzzamlı hastaların tedavisi için bir sağlık merkezinin açılmıştır. Yine Emevi halifesi I. Velid zamanında, miladi 706 yılında teşkilatlı bir dârüşşifa açıldığı da kaydedilmektedir. Bunun yanında Türkler'de anadolu'da Gevher Nesibe Hatun (1205) Dârüşşifasının ve Selçuklu devrinin eseri olan bir tıp merkezinin açıldığı bilinmektedir.[63] Osmanlılarda ilk Dârüşşifa Yıldırım Bayezid tarafından Bursa'da miladi 1400 yılında açılmıştır.[64] Yine osmanlı döneminde, ruh hastalarına kadar varan çok şefkatli hizmetlerin yapıldığı görülmektedir. Özellikle 15-18. asırlarda akıl hastalıkları için, bu anlamda güzel hizmetlerin yapıldığı kaydedilmektedir. Belirtilen amacın gerçekleştirilmesi için, İstanbul'da Fatih Mehmet, Kanuni Süleyman, Haseki Sultan, Valide Sultan ve 3. Ahmet tarafından camilerin yakınlarında daruşşifaları inşa olunmuştur. Buralarda her hastaya özel ilgi gösterilmiştir. Örneğin sıcak kanlı mizaç sahiplerine Arak, Soğuk ve sarışın mizaçlara Rast ve Tevabinin, İrası fetanet ve ihdası zekavet matlup olanlara İshafan, Türklere Uşak ve Tevabii, Araplara Hüseyni ve Tevabii'nin iyi geldiği ve her hastanın mizacına, ruhuna ve hastalığına göre mûsikî çalındığı bilinmektedir. Ayrıca, Tibert Fatih azilinin 80 kubbeli 70 hücresi bulunduğunu, hastaların ipekli gömlekler giydiklerini, ceviz karyolalarda yattıklarını, bu hastalara her gün sülun, keklik ve bülbül gibi av aletlerinin verildiğini kaydetmektedir.[65] Yine Edirne'de II. Bayezid tarafından tesis edilmiş bulunan vakıf hastahanesinin akıl ve ruh hastalarına mahsus bimarhane kısmını gezen Evliya Çelebi, burada çiçek yetiştirilerek onların güzelliği ve kokusu ile hastaların tedavi edildiğinden, bu amaçla bilhassa lale, sümbül, reyhan, karanfil, şebbûy, nesrîn, yasemin, müş-i rumî, deveboynu, sim-ü zerrin çiçeklerinin kullanıldığından, haftanın iki günü hastahaneye bağlı eczahaneden her isteyene bedava ilâç dağıtıldığından bahsetmektedir.[66]

Vakıflar, toplumda bir denge unsuru vazifesi gördüğüne göre; toplumun ihtiyaçları nisbetinde gerekli hizmetleri de yerine getirmelerini onlardan beklemek tabiidir. Bu anlamda vakıfların toplumsal hizmetlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Okul öğrencileriyle esnaf, çırak ve kalfalar bahar aylarında yeşil kırlara ve çiçekli sahalara götürülerek gezdirilmiş ve kendilerine orada ziyafet çekilmiştir. Bayram ve şenlik günlerinde şehir ve kasabalarda top atılmak suretiyle ahalinin neş'e ve sevinci

---

[63] Uslu, 85
[64] Kazıcı, 132
[65] Köprülü (Vakıflarda Tahlil ve Tenkid) , 264
[66] Kozak (Vakıf), 24

arttırılmıştır. Hamallık, kayıkçılık ve camcılık gibi ağır ve yıpratıcı işlerde çalışan işçilere ve esnafa yaşlandıkları ve sakatlanarak çalışamayacak hale geldikleri zaman, emekli aylığı şeklinde devamlı bir yardımda bulunulmuştur. Kimsesiz çocuklar, yetimler, dullar ve yoksullar korunmuştur. Öksüz kızlara cehiz verilmiş, borcundan dolayı mahpus bulunanların borçları ödenmiş, müflis olarak hapsedilenlerin tahliyesi yapılmış, kale donanma ve benzeri yerlerin korunmasına yönelik yardımlarda bulunulmuştur. Askerin teçhizi, zahire loncaları tesisi, deniz feneri inşası yanında fakirlerin ve kimsesizlerin cenazelerinin kaldırılması, çamaşırhane tesisi Ayrıca yol, kaldırım, köprü inşaası veya bunların bakımı gibi işler için tesis edilmiş olan kuyular, sarnıçlar, su yolları ve kemerleri, çeşmeler, sebiller, mahalle mekteplerinden yüksek tahsil müesseselerine kadar, her derecedeki okullar ve kütüphaneler, hastahaneler, bugün aş evleri dediğimiz imaretler, kervansaraylar*, sahillerde deniz fenerleri, yüksek geçitlerde ve dağlarda sığınma ve barınma yerleri, şehir ve kasabalarda mesire ve gezinti alanları, spor meydanları gibi tesisleri saymak mümkündür. Öte yandan vakıflar, kurmuş olduğu fonlarla bekârları evlendirmiş, açları doyurmuş, çıplakları giydirmiş, hastaları tedavi ettirmiş, doğumdan ölümüne kadar kişileri eğitmiş, çalışamaz hale gelmiş yaşlı, hasta, sakat ve muhtaçları gözetmiş, ana- baba ve yakınlarını kaybeden çocukları sosyal güvenlik kapsamına alarak öksüzlük duygusundan ve çeşitli saplantılardan korumuştur.[67] Özellikle; Mahalle ve köylerde oluşturulan, hizmet alanı sınırlı " avarız vakıfları" nın da, o mahalle ve köy birimi içindeki halkın sosyal güvenliklerini sağlamaya yöneldikleri ve bu yönleriyle tamamen, bir sosyal güvenlik müessesesi olarak hizmet verdikleri anlaşılmaktdır.[68]

Bir anlamda vakıflar toplumun güvencesi, sigortası ve devletin de otokontrolünü oluşturmuştur.

Vakıfların kurulmasında yalnız dinî hisler etkili olmamıştır. Aynı zamanda her biri amme hizmeti gören, hastahane, revir, öksüz yurtları, köprüler, çeşmeler ve kütüphaneler, han (günümüzdeki anlamıyla otel) ve hamam gibi hizmetleri gören birer tesis vazifesini de görmüşlerdir. Cami, mescid ve irfan müesseselerinin çoğu, vakıflar tarafından tesis edilmiştir. Yine; alim, filozof ve san'at erbabı bu kurumlarda yetişmiştir. Vakıf hastahanelerinde yüzbinlerce hasta tedavi olup sıkıntısını gidermiştir. Bu anlamda

---

* Anadolu'da ilk kervansaraylara II. Kılıçarslan (1115- 1192) zamanında rastlanılmaktadır. Türkiye sınırları içerisinde 112 Selçuklu, 221'de osmanlı kervansarayı bulunmaktadır. (Kazıcı. 132)

[67] Erkilet. 6

[68] Kozak (Vakıf), 33

sadece Yıldırım Bayezid'in Bursa'daki hastahane ile Sultan Abdulmecid'in validesi Saliha Hanım'ın İstanbul'da te'sis eylediği "Gurebay-ı Müslimin Hastahanesi" ni örnek olarak göstermek mümkündür.[69] Vakıfların iktisadi açıdan da önemli hizmetleri görülmektedir. Bu çerçevede vakıflar, özellikle bütçesi, malî ve iktisadî gücü kamu hizmetlerini gereği gibi görmeye yeterli olmayan ülkelerde, halkın bu harcamalara sürekli ve en etkili şekilde katılmalarını da sağlar, devlet işlerinde hükûmetlerle milletin malî ve iktisadî bakımdan el ele vermesine sebep olur. Milli birlik ve beraberliği sağlar. Özellikle gelir seviyesi düşük olan ülkelerde vakıf gibi kurumların çok yararlı olacağı tahmin edilebilir.[70] Vakıf ekonomi ve ticaretin temeli olan servetlerin atıl ve verimsiz kalmalarına izin vermeyen bir müessese olduğu için mal ve servetin, toplum faydasına uygun bir şekilde kullanılmasına sebep olmakta, kişisel sadaka ve yardmlardan ziyade, daha geniş ve devamlılık gerektiren sahalara el atmaktadır.[71] Vakıfların toplumun gelişmesinde sosyal, kültürel ve iktisadî açıdan önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Çünkü vakıfta birinci derecede önemli olan; yapılan hizmetlerin belirli bir zaman dilimine bağlı olmaması ve süreklilik arzetmesidir. Diyebiliriz ki; Vakıf sistemindeki amaç: insanlığın yükselmesi, hayatın güzelleşmesidir.[72]

1.3.1. Yönetim şekline göre vakıf türleri

- Tarihi seyir içerisinde vakıflar çok çeşitli sınıflara tabii tutulmuştur:
- Menkul ve gayrimenkul oluşlarına göre vakıflar,
- Mahiyetleri bakımından hayri, zürri (ehli, evlatlık), avarız vakıfları,
- Mülkiyeti bakımından sahih ve irsadi vakıflar,
- İdaresi bakımından mazbut ve mazbut olmayan vakıflar,
- Kiraya verilmesi bakımından ise icare- i vahideli, icare- i vahide- i kademeli, mukataalı, icareteynli vakıflar olmak üzere. Burada çalışmamızın konusuna giren ve günümüzdeki vakıfların çeşitlerine benzerlik gösteren daresi bakımından vakıflar hakkında kısa bilgi vereceğiz.

---

[69] Berki (İçtimai Bakımdan Vakıf), 11
[70] Berki. (Vakıfların Faideleri, s. 13
[71] Kazıcı, 85
[72] Kunter, s. 105

1.3.1.1. Mazbut vakıflar

Ayrı bir tüzel kişiliği olmakla birlikte, doğrudan doğruya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen vakıflardır. Bunlar ikiye ayrılır: Birincisi, Sultanlar ve bunlara mensup kimseler tarafından yapılan "selatin vakıfları", ikincisi ise; mütevelliliği vakfedenin kendi soyundan birisine ya da yakın bir akrabasına şart kılınan; ancak zaman içerisinde mütevelli olacak kimse kalmadığı için, Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen "Mütevellisi Kalmayan Vakıflar" dır. Ayrıca; Vakfiyeleri gereği, mütevellileri olduğu halde, kendilerine belirli miktarda maaş verilen, vakfin işlerine müdahale ettirilmeyip doğrudan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen bir anlamda "İdaresi Zaptedilen Vakıflar" da vardır.[73]

1.3.1.2. Mazbut olmayan vakıflar

Bu vakıflar da önce kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır: Birincisi, kendi mütevellileri tarafından idare edilen ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetim ve kontrolüne tabi olan Mülhak Vakıflar, ikincisi ise; Hükümetin ve Vakıflar Genel müdürlüğünün hiç bir etkisi olmadan, doğrudan doğruya kendi mütevellileri tarafından bağımsız olarak idare edilen Mustesna Vakıflar dır. Bunlar da kendi içerisinde tasnif edilebilir.

1.3.1.2.1. Eizze vakıfları

Din ve tarikat büyüklerinin adıyla kurulan, manevi yönden de toplum üzerinde büyük etkileri olan ve özellikle yetişkinlerin eğitiminde önemli rol oynayan vakıflardır. Bu vakıflar, kendi adlarına yapılan büyüklerin özel mülkleri ya da bu büyüklere tahsis edilen toprakların vakıf yapılmasıyla meydana gelmiştir. Bağdat ve Musul'da Abdulkadir Geylani vakfi, ; Konya'da Mevlana vakfi gibi.

---

[73] Öztürk, s. 94

1.3.1.2.2. Guzat vakıfları

Savaşta, düşmana karşı başarı göstermiş, toplum içerisinde saygınlık kazanmış kişilere tahsis edilen toprakların yine bu kişiler tarfından vakfedilmesiyle meydana getirilen vakıflardır. Edirne'de Gazi Ali bey vakfi, Selanik'te Gazi Evranos bey vakfi gibi.[74]

Genel olarak İmparatorluk dönemi vakıf çeşitlerinden olan Mukataalı, icareteynli ve İcare-i vahideli kadimeli vakıflar, Müstesna Vakıflar, Eizze ve Guzat Vakıfları Cumhuriyet devrinde bulunmamakta; günümüzde sadece Mazbut ve Mülhak Vakıf çeşitleri varlığını sürdürmektedir.

Tarihte kurulan bütün vakıflar genel bir çerçevede mütaala edildiği takdirde görülecektir ki; hepsinden de insanları vakıf yapmaya sevkeden ana unsur; " yakınlık " geniş anlamıyla, Allah'a yakın olmadır. Amaç ise dinî ve sosyal niteliklidir. Örneğin vakfin konusu fakir kızlara çeyiz temini ise; bu takdirde ana unsur " kurbet yani yakınlık kasdı " amaç ise tamamen sosyaldir.

Cumhuriyet dönemiyle İmparatorluk devri vakıfları birlikte incelendiğinde aralarında bazı farklılıklar olduğu görülür. İmparatorluk dönemindeki vakıflar hayrî ve dinî bir amaçla donatılmış olmakla birlikte cumhuriyet döneminde kurulan vakıfların genelde sosyal ve kültürel amaçlı fonksiyon olduğu bilinmektedir.

1.3.1.3.Diğer vakıflar

Kendisine ihtiyaç kalmayan vakıflardır. Bunlara Müstağne'l-anh Vakıflar denmektedir. Bu tür Vakıflar, zamanında bir hizmet görmüş, ancak bu hizmeti artık göremeyecek kadar ihtiyaç olmaktan çıkmıştır. Örneğin bir köyde, vakıf bir camii ya da bir okul yaptırılmış daha sonra köy tamamen dağılmış ya da dağıtılmıştır. Dolayısıyla bu vakıf binası da hizmet edemez hale gelmiştir. İşte bu noktada bu tür vakıf malvarlıklarının ne olacağı hususu, ortaya çıkmaktadır.

Büyük İslâm âlimleri, bu konuda vakıfların gaye ve maksadı üzerinde durmuş ve önemli içtihadlarda bulunmuşlardır. Bazıları kendilerine ihtiyaç kalmayan vakıfların başka

---

[74] Öztürk, s. 104

bir hayır müessesesine tahsis edileceğini söylerken bazıları da vakfın varislerine intikal edeceği hususunda görüşlerini belirtmişlerdir. Vakfın maksadı da hayır olduğundan kabul gören görüş de birinci olanıdır.

1.3.2. Amaçlarına göre vakıflar türleri

Burada Vakıflar çalışmamızın amacına uygun olarak dört önemli katagoride incelenecektir.

1.3.2.1. Kültürel amaçlı vakıflar

Sosyo-kültürel amaçlı hayır müesseseleri olan vakıfların, geçmiş nesillerin Allah rızası, insanlık ve vatan sevgisinden doğduğu, yükseldiği ve milli kültür tarihinin temel noktasını oluşturduğu söylenebilir.[75] Bu tür vakıflar camii, medrese, kütüphane, mescid, yol, köprü, çeşme, sıbyan mektepleri, daru'l- kurra, daru'l- hadis, daru'l- mesnevi gibi vakıflardır.[76] Tarih içerisinde kurulan ve hizmet veren bu tür vakıflar bütünüyle ele alındığında temel inanç ve kültürün, halk arasındaki birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın ve hayır hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli rol oynadığı görülecektir.

Bu sosyal müesseselerden genel olarak herkes istifade etmiştir. Ancak İmaretteki yemekler, daruşşifadaki ilaç ve tıbbi tedaviden sadece fakirler faydalanmıştır.[77] Öte yandan vakıfların kültür hizmetine katkılarının en güzel örneklerinden biri de kütüphanelerdir. Osmanlı döneminde Kayseri'de yedi adet kütüphanenin olduğu ve bu kütüphanelerde binlerce kitap bulunduğu bilinmektedir.[78]

---

[75] Vakıf ve Vakıf Hizmetlerimiz, s. 9
[76] Kazıcı, 81
[77] Kazıcı, 88; Cansel, 323
[78] Mehmet Çayırdağ. " Kayseri'de Vakıf Kütüphaneleri ve Matbah Emini Hacı Halil Efendi Kütüphanesi". Vakıflar Dergisi, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayınları 1988, sayı. XX. s. 265

1.3.2.2. Sağlık amaçlı vakıflar

Vakıf müessesi, herşeyden evvel iyilik yapabilme, toplumun çeşitli sıkıntılarına ve problemlerine çare bulma, hayır hizmetlerinin ebedileştirilmesini sağlama gibi önemli fonksiyonları yerine getirir. Bu anlayıştan dolayıdır ki vakıflar, mali gücü yetersiz olanların hastalıklarında, onlara sinesini açmış, en büyük bir titizlikle tedavilerini karşılık beklemeden, herhangi bir ücret almadan yerine getirmiş ve onları topluma sağlam olarak iade etmiştir. Tarihte kurulan Darüşşifa'lardan örnekler verecek olursak; Anadoluda selçuklu imparatorluğu zamanında meydana getirilen vakıf Darüşşifa'ları, İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesinden sonnra Fatih Sultan Mehmet II.'nin fatih külliyesinde meydana getirdiği Darüşşifa'yı (hastaheneyi), Kanuni'nin, zevcesi Hürrem Sultan adına inşa ettirdiği Daarüşşifa'yı, yine Kanuni'nin Süleymaniye külliyesindeki Darüşşifasını ve son olarak II. Selim'in zevcesi Sultan'ın Üsküdar'da Atik Valide cami külliyesine tahsis edilmiş olan müesseselerini sayabiliriz. Ayrıca; akıl ve ruh hastalarının tedavi edildiği Edirinede'ki II. Bayezıd külliyesinden sayılan Biharkane'yi de bunlara ilave edebiliriz. Bunların yanında hayırsever bir Türk hatununun, Bezmialem Valide sultan'ın tesis ettiği ve günümüzde de hizmetine devam eden Vakıf Gureba Hastahanesi toplumda vakıf yolu ile meydana getirilen eserlerinin en güzel bir örneğidir.[79] Vakıf gureba Hastahanesine tedavi ve şifa ihtimali bulunan hastalar kabul edilmiş, şifasına madedeten imkan olmayan hastalar ise kabul edilmemiştir. Kısaca; şifa bekleyen hastalar dururken başkalarının hastaheye alınmaması vakıf müesseseleri tarafından insanlara verilen sağlık konusundaki bilinçli hizmetin önemli bir tesbitidir.

Vakıf müessesi, herşeyden evvel iyilik yapabilme, toplumun çeşitli sıkıntılarına ve problemlerine çare bulma, hayır hizmetlerinin ebedileştirilmesini sağlama gibi önemli fonksiyonları yerine getirir. Bu anlayıştan dolayıdır ki vakıflar, mali gücü yetersiz olanların hastalıklarında, onlara sinesini açmış, en büyük bir titizlikle tedavilerini karşılık beklemeden, herhangi bir ücret almadan yerine getirmiş ve onları topluma sağlam olarak iade etmiştir. Tarihte kurulan Darüşşifa'lardan örnekler verecek olursak; Anadoluda selçuklu imparatorluğu zamanında meydana getirilen vakıf Darüşşifa'ları, İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesinden sonnra Fatih Sultan Mehmet II.'nin fatih külliyesinde

---

[79] Vakıf ve Vakıf hizmetlerimiz, 163

meydana getirdiği Darüşşifa'yı (hastaheneyi), Kanuni'nin, zevcesi Hürrem Sultan adına inşa ettirdiği Daarüşşifa'yı, yine Kanuni'nin Süleymaniye külliyesindeki Darüşşifasını ve son olarak II. Selim'in zevcesi Sultan'ın Üsküdar'da Atik Valide cami külliyesine tahsis edilmiş olan müesseselerini sayabiliriz. Ayrıca; akıl ve ruh hastalarının tedavi edildiği Edirinede'ki II. Bayezıd külliyesinden sayılan Biharkane'yi de bunlara ilave edebiliriz. Bunların yanında hayırsever bir Türk hatununun, Bezmialem Valide sultan'ın tesis ettiği ve günümüzde de hizmetine devam eden Vakıf Gureba Hastahanesi toplumda vakıf yolu ile meydana getirilen eserlerinin en güzel bir örneğidir.[80] Vakıf gureba Hastahanesine tedavi ve şifa ihtimali bulunan hastalar kabul edilmiş, şifasına madedeten imkan olmayan hastalar ise kabul edilmemiştir. Kısaca; şifa bekleyen hastalar dururken başkalarının hastaheye alınmaması vakıf müesseseleri tarafından insanlara verilen sağlık konusundaki bilinçli hizmetin önemli bir tesbitidir.

1.3.2.3. Eğitim amaçlı vakıflar

Tarihi seyir içerisinde eğitim amaçlı birçok vakıf kurulmuştur. Öyle ki; kurulan vakıf gelirinden verilen maaşların yanında ayrıca ilim ve din adamlarına da hazineden belirli bir ücret tahsis edilmiş hatta verilen bu ücretin yıllık tutarının 300.000 altını bulduğu kaydedilmiştir.[81], Yine Selçuklu ve Osmanlılar döneminde de medrese-vakıf ilişkisinin eğitime önemli katkılar sağladığı ve bu katkının büyüyerek devam ettiği bilinmektedir.[82]

Eğitim ile ilgili olarak kurulmuş olan vakıflar aracılığıyla imkanı kısıtlı olanlara eğitim imkanı sağlanmış, böylece "eğitimde fırsat eşitli"ğini sağlamaya dönük hizmetler verilmiştir.[83]

Eğitim amaçlı vakıflar bütün islâm devletlerinde aynı özelliği göstermiştir. Örneğin ilköğretim kurumları olan sıbyan mektepleri, ortaöğretim ve yükseköğretim müesseseleri olan medreseler tamamen eğitim amaçlı vakıflar olup bu amaç doğrultusunda hizmet vermişlerdir. Medreselerin bugünkü öğrenci yurtlarının görmüş oldukları hizmetleri yerine getirdikleri, islâm alimleri, filozof ve mutasavvıflarının, edip ve

---

[80] Vakıf ve Vakıf hizmetlerimiz, 163
[81] Öztürk, 56
[82] Köprülü (Vakıflarda Tahlil ve Tenkid), s. 25
[83] Kozak, 22

şairlerinin, hakim ve müftülerinin, mimar, mühendis, doktor, eczacı ve devlet adamlarının bu kurumlardan yetiştiği daha önceki bölümlerde (sayfa 11) açıklanmıştı.

1.3.2.4. Yardımlaşma ve dayanışma amaçlı vakıflar

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma, "kişilerin mallarını, servetlerini kendi istekleri ve yine kendi elleri ile doğrudan fakirlere, düşkünlere, bakıma muhtaç olanlara, yolda kalmışlara, hastalara, akraba ve komşularına sarfetmek suretiyle toplumda huzur, sükun ve refahın artırılmasını sağlamak" şeklinde tanımlanabilir.

Tarihi seyir içerisinde Müslümanların defn edilmesi için yapılan makberler, fakirlere bayram elbisesi almak için yapılan vakıflar, testi ve bardak gibi ev eşyasını kıran hizmetçileri doğacak sıkıntıdan kurtarmak için kırdıkları şeylerin benzerini hemen almak amacıyla kurulan vakıflar, çalışamaz durumdaki yaşlılara hamallara bakmak için kurulmuş olan vakıflar hep sosyal bünyeyi güçlendiren vakıflardandır.[84] Bu anlamda vakıfları, yardımlaşma ve dayanışma olgusunun en dinamik çekirdeği, Türk kültür ve medeniyetinin ayrılmaz bir parçası olarak görmek mümkündür. Böylece vakıflar, tarihin her devrinde ekonomi ve sosyal hayatla iç içe olmuş, milli hasletlerin tesisinde büyük görevler üstlenmiştir.

Sosyal dayanışma müessesi olarak kabul edilebilen vakıf müessesesi, mali gücü yetersiz olanların imdadına en büyük bir titizlikle karşılık beklemeden, koşmuş, onları topluma kazandırmıştır.[85]

Yine sosyal dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan vakıf, toplumsal hayatın dengelenmesinde de önemli rol oynar. Çünki; hayatının temeli karşılıklı yardımlaşmadan doğar. İsyan, ihtilal ve anlaşmazlıkların çaresi de karşılıklı yardımlaşmadır. Toplum içerisindeki insanlar gerek fikri kapasite ve gerekse bedeni ve mali güç açısından birbirinden farklı bir konum içerisinde bulunur, yada zamana ve yere göre varlıklarını bir başkası ile karşılaştırma imkanını sahip olurlar. Toplum içerisinde yaşayan bu insanların elbetteki çeşitli kriterlere göre kuvvetli olanları olduğu gibi zayıfları da olacaktır. Güvenlik ve huzurun ilk şartı bu tabakalar arasındaki sosyal dengenin

---

[84] Kazıcı, 82

[85] Sebahaddin Zaim. Vakıfların Milli Ekonomiye Etkileri. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları 1987, s. 210

korunmasıdır. Tabakalar arasında büyük dengesizliiklerin meydana gelmemesi için karşılıklı yardımlaşma şarttır. Bu çerçevede yardımlaşma ve dayanışma müesseseleri, günümüzdeki sosyal devlet-sosyal güvenlik fonksiyonunu yüklenmiştir.[86]

1.4. Vakıfların Kuruluş, İşleyiş, Yönetim ve Denetimi

Vakıflar değişik maksatlarla kurulur ve her vâkıf, vakıf üzerinde arzu ve iradesinin devamını istemektedir. Böylece vakıfların sürekliliği korunmuş olmaktadır. Vakıf işleminin olabilmesi için önemli şartların yerine getirilmesi gerekir. Yani vakfın vakfedenin iradesi dahilinde olduğuna işaret eden ifadeler olmalıdır. Örneğin; "malımı vakfettim", "hapsettim", "tasadduk ettim" gibi vakfa işaret eden sözler, vakfın şartlarından sayılır. Burada konu vâkıf (vakfeden) ve vakfedilen şeyde aranan şartllar[87] çerçevesinde ele alınacaktır.

Vâkıfta aranan şartlar:

- Vâkıfın temlik ve teberrua ehil olması, yani; akıl, baliğ, reşit ve hür olması,
- Vâkıfın, sefahat ve borcundan dolayı mahcur olmaması,
- Vâkıfın vakfa rızasının bulunması,
- Vakfettiği şeyi itikadına göre hayır ve sevap kazanmak niyeti ile vakfetmesi.

Burada gözetilen amaç, toplumun hayrı, Allah'ın rızasıdır.

Vakfedilen şeyde aranan şartlar ise:

- Vakfedillen mal, vakıf anında vâkıfın malı olmalıdır,
- Vakfedilen mal ayn olup deyn veya menfaat olmamalı,
- Vakfedilen mal, gelir getirici (ev, dükkan, tarla vb.) bir mülk olmalı,
- Vakfedilen malda mühayyerlik şartı bulunmamalı,
- Vakfedilen maldan yararlananların belirlenmiş olması gerekir.

Yukarıda belirtilen şartlar yerine getirildikten sonra bir vakıf tescil suretiyle ya da vasiyet yoluyla kurulabilir. Tescil suretiyle vakıf kurmak için vâkıf ilgili mahkemeye müracaat etmekte, hâkim, vakfın kurulabilmesi için gerekli şartların yerine getirilip getirilmediğini araştırmakta, durumu uygun görmesi halinde vakfı tescil etmektedir. Vakfın vasiyet yoluyla kurulması ise; vakıf yapanın ölmeden önce vakfın kurulmasını

---

[86] Akgündüz (Osmanlı Tatbikatında Vakıf), 235

[87] Zühaylî, 260 vd.; Berki (Vakıflarda Şartlar), 12; Berki (Vakıflar Nasıl Yapılır), 23.

vasiyet etmesiyle olmaktadır. Bu durumda vâkıfin mirasçıları yoksa mülkün tamamı, mirasçılarının olması halinde ise mülkün üçte biri vakfedilmektdir.[88]

Vakıfların idare şekli konusunda başlangıçtan itibaren sıkı tedbirlerin alındığı görülmektedir.[89] Vakıfların sürekliliğini sağlamak için,"Bütün vakfiyelerde, vakfi bozanlar ve değiştirenler hakkında beddualar bulunmaktadır. Vakıfların amaçları dışında kullanılmaması, şartlarına uygun olarak hizmet vermesi için manevi bir müeyyide beddua, Osmanlı ve Selçuklu dönemindeki her vakfiyede yer almaktadır.[90] Bu anlamda her vakfin bir vakfiyesinin bulunması, vakfiyedeki şartların " nass " gibi kabul edilmesi, vakfiyelerin tescil edilmesi ve ayrıca vakıfların idaresi için birer nâzırın tayin edilmesi, vakıfların sürekliliği konusunda alınan tedbirlerin önemini göstermektedir.

Hicretin ilk iki asrı ile Emeviler döneminde vakıflar, " Vâkıf " tarafından tayin edilen mütevellilerce yönetilmiştir. Nâzır, mütevellilerin kontrolcüsü olarak, onların işlerine yardımcı olmuştur. Genel kontrol ise halife tarafından yapılmıştır.

Abbasiler döneminde genel kontrolü halife adına kadılar yapmıştır. Baş kadı, emri altındaki teşkilat aracılığıyla bütün vakıfları idare ve teftiş etmiştir. Bu durum Karahanlılar, Gazneliler ve Selçuklularda da aynı[91] şekilde devam etmiştir.

Harzemşahlar döneminde vakıflar daha sıkı takip edilmiş ve suistimali görülen mütevelli derhal vazifeden alınmıştır. Böyle bir yetkiyi ise hükümdar adına baş kadı kullanmıştır.

Bütün müslüman ülkerde olduğu gibi Memluklular dönemi Mısır'ında da pek çok vakıf kurulmuş, idare tarzları da değişmiştir. Ancak genel olarak Bütün islâm ülkelerinde vakıf ve vakıf idarelerinin hemen hemen birbirlerine benzediği görülmektedir.

Osmanlı döneminde Sultan Orhan Gazinin Bursa'da yaptırdığı Câmii ve zâviyenin idaresine bakan Sinan Paşa'yı ilk evkaf nâzırı sayabiliriz. Özel şahıslar tarafından kurulan vakıflara gelince bu vakıflarla mütevelliler ilgilenmiş teftiş ve denetimi kadılar tarafından yapılmıştır.

---

[88] Kazıcı, 35
[89] Kazıcı, 69 vd.
[90] 09.02.1995, Türkiye Gazetesi
[91] Bahaddin Kök. Nüruddin Mahmud Bin zengi ve İslam Kurumları Trailindeki Yeri. Bilimsel Araştırmalar Dizisi/ 19. İstanbul, İşaret Yayınları 1992, s. 203

Osmalıların sonuna kadar devam eden Evkâf nezâreti, 1924 tarihinde çıkarılan 429 sayılı kanunla kaldırılarak başbakanlığa bağlı bir umum müdürlüğe havale edilmiş ve böylece Vakıflar Umum Müdürlüğü kurulmuştur.[92]

Genel olarak Vakıfların idaresinde ülemâ, kadı, nâzır ve devlet büyükleri olmak üzere bir teşkilatlanma yoluna gidildiği söylenebilir.[93]

Konu Türk Medeni kanunu açısından ele alınacak olursa:

Türk Medenî kanunu hükümlerine göre, dernekler gibi, bir vakıf kurmak da serbesttir. Yani vakfin kuruluşu ve tüzel kişilik kazanması için idarî makamdan önceden izin alma zorunluluğu yoktur. Ancak, medenî kanunun 74. maddesinin hükmü saklıdır.* Vakıfların şekil ve esas bakımından kanuna uygunluğu Asliye Hukuk mahkemesi tarafından yapılmaktadır.(MK** . md. 74/ I.).

Medeni kanuna göre kurulan vakıflar, Cumhuriyetin ilanından önce ve sonra olmak üzere iki çerçevede ele alınabilir:

- Cumhuriyetin ilanından önce, vakıflar fıkıh kurallarına göre kurulup idare edilmiştir. Vâkıfin tayin ettiği mütevelli vakfin yönetimini sağlamıştır. Zaman içerisinde Evkâf Nezâreti bütün vakıfların kendisine bağlandığı bir makam haline gelmiştir. Bu vakıflar iki çeşit olup aşağıda açıklanmıştır:

Birincisi: Vâkıfin soyu kesilip, mütevellisi nezâret makamınca atanan "Mazbut vakıflar", ikincisi ise; mütevellisi vakfeden tarafından atanan "Mülhak Vakıflar" olarak bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra eski vakıfların yönetim işleri 1924 yılına kadar "Şer'iye Evkâf Vekâleti"ne verilmiştir.

1924 tarihinde çıkarılan "Vakıflar kanunu", eski vakıfları, tarihi gelişimlerine uygun olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

- Tek bir tüzel kişilik olarak kabul edilen ve idareleri Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen "mazbut vakıflar"(MK.Madde 1),

---

[92] Kazıcı, 69 vd.

[93] Öztürk, s. 58; Ahmet Akgündüz. Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri (Kanunnâmeler 2). İstanbul, FEY. Yayınları 1990, c. 2, s. 140

* "Kanuna, ahlaka ve adaba veya milli fenfaatlere aykırı olan veya siyasi düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek gayesiyle kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilemez"(Medeni Kanun, madde. 74)

** MK.; Medeni Kanun

Mütevellileri tarafından yönetilen, mütevelliliği fer'ilerine şart kılınmış bulunan, gözetim ve denetimi ise devlet adına Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "mülhak vakıflar" (MK.Madde 2),

• Azınlıkların kurduğu, kendi yönetim kurulları tarafından idare edilen, gözetim ve denetimini Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaptığı "azınlık vakıfları"

• Kendi seçtikleri kurul veya mütevelliler tarafından yönetilen ilk üç vakıfta da olduğu gibi gözetim ve denetimi yine Vakıflar Genel Müdürülüğü'ne ait bulunan "esnaf vakıflar"ıdır.

Eski vakıfların bazı sorunları 1984 tarih ve 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Vakıflar Genel Müdürlüğü teşkilat ve görevleri yeniden düzenlenmiştir. 2762 sayılı vakıflar kanununda yetersiz kalan hükümler yerine bu kararname ile yeni hükümler getirilmiştir; "Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı", "Mülhak ve Yeni Vakıflar Daire Başkanlığı" gibi.

Yeni vakıfların kuruluşu: Medeni kanunun 73-81. maddeleri vakfi tarif ederek kuruluşunu, organlarını, vakıf çeşitlerini, vakfın teftişini ve sona ermesini düzenleyen hükümler koymaktadır.*

903 sayılı kanun, "Tesis" tabirini değiştirerek, " Vakıf" deyimini ikame etmiştir. Böylece müessesenin anlamını yeniden kazandırmıştır.[94]

Vakfin kuruluş şartları: Medeni kanuna göre bir vakfin kurulabilmesi için önemli olarak dört şartın yerine gelmesi gerekir.

•Ehliyet:; Vakıf gerçek ya da bir tüzel kişi tarafından kurulabilir. Sağlığında vakıf kurmak isteyen bir kişi, mümeyyiz ve reşit olmalı ve vesayet altına alınmış olmamalıdır.(Medeni Kanun madde 392). Buna göre sınırlı ehliyetsizlerin vakıf kurma ehliyetleri olmadığı gibi akıl hastası, akıl zayıfı olan tam ehliyetsiz kişilerin de vakıf kurma ehliyeti yoktur. Bir kimse ölüme bağlı tasarrufla, yani bir vasiyetname ile, ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere bir vakıf kurmak isterse (MK. 741/ I), medeni Kanunun 449. maddesinne göre 15 yaşını bitirmesi ve mümeyyiz olması yeterlidir.

---

* Bu hükümlerden dördü, 1967 yılında çıkarılan 903 sayılı kanunla değiştirilmiştir. 903 sayılı kanunun 6. maddesinde yapılması öngörülen vakıf tüzüğü, 21.8.1970 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

[94] Cansel, 324

Tüzel kişiler de vakıf kurabilir. Ancak tüzel kişinin organlarının yetkili olması gereklidir. Bu yetkiyi tüzel kişinin organı, alacağı bir kararla sağlayabileceği gibi; tüzel kişinin kuruluş sözleşmesinde de bulunabilir.

• Belli bir malın tahsisi: Kurulacak vakfın amacı için belirli bir malın tahsis edilmesi gereklidir.(MK. 73/ I.) Malın tahsisi işlemi vakfı kuranın tek taraflı bir irade beyanı olup, aynı zamanda malı, vakfın amacına bağlamaktır. Çünkü; tahsis edillen mal vakıf kuranın özel mülkiyetinden çıkarak bağımsızlaşmakta ve vakfın tüzel kişiliğinin müllkiyetine geçmektedir. Bu çerçevede önemli olan husus tahsis edilen malın vakfın amacının gerçekleştirlmesi için yeterli olmasıdır. Diğer bir ifade ile vakfedilen malın bir İktisadî değeri taşıması(MK. 77/ III.), ayrıca vâkıfın kendi malı olması gerekir.[95]

• Amaç: Vakfın bir amacı olmalıdır. Vakfedilen mallar da bu amaç için harcanır. Vakfın amacı medeni kanun (MK. 74/ II.) da hükme bağlanmıştır.

Vakıflar kuruluş amaçlarına göre:

•Aile Vakıfları (MK. 322.),

•Dini Amaçlı Vakıflar (ki bunlara "Diyani vakıflar" da denir),

•Ticaret Kanunu 468 ve medeni Kanun 77/ A maddelerinin hükümlerine göre kurulan İstihdam edilenlere ve İşçilere Yardım Vakıfları ve

•Kamuya yararlı vakıflar olmak üzere çeşitli şekillerde kurulabilir.Kamuya yararlı vakıflar iki şekilde yararlı olmaktadırlar. Birincisi; gelirlerinin en az % 80'ini genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin ya da hizmetlerin görülmesine karşılık tahsis edilir. ikincisi ise gelirlerinden en az yarısını bu hizmetlere bırakmak üzere bir vakıf kurulmuş ise. Burada hatırlatılması için bir hususu belirtmekte yarar vardır. Vakfeden yarısı demiş ise mirasçıları da bulunuyorsa bu taktirde mirasçıların hakları saklıdır. Yani yarısı değil, 1/ 3'ünü yapabilir.

Vakfin Organları: Vakfin iki önemli organı bulunmalıdır. Birincisi, yönetim (idare) organıdır. Uygulamada bu organa "Mütevelli heyeti", "idare heyeti", "yönetim kurulu", veya " vakıf müdürü" de denmektedir. Bu organın vakıf senedinde belirtilmesi gerekir.(MK. 75, Vakıf Tüzüğü madde. 17/ I.). Genel kurul, onur kurulu, denetleme kurulu gibi organlar ise vakfı kuranın kendi iradesine bırakılmıştır.

---

[95] Ahmet Akgündüz. Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri (Kanunnâmeler 1). İstanbul, FEY. Yayınları 1990, c. 1, s. 583

İKİNCİ BÖLÜM

ERZURUM ŞEHİR MERKEZİNDEKİ VAKIFLAR VE SOSYO-EKONOMİK BİR DEĞERLENDİRME

Günümüzdeki vakıflar, dernekler, yardımlaşma ve dayanışma kuruluşları gibi sivil toplum örgütleri gerçekleştirdikleri faaliyetlerle sosyo-ekonomik hayatta ağırlıklı bir unsur haline gelmişlerdir. Sözkonusu örgütler, toplum yararına gerçekleştirdikleri faaliyetlerle toplum nezninde geniş bir yer tutmaya başlamışlardır.

Ayrıca vakıflar tarihi bağlar olan eserlerin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması yolunda önemli hizmetlerde bulunmaktadırlar. Tarihteki dayanışma, yardımlaşma ve birlik ruhunu yaşatmaya çalışarak yüzyıllardır çok yönlü ve başarılı hizmetler vermeye devam etmektedirler.

Vakıfların yardımlaşma ve dayanışma ruhunu İslâm inancıyla ayrı düşünmemek lazımdır. Vakfin gelişme seyrine bakıldığında da İslâm dini ile daima içiçe olduğu görülür. Çünkü İslâm dini sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı emreder. Karşılıksız hizmet yapmayı üstünlük bilir. Komşusu aç iken tok yatmayı hoş görmez. Bu durum vakıf ruhunu oluşturmuştur. Tarihte insanlara hizmet etmeyi önemli bir vazife bilen hayırsevarler, her zaman vakıf kurmuşlar ve hayırlı işler peşinde koşmuşlardır.

Eski vakıflar ile günümüzde faaliyet gösteren bu hayır kurumları arasında, organizasyon ve amaç bakımından bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Geçmişte vakıf kuran insanlar, vakfın malını ve vakfiyesini ortaya koyduktan sonra kenara çekilmiştir.

Günümüzde ise bu böyle değildir. Yeni kurulan vakıfların bir çoğunda iktisadi amaç güdülmektedir. Eski vakıflar dini motifleri daha fazla taşırken günümüzdeki vakıfların ise daha çok sosyal ve kültürel ağırlıklı olduğu görülmektedir.[1]

Vakıflar, ahlâkî ve toplumsal görevleri yerine getirerek, kişilere yardımcı ve yararlı olmakla insanları hayatın olumsuzluklarına karşı da koruyacak iç asayişi sağlamak gibi önemli misyonu üstlenmektedir.[2] Çeşitli sosyal sınıflar arasında sevgi, yakınlaşma, dayanışma huzur ve duygularının pekişmesine, sosyal huzur ve düzenin sağlanmasına da katkıda bulunmuştur. Toplumda sakatlık duruma düşen insanların, elini tutacak bir kudretin varlığını bilmesi, diğer fertlere karşı bir güven ve itimat doğmasına sebep olacaktır. Bu durum toplum düzeni açısından vakfin rolünü ortaya koymaktadır. Daha da önemlisi; birlik ve beraberlik ruhunun oluşmasına yardımcı olan vakıf hizmetleri, devletin asırlar boyu ayakta kalmasına hizmet etmiştir.[3]

Bu çerçevede Erzurum şehir merkezindeki vakıfların, önemli eğitim ve kamu hizmetlerini yerine getirmeleri, hem bölge ekonomisine hem de milli ekonomimize katkı sağlamıştır. Günümüzde faaliyet gösteren bu vakıflar tarafından ihtiyaç sahiplerine yardımlar yapılmakta, öğrenim çağında olupta maddi desteğe ihtiyacı olan öğrencilere burslar verilmekte, ayrıca ayni ve nakti yardımlarda bulunulmaktadır. Yine öğrencilerin dışında yardıma muhtaç kişilere yakacak, yiyecek, barınma, iş mesleği türünden yardımlar da yapılmaktadır. Kültürel faaliyetler çerçevesinde ise belirli konularda seminer ve konferanslar verdirilmektedir. Öte yandan bu vakıflarda istihdam edilen insanların sayısı gittikçe artmakta ve böylece vakıfların kendileri de bizzat istihdam alanı haline gelmektedir. Vakıf mülkleri iyi işletildiği takdirde vakıf gelirleri büyük boyutlara ulaşacak, bölgelerin iktisadi yapısına olumlu katkıda bulunacaktır. Vakıfların ülke kalkınmasıyla da bir ilişkisini belirtmeye lüzum yoktur. Çünki kalkınma felsefesi, toplumun kültür ve değer sistemiyle yakından ilgilidir. Vakıfların gelişmesi ise toplumun değer yargılarından ayrı düşünülemez. Bu bakımdan uygun, istikrarlı ve düzenli bir kalkınma; ekonomik, zirai ve tabii kaynakların ötesinde, insan faktörünü kullanmakla mümkündür. Bu da, bilimsel gelişmeyi sağlayacak insanın yetişmesine bağlıdır.[4]

---

[1] Fadıl, Ünver. (Vakıflar Genel Müdürü), 02.02.1995, Türkiye Gazetesi, s.6
[2] Nazif ÖZTÜRK. Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları (1. baskı) 1983, s. 2
[3] Kozak,77
[4] Türkdoğan, 34

2.1. Erzurum Vakıfları Envanteri

2.1.1. Mazbut vakıflar

Erzurum'un şehir olarak kuruluşundan günümüze kadar ulaşmış ve kayıtları bulunan bütün mazbut vakıflar tek tek incelenerek başlangıç kısmında yaptığımız tasnif çerçevesinde ve bir envanter boyutunu oluşturacak şekilde ek-1'de sunulmuştur.

2.1.2. Mülhak vakıflar

Yine geçmişte kurulan mülhak vakıflar da envanter boyutuyla ek-2'de yer almaktadır.

Günümüzde, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini devam ettiren onbeş mülhak vakıf bulunmaktadır. Bunlar:

- Kırmacı vakfi
- Narmanlı vakfi
- Gümrük Emini İsmail Ağa vakfi
- Erzurum Valisi Yazıcızade vakfi
- Gacıroğlu vakfi
- Hacıömer Ağa vakfi
- Veysi Efendi vakfi
- Aşçı Mahmut Ağa vakfi
- Cennnetzade Abdullah Edip vakfi
- Güldeste binti Abdullah vakfi
- Şeyhlerden Mehmet Habib vakfi
- Mazlum Osman Ağa vakfi
- Pervizoğlu Hacı Ahmet Ağa vakfi
- Rukiye Hanım binti İsmail Ağa vakfi
- Alemdar Yusuf Ağa vakfi

2.1. Erzurum Vakıfları Envanteri

2.1.1. Mazbut vakıflar

Erzurum'un şehir olarak kuruluşundan günümüze kadar ulaşmış ve kayıtları bulunan bütün mazbut vakıflar tek tek incelenerek başlangıç kısmında yaptığımız tasnif çerçevesinde ve bir envanter boyutunu oluşturacak şekilde ek-1'de sunulmuştur.

2.1.2. Mülhak vakıflar

Yine geçmişte kurulan mülhak vakıflar da envanter boyutuyla ek-2'de yer almaktadır.

Günümüzde, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini devam ettiren onbeş mülhak vakıf bulunmaktadır. Bunlar:

- Kırmacı vakfi
- Narmanlı vakfi
- Gümrük Emini İsmail Ağa vakfi
- Erzurum Valisi Yazıcızade vakfi
- Gacıroğlu vakfi
- Hacıömer Ağa vakfi
- Veysi Efendi vakfi
- Aşçı Mahmut Ağa vakfi
- Cennnetzade Abdullah Edip vakfi
- Güldeste binti Abdullah vakfi
- Şeyhlerden Mehmet Habib vakfi
- Mazlum Osman Ağa vakfi
- Pervizoğlu Hacı Ahmet Ağa vakfi
- Rukiye Hanım binti İsmail Ağa vakfi
- Alemdar Yusuf Ağa vakfi

2.1.3. Yeni Vakıflar

Yeni vakıflar, 903 sayılı Medeni Kanuna göre resmi senetle veya vasiyet yolu ile kurulur ve vakfedenin ikametgâhındaki asliye hukuk mahkemesinin nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır. Tescili yapan mahkeme, tescil kararını, Vakıflar Genel Müdürlüğündeki merkezi sicile kaydolunmak üzere re'sen tebliğ eder. Vakıfların şeklini düzenleyen kanun maddesi[5] ne göre: Kanuna, ahlâka ve âdaba veya milli menfaatlere aykırı olan veya siyasi düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek amacı ile kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilemez. Merkezi sicile kaydedilen vakıf, Resmi Gazete ile ilan edilir. Tescil ile birlikte vakfedilen mülkiyet ve haklar bütünüyle vakfa intikal eder. Mahkeme, vakfedilen gayrımenkulün vakıf tüzel kişiliği adına tescilini re'sen tapu dairesine bildirir.

Vakfin senedinde, vakfin amacı, uzuvları, bu amacına tahsis edilen mallar ve haklar, vakfin teşkilatı, ikametgâhı ve ismi gösterilir. Medeni kanuna göre vakfin bir idare organının bulunması zorunludur. Ayrıca vakfeden isterse ve vakıf senedinde belirtmek suretiyle bu organları ihtiyaca göre artırabilir.

Vakfin tescili yahut vakfin amacına uygun şekilde kurulması mümkün olmadığı veya vakfa tahsis edilen mallar vakıf amacının gerçekleştirilmesine yetmediği takdirde, vakfeden itiraz etmedikçe veya vakıf senedinde aksine açık bir hüküm bulunmadıkça vakfedilmiş mallar amaç bakımından aynı olan başka bir vakfa tahsis olunur. Bu durumda vakfedenin ikametgâhındaki asliye hukuk mahkemesi tarafından, teftiş makamı olan Vakıflar Genel Müdürlüğünün uygun görüşü alınmaktadır.[6] Teftiş makamı olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü, vakıf senedi hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini, vakıf mallarının amacına uygun surette ve tarzda idare ve kullanılıp kullanılmadığını denetler.[7]

Geliri giderini karşılamayan veya kıymetine uygun gelir getirmeyen vakfin malları, teftiş makamının teklifi üzerine vakfin idare heyetinin de görüşü alındıktan sonra yetkili asliye hukuk mahkemesi kararı ile daha yararlı herhangi bir mal veya para ile

---

[5] Medeni kanun, md. 74

[6] Medeni Kanun, md. 77- 78; Erkilent, 16; (Vakıflarda tescil kavramının tanımı için bak. Hüseyin Hatemi. Önceki ve Bugünki Türk hukuku'nda vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul, fakülteler Matbaası 1969, s. 224) ; Ek Açıklamalar maddesi. 1

[7] Medeni kanun , md. 78

değiştirilebilir.[8] Vakfın gelirleri ile yapılan iktisaplar veya hükmi tahsislerle temellük edilen mal ve haklar, vakıf senedinde yazılı mallara ilave edilerek her takvim yılı başında vakıflar Genel Müdürlüğüne bildirilir. Medeni kanun mali durumun hangi araçlarla ilan edileceğini de belirtmektedir. Buna göre; vakıf idare organları, her takvim yılı başında mali durumunu uygun bir araç ile ilân veya neşretmek ve siciline tescil etmek zorundadır.[9]

Amacının gerçekleştirilmesinin imkansız olduğu durumlarda vakıf kendiliğinden dağılmış olur. Durum; vakıf idare organları tarafından sicile tescil ettirilir.[10]

Cumhuriyetten önceki vakıflarda olduğu gibi yeni vakıflarda da temel amaç; amme menfaatine hizmettir. Bir anlamda; yoksula yardım, ihtiyaç sahibini dardan kurtarma, hastayı tedavi, eğitim-öğretimi desteklemek gibi kamu hizmetlerine yardımcı olmaktır.[11] Türkiyenin birçok şehrinde olduğu gibi Erzurum'da da vakıf faaliyetleri bütün canlılığıyla devam etmekte ve varlıklı insanların bu hayır kurumlarına destekleri giderek artmaktadır. Bu husus Erzurumda faaliyette bulunan vakıflar ele alındığında daha iyi anlaşılacaktır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün nezninde Türkiye'nin çeşitli illerinde 23 aşevinde her gün 6 bin fakire yemek verildiği, 60'ın üzerindeki yurtlarında 15 bin öğrenciye parasız yatılılık imkanının sağlandığı, Ramazan boyunca çeşitli illerde yoksullara yiyecek yardımında bulunulduğu sosyal dayanışmanın güzel bir örneğidir.

Erzurum şehir merkezinde 903 sayılı medeni kanuna göre kurulan ve günümüzde de faaliyetlerini sürdüren yeni vakıflar aşağıda sırasıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

---

[8] Medeni Kanun., 80/ A.
[9] Medeni Kanun, md. 81
[10] Medeni Kanun, 81/ A
[11] Erkilent, 7

2.1.3.1. Ebu ishak kültür ve hizmet vakfı

2.1.3.1.1. Vakfın kuruluşu, yeri ve amacı

Ebu ishak kültür ve hizmet vakfi, 1991 yılında kurulmuştur.* Merkezi Erzurum'dur.

Amacı; Brüt gelirlerinden her yıl en fazla % 20'sini idame masrafları ile ihtiyatlara ve vakıf mal varlığını artıracak yatırımlara, geriye kalan % 80'I ise özel ve katma bütçeler, idareler bütçeleri içinde yer alacak olan hizmetlere ve vakıf amaçlarına öncelik olmak üzere vakıf senedinde belirtilen faaliyetlerde bulunmaktır. Ancak bu durum vakfin idari organları olan yönetim kurulunun tescil ve takdirine bağlıdır.

Vakfin kuruluş tarihindeki mal varlığı Erzurum merkezinde bulunan 5 gayrimenkul ile 9.500.000 nakitten meydana gelmektedir.

Vakfin Kurucu kurulu, Yönetim kurulu, Denetim Kurulu olmak üzere üç organı bulunmaktadır. Denetim bakımından Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlıdır. [12]

2.1.3.1.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin esas gelir kaynağı toplanan bağışlardır. Devamlı gelir getirici bir kaynağı yoktur. Gider kalemleri ise burslar ihtiyaç sahibi öğrencilere verilen ayni ve nakti yardımlar ile fakir ailelere yapılan diğer yardımlar ve Erzurum ve çevresinde bulunan camiilerin halılarını yıkamaktan dolayı ortaya çıkan harcamalardır.

Vakfin kuruluş tarihinden günümüze kadar gelir gider durumuna bakacak olursak 1992 yılında 67.723.000 Tl. gelire karşılık 137.447 TL. gideri olmuştur. 1993 yılında ise 80.915.655 Tl. gelire karşın burs ve fakir ailelere yardım, halı yıkama gideri, yakıt yardımı olmak üzere toplam 80.096.059 Tl. harcamada bulunmuştur.[13]

---

* Erzurum II. Asliye Hukuk Hakimliğinin 18.11.1991 gün ve E. 1991/ 296, K. 1991/ 302 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Günümüzde, Gez Mah. Kazım Karabekir Cad. Narmanlı Apt. No:21'de faaliyetlerini sürdürmektedir.

[12] 29.12.1991 tarih ve 21096 sayılı resmi gazete, s. 56 ; 1992- 1993 yılları Teftiş ve Denetim Raporu

[13] 22.9.1994 tarih ve 64 sayılı Teftiş ve Denetim Raporu.

2.1.3.1.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, eğitim gören öğrencilere burs vermiş ve aynî yardımda bulunmuştur. İhtiyaç sahibi 25 aileye kömür, 125 öğrenciye burs, 49 fakir aileye gıda ve nakdi yardım yapmıştır. Ayrıca bayanlara bilgi ve beceri kursu açmış, Erzurum şehir merkezinde bulunan 46 caminin halılarını ücretsiz yıkamıştır. Öğrenciler için bir okuma salonu açmıştır. Yine 1993 yılında 32 ihtiyaç sahibi öğrenciye elbise yardımı yapmıştır.[14] Vakıf ayrıca 1994 yılında dini gün ve gecelerde 14 aileye yakacak yardımı, 68 öğrenciye burs ve ayni yardım ve 46 fakir aileye gıda ve nakdi yardımda bulunmuştur. Erzurum ve çevresinde bulunan 125 camiinin de halılarını yıkamıştır.[15]

2.1.3.2. Erzurum ticaret ve sanayii odası araştırma geliştirme vakfı

2.1.3.2.1. Vakfın kuruluşu, yeri ve amacı

Erzurum ticaret ve sanayii odası araştırma geliştirme vakfı 1986 yılında kurulmuştur.*

Vakfın amacı: Bölgenin kalkınması için tarihi ve sosyal araştırma yapmak, güçsüz kişilere yardımda bulunmak, hastane, dispanser ve tedavi ünitesi açmak, işletmek, maddi ve manevi yardımda bulunmaktır. Doğal afetlerin zararlarını azaltmak için yapılan her türlü ilmi çalışmalara yardımcı olmak, bilimsel dallarda başlatılan ve sürdürülen araştırmaları maddi ve manevi imkanlarla desteklemek, bilimsel araştırma ve uygulamaların yayılmasını, öğrenim niteliğinin yükselmesini sağlayacak her türlü yayınların yapılmasını sağlamak ve yardımcı olmaktır. Ayrıca konularıyla ilgili bilgiyi artırmak için yurt içi ve dışına eleman göndermek, vakfın amaçlarına uygun bilimsel

---

[14] 1993 Yılı Faaliyet Raporu
[15] 1994 Yılı Faaliyet Raporu
* Vakıf günümüzde Aşağı Mumcu Cad. Ticaret ve Sanayi Odası binasında faaliyetlerini sürdürmektedir.

konulara öncelik vermek için etüt ve araştırma yarışmaları düzenlemek, proje yardımı yapmak ve ödül vermektir.[16]

Vakfin Mütevelliler Kurulu, Denetim Kurulu, Yönetim Kurulu, Müdürlük ve Teftiş makamı olmak üzere beş organı bulunmakta ve Mütevelli heyeti tarafından idare edilmektedir.[17]

Vakıf 20.000.000 TL. sermaye ile kurulmuştur. Daha sonra mülkiyeti Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası şahsiyet-i maneviyesine ait Erzurum merkezinde iki apartmanın intifa hakkı 99 yıllığına vakfa verilmiştir.

2.1.3.2.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakıfla ilgili teftiş ve denetim raporlarından anlaşıldığına göre vakfin gelir kaynakları; bağış ve yardımlar, banka faizleri ve işletme kârından meydana gelmektedir. Giderleri ise, vakıf faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik yapılan harcamalardır. 1989 yılında mal varlığı 235.548.892 TL olmuştur. 1988 yılında 31 milyon gelire karşılık, yaklaşık olarak 5 milyon gider yapmıştır. 1989 yılında ise 41 milyon gelir, 31 milyon gider yapmış ve bir sonraki yıla gelir fazlası devretmiştir. Vakıf bünyesinde faaliyet gösteren lokalde, 1990 yılında 13.006.632 TL. gelire karşılık 12.682.359 TL. gider olmuş, vakıf yararına 324.273 TL. kâr sağlanmıştır. 1991 yılında ise 5.674.136 TL. gelir, 7.140.036 TL. gider yapmıştır. Vakıf 1992 yılında 537.205.468 TL. gelire karşılık 47.167.140 TL. harcamalarda bulunmuştur. 1993 yılında ise faiz, lokal ve kira kaynaklarından toplam 939.208.536 TL. gelir sağlanmış aynı yıl 46.822.600 TL. harcamada bulunmuştur ve bir sonraki yıla 822.395.936 TL. gelir fazlası devretmiştir.[18]

Vakfin kuruluş tarihinden itibaren gelirlerinde bir artış olduğu gözlenmiştir.

2.1.3.2.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf kültür faaliyeti olarak Erzurum tarihinin bir kitap haline getirilmesini sağlamıştır. Erzurum-Macaristan halk oyunları gecesi tertiplemiştir. Kuruluşundan günümüze kadar Yüksek öğrenim gören 49 öğrenciye karşılıksız burs vermiştir. Erzurum

---

[16] 10 mart 1987 tarih ve 19396 sayılı resmi gazete, s. 30; Vakıf senedi, madde. 4; 1990- 1991 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.

[17] 1990-1991yılları Teftiş ve Denetim Raporu.

şehir merkezinde bulunan Ulu camiinin yakıt ihtiyacını karşılamaktadır.[19] Erzurum İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyeleri tarafından konferans ve toplantılar düzenlemektedir. Kültür Müdürlüğü ile ortaklaşa olarak Erzurum ili ve çevresi halk aşıkları arasında şiir yarışmaları yapmaktadır. Kasım paşa camiinin hoperlör tesisatını yaptırmıştır. Vakıf, Kazım Karabekir paşanın " Erzurum-Sarıkamış ve Ötesi ", " Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum " adlı iki eserini kültür hayatımıza kazandırmıştır.[20]

2.1.3.3. Kültür ve eğitim vakfı

2.1.3.3.1. Vakfın kuruluşu, yeri ve amacı

Kültür ve Eğitim Vakfı, 1979 yılında kurulmuştur.* Vakıf; Başkan, II. başkan, Sekreter, Veznedar, Muhasip ve beş üyeden Müteşekkil bir Mütevelli Heyet tarafından idare olunmaktadır.[21] Vakfın temsilcisi Vakıf Mütevelli Heyeti Başkanıdır.[22]

Vakfın amacı; İlk, Orta ve Yüksek tahsil kademelerinde eğitim ve öğitim imkanı olmayan öğrencilere yardımlarda bulunmak, bu gençleri bir taraftan asrın müsbet ilimleriyle donatıp diğer taraftan milli kültür ve manevi değerlere sahip olarak yetiştirmek için her türlü yardımda bulunmak, imkanlar sağlamak ve amaç doğrultusunda her türlü teşebbüslerde bulunmaktır.[23]

2.1.3.3.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfın gelirleri; kira, bağış ve yayın gelirlerinden oluşmaktadır. Vakfın giderleri ise; kültürel faaliyetler, eğitim, yayın ve sosyal tesis giderleridir.

Günümüzde Erzurum şehir merkezinde faaliyetlerini sürdüren vakıflar içerisinde vergi muafiyeti olan tek vakıf olduğu için bu vakfın gelir ve gider durumunu amacına

---

[18] 1990- 1991 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[19] 1988 yılı Faaliyet Raporu.
[20] 1990- 1991 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
* Erzurum II. noterliğinden tasdikli 3.4.1979 gün ve 5963 yevmiye nolu vakıf senedine istinaden Erzurum asliye II. Hukuk mahkemesinin 9.4.1979 gün, E. 1979/ 1212, K. 1979/ 179 sayılı ilamı ile kurulmuş 16.6.1979 ve 16668 sayılı resmi gazetede yayınlanarak tüzel kişilik kazanmıştır. Günümüzde, Cumhuriyet Cad. Özel İdare Ticaret Sitesi Kat:2'de faaliyetlerini sürdürmektedir.
[21] 1986- 1987 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[22] Vakıf Senedi, mad. 11
[23] Vakıf Senedi, md. 3

dönük faaliyetler ile incelemek durumundayız. Çünki bir vakfa vergi muafiyetinin tanınması için o vakfin amacına dönük harcamaların % 80 oranında olması gerekmektedir. Buna göre Kültür ve eğitim vakfının 1986 yılında amacına dönük harcamaları vakıf gelirlerinin % 62.6 iken diğer harcamaları ise % 4.1 olmuştur. Dolayısıyla % 33.3'lük bir gelir fazlası elde etmiştir. 1987' de gelirde % 43'lük bir artış olmuştur. 1988 yılında ise 64.057.320 Tl. bir gelire ulaşılmıştır. 1989 yılında, vakıf gelirleri 115.071.356 Tl. ve giderleri ise 135.046.488 Tl'dir. Her iki yıl içerisinde vakıf harcamalarının toplamı % 80' ni aştığı için vakfin vergi muafiyeti de devam etmiştir.[24] Vakfin 1990 yılında 120.257.970 Tl. geliri ve 156.946.496 Tl. gideri olmuştur. Bunun toplam gelire oranı yaklaşık % 84'tür. 1991 yılında bağışlar dahil toplam geliri 263.694.507 TL, harcamaları ise 287.107.287 Tl'dir. Vakfin 1990- 1991 yılları işlemlerinin birlikte incelenmesinde anlaşıldığına göre 1990 yılında % 84, 1991 yılında ise % 100' ü aşan amaca yönelik harcamalarda bulunduğu ve dolayısıyla vergi muafiyetinin de devam etmesi gerektiği görülmüştür.[25] 1992 yılında kira, bağış, yurt kantini ve benzeri yerlerden olmak üzere toplam 756.219.065 Tl. gelir, 761.881.999 Tl. harcama yapmış ve 5.659.914 Tl. gider fazlası olmuştur. 1993 yılında aynı kaynaklardan 1.900.247.721 Tl. gelir, 1.440.959.285 TL. 1.544.536.136. Tl. gider yapmıştır. bu yılarda da vergi muafiyetini muhafaza etmiştir.[26]

Vakfin Erzurum şehir merkezinde tapuya kayıtlı 15 daireli bir apartmanı bulunmaktadır.[27] 1994 yılına ait bilançosuna göre sermayesi 6.440.810.256 TL.olan vakfin dönem net gelir fazlası 54.580.810 TL. dir.[28]

2.1.3.3.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, 1985 yılında *" Al Götür Oku Getir "* kütüphanesini kurmuş, daha sonra burayı seminer ve okuma salonu olarak halkın ve öğrencilerin hizmetine sunmuştur. Aynı yıl üniversiteye hazırlık ve yabancı dil kurslarını açmıştır.

Vakıf seminer, konferanslar, yarışmalar tertiplemektedir. 1985 yılında Mehmet Akif gecesi dolayısıyla kompozisyon yarışması düzenlemiş dereceye girenlere 250.000.

---

[24] 1988- 1989 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[25] 28.07.1992 tarih ve 29 sayılı Teftiş ve Denetim Raporu.
[26] 1992- 1993 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[27] 1988- 1989 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[28] 31.12.1994 tarihli Bilanço.

Tl. hediye vemiştir. 1987 yılında Erzurum Merkez Cumhuriyet caddesinde özel İdare binasının ikinci katını kiralayarak yüksek öğrenim gören öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır. Ayrıca tıp ve dişçilik kitap sergisini açmakta mağdur durumdaki öğrencilere elbise ve para yardımı yapmaktadır. 1991 vakıf faaliyet raporuna göre hayırsever bir vatandaş tarafından vakfa bir arsa bağışlanmış, bağışlanan arsa üzerinde semt sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için kütüphane, okuma ve ders çalışma salonu bulunacak yeni bir yurt binasının inşası için proje çalışmalarına başlanmıştır. Yine Erzurum- oltu ilçesinde hayırsever bir vatandaş tarafından yaptırılan bina, eğitim amaçlı bir sosyal tesis olarak işletmek şartıyla vakfa bağışlanmıştır. Ayrıca bünyesinde faaliyet gösteren yurt binasında %10 kontenjan ile ücretsiz öğrenci barındırılmakta, bu öğrencilerin eğitim ve kültürel seviyelerini artırmak için çalışmalar yapılmakta, takdir ve teşekkür alan öğrencileri teşvik için hediyeler verilmektedir.

1992 yılı içerisinde vakfa bağışlanan üç katlı altı daire, vakfa gelir getirmek amacıyla kiraya verilmiştir. Yine Erzurum merkez ve çevresindeki şehit ailelerin çocuklarına 1994-1995 öğretim yılında ihtiyaçları olan ders kitabı ve kırtasiye yardımında bulunmuştur.[29] Okuma alışkanlığını yaygınlaştırmak için "Al götür oku getir" kütüphanesinin kapasitesi artırılmış ve bayanlar için de ayrıca bir bölüm açılmıştır. Yine kütüphaneye devam edenler tarafından hazırlanan el işleri ve sanatları düzenlenen bir "Kermes" ile satışa sunulmuş vakfa gelir sağlanmıştır. Hayır sever bir vatandaş tarafından bağışlanan gayrımenkuller üzerinde eğitim tesisleri kompleksi için proje çalışmaları başaltılmıştır. 1994 yılı vakıflar haftası dolayısıyle yemekli bir toplantı tertipleyerek vakıf faaliyetleri anlatılmıştır.

Kültürel faaliyetler çerçevesinde yazarlar davet edilmekte, çeşitli konularda konferanslar verdirilmektedir. Her yıl geleneksel "dini yayınlar fuarını açmakta, ucuz ve taksitli kitap satışlarıyla vakfa gelir sağlanmaktadır.

Erzurum ili Aşkale ve Köprüköy ilçelerinde uygun yerler kiralanarak her yaştan halkın ve öğrencilerin istifade edebileceği bir kütüphane ile özellikle öğrencilerin yararlanabileceği bir ders çalışma ve kitap okuma salonunu hizmete açmıştır. Erzurum merkezinde faaliyet gösteren Güneş Özel Öğretim A. Ş. tarafından işletilmekte olan "Özel Güneş İlkokulu"na ait hisse senetlerinin önemli bir kısmı satın alınarak okulun sevk ve idaresi vakfa geçmiş ve böylece vakfın faaliyetleri halkasına bir yenisi daha eklenmiştir.

---

[29] 1988- 1993 yılları. Faaliyet Raporları.

Vakıf her yıl ücretsiz olarak yaz kur'an kursları açmakta, yabancı dil kursları düzenlemektedir.

1994 yılında sekiz hayırsever vatandaş tarafından vakfa şartsız ve bedelsiz olarak gayrımenkuller bağışlanmış, vakıf mal varlığına kazandırılmıştır.[30]

2.1.3.4.Erzurum islâmi ilimler eğitim, öğretim ve araştırma vakfı

2.1.3.4.1. Vakfın kuruluşu, yeri ve amacı

Erzurum islâmi ilimler eğitim, öğretim ve araştırma vakfi, 1993 yılında kurulmuştur.* Vakfin, kurucular kurulu, Yönetim kurulu, Denetim Kurulu olmak üzere üç organı bulunmaktadır.[31] Bir başkan ile 8 üyeden meydana gelen bir mütevelli heyet tarafından idare edilmektedir.

Amacı: İslâmi ilimlerin her dalında eğitim, öğretim ve araştırma yapmak ve yaptırmak, araştırmacılar yetiştirmek, eğitim, öğretim, araştırma merkezlerini kurmak, kütüphaneler tesis etmek, eğitim-öğretim merkezlerinde öğrenim gören öğrencilerin iaşe ve ibate ile ilgili her türlü masraflarını karşılamak, eğitim- öğretim için kurulacak vakıf tesislerinde en az % 10 kapasitesini yetenekli ancak maddi imkanlardan yoksun öğrencilere tahsis etmek ve vakıf senedinde belirtilen diğer faaliyetlerde bulunmaktır. Bir anlamda eskiden varolan medrese geleneğini, kanuni prosüdüre ve asrın şartlarına uygun bir şekilde yeniden canlandırmak ve devam ettirmek için bu yolda çaba sarfetmektir.

Vakfin kuruluş tarihindeki mal varlığı 250 milyon TL. nakit ile bir arsa ve iki tarladan meydana gelmektedir.

2.1.3.4.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin 1993 yılı içerisinde sadece banka faizi olarak 1.254.710.000 TL. geliri bulunmaktadır.[32] 31.12.1994 tarihli hesap evrakından anlaşıldığına göre 144.035.000

---

[30] 1994 yılı Faaliyet Raporu.

* Erzurum 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 11.5.1993 gün, E: 1993/ 272, K: 1993/ 190 sayılı kararı ile tescil edilerek tüzel kişilik kazanmıştır. Günümüzde Vaniefendi Mah. Yenikapı Cad. No:54'te faaliyetlerini sürdürmektedir.

[31] 13 ağustos 1993 tarih ve 21667 sayılı Resmi Gazete.

[32] 31.1. 1994 tarihli gelir- gider tablosu; 1993 yılı Faaliyet Raporu

TL. nakti bağış gelirleri, 45.850.000 TL. gideri olmuştur. Ayrıca Vakfa, çeşitli şekillerde 600 milyonun üzerinde nakdi yardım yapılmıştır. Yine hayırsever vatandaşlar tarafından daire ve arsalar bağışlanmıştır. Vakıf geleceğe yönelik ilk planda öğrencilere hizmet vermek üzere bir bina tesis etmek üzere çalışmalarda bulunmaktadır.[33]

2.1.3.4.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, öğrencilerin eğitim ve öğretimlerindeki verimi artırmak için yatılı olmak üzere bir bina temini yoluna gitmiştir.

1993 yılının ikinci yarısında henüz yeni kurulmuş olduğundan fazlaca bir geliri bulunmamakta ise de vakıf faaliyetleri devam etmektedir.

Vakfin günümüzde 85 kurucu üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin çoğunluğu Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyeleri'nden oluşmaktadır.

Vakıf tarafından öğrencilere, derslerine yönelik olmak üzere kurslar verilmektedir. Bu anlamda 70 öğrenciye hizmet vermiştir.

2.1.3.5. Atatürk üniversitesi tıp fakültesi kronik böbrek hastalıkları tedavi vakfı

2.1.3.5.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Atatürk üniversitesi tıp fakültesi kronik böbrek hastalıkları tedavi vakfi, 1979 yılında kurulmuştur.*Faaliyet yeri Erzurum olup merkezi tıp fakültesidir.[34]

Vakfin amacı; doğu bölgesinde kronik böbrek hastalarına daha iyi hizmet vermek, Hemodializ merkezi kurmak, bu konu ile ilgili personel yetiştirmek, araç-gereç temin etmek, bilimsel dallarda girişilen araştırmalara maddi ve manevi yardımcı olmak, yurt içi ve dışında yayın yapmak, eleman göndermek, amaçlarına yönelik olarak yurt içi ve dışı kuruluşlarla işbirliği yapmaktır.[35] şeklinde özetlenebilir.

---

[33] 29.01.1995 " Vahiy Kültürü " , ER tv.

* Erzurum II. Noterliğinden tasdikli 11.10.1979 gün ve 19258 yevmiye nolu vakıf senedine istinaden Erzurum I. asliye Hukuk mahkemesinin 21.11.1979 gün, E.1979/ 1921, K. 1979/ 926 sayılı ilamı ile tüzel kişilik kazanmıştır. Atatürk Üniversitesi Araştırma Hastahanesi'de faaliyetlerini sürdürmektedir.

[34] Vakıf Senedi, md. 3

[35] 1986- 987 yılları Teftiş ve Denetim Raporu

Vakfin Mütevelliler Kurulu, Yönetim Kurulu, Müdürlük ve Teftiş Makamı olmak üzere dört organı bulunmaktadır. En yetkili organı ise "Mütevelliler Kurulu " dur.[36]

2.1.3.5.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin gelirleri; tedavi, bağış, kârlar ve faiz gelirlerinden meydana gelmektedir. Giderleri ise tedavi malzemelerinin alımı ve vakfin idamesine ait harcamalardır.

Vakıf 1986 yılında 14.246.341 Tl. gelir, 15.000.000. Tl'de gider yapmıştır. 1987 yılında ise 4.500.000 Tl safi gelire karşılık 5.000.000 Tl gideri olmuştur. Vakfin 31.12.1993 tarihli gelir gider tablosuna göre geliri 773.811.260. TL'dir.

2.1.3.5.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, 1984 yılında Diyaliz merkezini kurmuş, 56 hastayı diyalize almış ve toplam 1179 diyaliz yapmıştır. Diyaliz masraflarını karşılayamayan fakir hastalara 656.000 Tl. tedavi yardımı yapmıştır.[37] Faaliyetlerini tanıtmak için takvim bastırmış karşılığında gelir sağlamıştır. Yine 595 hemodiyaliz hastası tedavi edilmiştir. Ayrıca 5 hastaya periton diyaliz yapmıştır.

Kendi alanında bilgiyi artırmak için Adana'da yapılan Uluslararası düzeydeki 5. Böbrek hastaları ve Transplantasyon kongresine katılmıştır. Ayrıca diyaliz merkezini daha aktif hale getirebilmek için Sağlık Bakanlığı tarafından 4 doktor becayiş yoluyla vakıf bünyesinde istihdam edilmiştir. Böbrek konusunda ders kitabı ve yardımcı kaynaklar vakıf tarafından yazdırılarak satışı yapılmış ve vakfa gelir sağlanmıştır.[38] Diyaliz makinasının sayısını artırmış ve toplam 1367 diyaliz işlemi gerçekleştirmiştir. Atatürk Üniversitesi, Nefroloji bilim dalı için gerekli olan bir maddenin temini için gerçekleştirilen projeyi desteklemiştir.[39]

Ayrıca 1989 yılında vakıf faaliyetlerini genişlettirmek amacıyla 107 hastaya 3337 seans hemodyaliz uygulaması yapmıştır. Doku tiplendirme konusunda görgü ve bilgilerini

---

[36] 1986- 987 yılları Teftiş ve Denetim Raporu
[37] 1986 yılı Faaliyet Raporu.
[38] 1988 yılı Faaliyet Raporu.
[39] 1989 yılı Faaliyet Raporu.

artırmak için Ankara Üniversitesi, İbni Sina Hastanesine eleman göndermiştir. Çeşitli tarihlerde olmak üzere İsrail, Yunanistan, Glaskoda 'da sempozyum ve kongrelere katılmıştır.[40]

2.1.3.6. Abdurrahmangazi vakfı

2.1.3.6.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Abdurrahmangazi vakfi 1980 yılında kurulmuştur.* Vakıf; başkan, II. Başkan, Muhasip, Sekreter ve üç üyeden oluşan yedi kişilik bir mütevelli heyet tarafından idare edilmektedir.

Vakfın amacı; Erzurum ve ilçelerinde öğrenci yurtları tesis etmek, fakir öğrencilere burs vermek, sportif ve kültürel faaliyetlerde bulunmak ve bu anlamda konferans ve seminerler tertip etmek, mesleki, lisans kursları açmaktır.[41]

Vakıf yetkililerinden alınan bilgide[42] amaçlarının sağlıklı bir nesli yetiştirmek için yurtlar açmak, kurslar düzenlemek, eğitimin her safhasında faaliyettlerde bulunmak, kültürel faaliyetler olarak piyesler düzenlenmek, seminerler vb. faaliyetler vermek olduğu, maddi kaynağın temin edilmeden hizmet yapmanın zorluklarıyla karşılaştıkları, vatandaşın vereceği yardmlara güvenip yatırımlara yönelmenin olumsuz sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır. Yine vakfin yapacağı yatırımlar için kira gelirini getiren bir gayrımenkulün bulunmasının daha iyi olabileceği de vurgulanmıştır.

2.1.3.6.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin gelirleri; bağış ve yardımlar ile üye aidatları ve banka hesabında tahakkuk eden faiz gelirleridir. Giderleri ise kültürel faaliyetler, burs ödemeleri, kira, kırtasiye, ısıtma, aydınlatma, onarım gibi temel giderlerden oluşmaktadır.[43]

---

[40] 1993 yılı Faaliyet Raporu.

* Vakıf, Erzurum I. Noterliğince düzenlenen 18.4.1980 gün ve 70- 80 yevmiye nolu senede istinaden Erzurum 1. Asliye Hukuk Hakimliğinin 30.7.1987 gün ve E. 980/ 191, K. 980/ 165 sayılı ilamı ile tüzel kişilik kazanmıştır. günümüzde aşağı mumcu cad. şirinoğlu apt. No:13/3'te faaliyetlerini sürdürmektedir.

[41] Vakıf Senedi, md. 3

[42] 2.2.1995

[43] 1988- 1989 yılları Teftiş ve Denetim Raporu

Vakfın kuruluş tarihinde tapuya kayıtlı kargir bir evi bulunmaktadır. Bu evin tasarruf hakkı, ölünceye kadar evi vakfeden kişide kalacağı, vakfeden kişinin ölümüyle de vakfa devredileceği anlaşılmıştır.[44]

Vakıf kendi çalışanlarına yardımcı olmakta, bünyesinde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin barınma, iaşe, ısınma masraflarını karşılaktadır. Ayrıca maadi durumu iyi olmayan kabiliyetli öğrencilere de burs vermektedir.

Yine Erzurum'daki fakir ailelere ayni ve nakti yardımlarda bulunmaktadır.

Vakfın ileriye dönük faaliyetleri arasında, tesis edilecek bir yurt binasını, bütün ilimlerin birarada tahsil edilebileceği bir külliye ve öğrenci barınma evlerini saynak mümkündür.

2.1.3.6.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, 1987 yılında 25 yüksek öğrenim, 13 orta öğrenim olmak üzere toplam 38 öğrenciye karşılıksız burs vermiştir.[45] Bu burs miktarını ve burslu öğrenci sayısını daha sonra 50 rakamına çıkarmıştır. Ayrıca çeşitli konulara göre konferans ve seminerler verdirmiştir.[46] Ayrıca ihtiyaç sahibi 200 öğrenciye giyecek yardımı yapmış, lisans ve diğer derslerden takviye kursları düzenlemiş, okullar arası bilgi yarışmasında dereceye giren öğrencilere ödül vermiştir.[47]

Vakıf bünyesinde faaliyet gösteren orta öğrenim öğrenci yurdunda, ihtiyaç sahibi 51 öğrencinin ücretsiz barındığı anlaşılmıştır.[48]

Yine çeşitli konularda tiyatro oyunlarını sergilemiş, açık oturumlar tertiplemiştir.[49] Vakfın bu hizmetler karşılığında yaklaşık 300.000.000. Tl. gideri olduğu anlaşılmıştır.[50]

---

[44] 1990- 1991 yılları Teftiş ve Denetim Raporu
[45] 1986 yılı Faaliyet Raporu.
[46] 1989- 1990 yılları Faaliyet Raporu.
[47] 1991 yılı Faaliyet Raporu
[48] 1992 yılı Faaliyet Raporu
[49] 1993 yılı Faaliyet Raporu
[50] 1987- 1994 yılları Faaliyet Raporları.

2.1.3.7. Atatürk üniversitesi kalkınma vakfı

2.1.3.7.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Atatürk üniversitesi kalkınma vakfı, 1985 yılında kurulmuştur.* Vakfın; Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Genel Müdür olmak üzere dört organı bulunmaktadır.

Vakfın amacı; Atatürk Üniversitesinin gelişmesine ve güçlenmesine yardım etmek için girişimlerde bulunmak, Üniversite eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yönetiminin gerektirdiği maddi-manevi ihtiyaçların sağlanmasına yardımcı olmak, yabancı öğretim üyelerinin Erzurum'da görev almalarını teşvik etmek, Atatürk Üniversitesinin yardıma muhtaç öğrencilerine maddi ve manevi yardımlarda bulunmak, Üniversitenin çağdaş bilim, teknoloji gerekleri ve devlet kalkınma planı hedefleri doğrultusunda kallkınmasını ve gelişmesini sağlayacak yatırımlarına katkıda bulunmak, amacı doğrultusundaki kültürel faaliyetleri desteklemek, bütün bu amaçlarını gerçekleştirmek için ticari, sınai, zirai, kültürel ve eğitsel kurum ve işletmeler kurmaktır.[51]

Vakıf yöneticileriyle yaptığımız yüz yüze görüşmelerde[52]; vakfın her geçen gün büyüdüğü, üyelerinin maddi katkılarıyla hizmetlerinin sürdürüldüğü anlaşılmıştır.

Vakfın en önemli hedefi; kısa adı DAP olan " Doğu Anadolu Projesi" dir. Vakıf, bu projeyi 17 ile yaymak ve tanıtmak amacıyla bölge illerinde bulunan her ilin gücünü birleştirmek yolunda Erzincan, Ağrı, Kars, Sıvas, Elazığ ve Malatya'da birer bölge toplantısı yapmıştır. Projenin üst düzeyde tanıtımını yapmak ve konunun önemini belirtmek amacıyla da 12 Nisan 1995 tarihinde İstanbul'da geniş bir toplantı bir toplantı yapmıştır.[53]

---

* Erzurum I. Noterliğinden tasdikli 11.7.1985 gün ve 16948 yevmiye nolu E. 1985/ 563, K. 1985/ 556 sayılı ilamı ile kurulmuş, ilamın 14 ocak 1986 gün 18988 sayılı resmi gazetede yayınlanması ile tüzel kişilik kazanmıştır. Günümüzde Atatürk Üniversitesi rektörlüğü'nde faaliyetlerini sürdürmektedir.

[51] 27.7.1990 tarihli Teftiş ve Denetim Raporu; Vakıf Senedi, md. 3

[52] 27.1.1985

[53] 16 Şubat 1995, Türkiye Gazetesi, s. 15

2.1.3.7.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin gelirleri; Atatürk Üniversitesi kampüsünde bulunan otların satış gelirleri, büfe ve işletme kârlarından meydana gelmektedir. Giderleri ise; işletmeye yaptığı mal alım giderleri ve genel giderlerden oluşmaktadır.

Vakfin kuruluş sermayesi; 102.000 Tl. dir. Mevcut imkanlarını iyi kullanarak 1988 yılı sonunda taşınmaz mal değeri hariç toplam 100 milyon ayni ve nakdi mal varlığı olmuştur. Bu rakamın % 95'i üniversite kampüsü içerisinde işletilen büfelerden sağlanmıştır.[54] Vakfin dönem sonu bilanço rakamlarına göre mal varlığında yıllara göre bir artış olduğu görülmektedir:

Tablo 2.1. Atatürk üniversitesi kalkınma vakfı 1991-1993 yılları bilançosu

31.12.1991	311.146.819 [55]
31.12.1992	1.238.670.475[56]
31.12.1993	3.609.652.376[57]

Tablodan da görüleceği gibi 1991 yılı içerisinde 311.146.819 TL. olan geliri 1992 yılında artış göstererek 1.238.670.475 TL olmuştur. Yine 1993 yılında gelirlerinde büyük bir yükselme olduğu görülmektedir. 1993 yılına gelindiğinde ise gelirlerinde büyük artışlar olmuştur. Vakfin faaliyetlerindeki bu artışın vakfa bağlı işletmelerden sağlandığı anlaşılmıştır.

Vakıf, mali durumunu disipline etmek için bağlı işletmelerin herbirine yazar kasa koymuştur.

Vakfin genel olarak gelir yerleri; fortokopi ünitesi, büfe işletmeleri, elbise satış ünitesi, halı dokuma ünitesi ve kantin işletmesi olmak üzere beş üniteden meydana gelmektedir.

---

[54] 1988 yılı Faaliyet Raporu.
[55] 1991 yılı Faaliyet Raporu
[56] 1992 yılı Faaliyet Raporu
[57] 1993 yılı Faaliyet Raporu

Vakıf, yeni hizmet alanı olarak bir benzin istasyonunu kurmayı hedeflemiştir.[58] 1986 ve 1987 yıllarında çeşitli kalemlerden olmak üzere toplam 17.847.120 Tl.gelir sağlamıştır.

1991 yılında 12.524.200. Tl. harcamada bulunmuştur.[59]

Vakfın mülkiyetinde biri Erzurum'da üçü de Ankara'da olmak üzere dört adet gayrımenkulü bulunmaktadır.[60]

2.1.3.7.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf faaliyetlerini çevreye tanıtmak amacıyla 1986 yılında Erzurum, Ankara ve İstanbul'da istişari toplantılar yapmıştır. Üniversite personeli ve ders notlarını teksir ederek öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşıma yoluna gitmiştir. Ayrıca üniversite kampüsünde bir büfe açmıştır. Yine, Araştırma hastahanesinin taksi durağını ihale ile almıştır. 1987 yılı içerisinde hayır sever bir vatandaş tarafından vakfa bir gayrımenkul bağışlanmıştır. Bundan başka işletilen büfelerin çeşitlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Personelin giyim-kuşam ihtiyacını karşılamıştır. Vakfın tanıtımını sağlamaya dönük kampüste bir satış mağazası açmış, bu şekilde vakfa gelir sağlanmıştır.[61] Ayrıca Aynı yıl halıcılık eğitim merkezindeki ek kapasite ile 12 halı tezgahı kurmuş, 36 dokucuya iş temini sağlamıştır. Bu tezgahta 40 metre kare halı dokunarak vakfa önemli bir gelir sağlanmıştır.[62]

Vakıf, Erzurum kızılay başkanlığı ve Atatürk üniversitesi ile yaptığı protokol çerçevesinde 1988 yılında halıcılık eğitimini başlatmıştır. Bu tezgahlarda 23 öğrenci halı dokuma eğitimini görmüştür. Bu şekilde 1988- 1989 yılları arasında 340 metre kare halı dokumasını gerçekleştirmiştir.[63]

Yine 1989 yılı içerisinde, 40 kişiye halı dokuma sanatını öğretmiş ayrıca bunlara eğitim ve iş temini sağlamıştır.[64] Kâr amacı faaliyetlerden elde edilen gelirden öğrencilere karşılıksız burs yardımı yapmıştır. Bunun yanında eğitim, konferans gibi kültürel

---

58 1991 yılı Faaliyet Raporu
59 19.6.1992 tarih ve 27 nolu Teftiş ve Denetim Raporu.
60 23.03.1995 tarihli "Vakıf Genel Durumu" hakkındaki evrak.
61 1987 yılıFaaliyet Raporu
62 1989 yılı Faaliyet Raporu
63 1992 yılı Faaliyet Raporu
64 1989 yılı Faaliyet Raporu

faaliyetlerde de bulunmuştur.[65] Atatürk üniversitesinin Fakülte ve yüksekokulllarında okuyan öğrencilere yaklaşık olarak 60.908.000. Tl. giyim yardımı yapmıştır.[66] Ayrıca, aynı üniversitenin çeşitli fakültelerine yerleştirilen "Ahıska Türkleri" öğrencilerine her ay 500.000 Tl. olmak üzere toplam 31 öğrenciye 59.253.000 Tl. para yardımı yapmıştır .[67]

Geliri vakfa olmak üzere üniversite Fakülte ve yüksekokulların kantinleri özelleştirilmiş, 20 öğrenci kantini ile bir taksi durağı ihale edilmiş, yıllık olarak 2.450.000 Tl gelir sağlanmıştır.

Yine öğrencilere yönelik faaliyetler olmak üzere, 40 öğrenciye 129 milyon giyim yardımı yapmıştır. 1994 yılında ilk defa 40 öğrenciye ayrı ayrı olmak üzere her ay 750.000 Tl. burs yardımında bulunmuştur. Üniversiteden sivil savunmaya bağlı bekçilik görevini yapan 20 hizmetlinin giyim kuşamları için 55 milyon Tl. yi kendi bütçesinden karşılamıştır.[68] Hastahane binasını yönlendirme ve tanımlama sisteminin tesis edilmesine 920 milyon Tl. katkıda bulunmuştur.[69] Vakıf, altıncı uluslararası Kâhire deneysel tiyatro faaliyetlerine maddi yardım yapmıştır.[70]

2.1.3.8. Erzurum güneş camii vakfı

2.1.3.8.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum güneş camii vakfı, 1987 yılında kurulmuştur.*[71] Vakfın merkezi, Erzurum Güneş Camii müştemilatında bulunan idare yeridir.[72]

Amacı; vakfa bağışlanan arsa üzerinde " Güneş Camii " adında bir camii yapmak, bu camii için vakfedilen tüm yerlerin bakım ve onarımlarını üstlenmektir. Ayrıca yöre halkının kültürel değerlerine katkıda bulunmak ve bu amaçla fakir ve istidatlı öğrencilere burs vermek veya ayni yardımda bulunmak onlara yurt tesis etmektir. Öte yandan, fakir, kimsesiz ve yaşlılara, dul kadınlara, sakatlara yakacak, barınacak, yemek,

---

[65] 27.7.1990 tarihli Teftiş ve Denetim Raporu Faaliyet Raporu
[66] 1992 yılı Faaliyet Raporu
[67] 1993 Faaliyet Raporu
[68] 1994 Faaliyet Raporu
[69] 7.4.1994 ve 20 sayılı oturum
[70] 1994 Faaliyet Raporu
* Erzurum I. Noterliğinden tasdikli 30.6.1987 gün, 12755 yevmiye nolu vakıf senedine istinaden, Erzurum I. Asliye Hukuk Mahkemesi 8.7.1987 gün ve E. 1987/ 666, K. 1987/ 441 sayılı ilamı ile kurulmuş, 8.10.1987 gün ve 19598 sayılı resmi gazetede yayınlanarak tüzel kişilik kazanmıştır
[71] 1987 yılı Teftiş ve Denetim Raporu.
[72] Vakıf Senedi, md. 2

yiyecek yardımı yapmak ve hasta muayenesi, ameliyat, ilaç ve tedavi giderlerini karşılamaktır, evlenme yardımlarında bulunmak fakir ve kimsesizlere borç para vermek, iş sahibi olmayanlara yardım etmektir.

Ayrıca vakfin amaçlarına hizmet için matbaa, teksir, fotokopi gibi teknik malzeme ile nakliye vasıtalarını satın almak, kiralamak, çalıştırmak gerekirse bunları yurt dışından getirtmek, ticari ve iktisadi şirketler ve işletmeler kurmak, kurulanlara iştirak etmek, vakfa gelir getirecek her türlü teşebbüste bulunmaktır.[73] Vakıf organları, vakıf genel başkanı, Vakıf Mütevelli Heyeti, Vakıf Murakabe Heyeti, Vakıf Genel Müdürü' meydana gelmektedir.[74]

2.1.3.8.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin gelirleri; bağışlar ve bankadaki mevduata tahakkuk eden faizden oluşmaktadır. Giderleri ise; faaliyetlere yönelik harcamalardan ve diğer giderlerden meydana gelmektedir.

Vakıf 1987'den 1988 yılına 1.436.616 Tl. gelir devretmiştir. 1988 yılında 10.095.185 Tl., 1989 yılında ise 6.138.978 Tl. harcama yaparak camii yapımını gerçekleştirmiştir.[75] 1994 yılı hesap raporuna göre, 1993 yılında 15.473.777 Tl.gelir fazlası ellde etmiştir. 1994 yılında ise 20.061.593 Tl. gideri olmuştur.

Vakfin kuruluş tarihinde, vakıf senedinin 3. maddesinde belirtilen gayrımenkuli dışında, menkul, gayrımenkul ve nakit olarak mal varlığı bulunmamaktadır.[76]

2.1.3.9. Erzurum ili çevre koruma vakfı

2.1.3.9.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum ili çevre koruma vakfı 1990 yılında kurulmuştur.* Mütevelli heyeti, Danışma kurulu, Yönetim kurulu ve Vakıf müdürü olmak üzere dört organı[77] bulunan

---

[73] 1990- 1991 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[74] Vakıf Senedi. md. 8
[75] 1988-1989 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
[76] 1987 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.
* Erzurum I. Noterliğinin 17.8.1990 gün ve 11092 yevmiye numaralı senedine istinaden Erzurum asliye 3. hukuk mahkemesinin 28.9.1990 gün ve 1990/ 321, E. 1990/ 339 sayılı ilamı ile tüzel kişilik kazanmış

vakıf, bir başkan ve dokuz üyeden oluşan bir Mütevelli heyet tarafından idare edilmektedir.

Merkezi Erzurum olan vakfın kuruluş sermayesi 50 milyondur.[78]

Amacı; İnsan sağlığının ve çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, şehir ve kırsal alanlarda bulunan arazilerin ve tabii kaynaklarının en uygun biçimde kullanılması ve korunması ve her türlü çevre kirliliğinin önlenmesi, ülkenin doğal bitki ve hayvan varlığı ile tabii ve tarihi zenginliklerinin muhafazası yolunda maddi ve manevi yardımda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamaktır.[79]

2.1.3.9.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

2.1.3.9.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

1990 yılında hava kirliliğinin önlenmesi ve azaltılması için önemli kararlar almıştır.[80] Erzurum ilinde hava kirliliğiyle ilgili olarak eğitim faaliyetleri düzenlemiş, usulüne uygun kalorifer ve soba yakma tekniği hakkında broşürler bastırarak halka dağıtılmasını sağlamıştır. Yine Erzurum ili merkezinde egzos gazı kirliliğini azaltmak için trafiğe çıkan araçlara bir cihaz taktırılması hususunda aktif rol oynamıştır.

İldeki hava kirliliğinin planlı bir şekilde ölçülmesi ve tedbirinin alınabilmesi için gerekli teknik eğitim ve denetim konusunda etkin faaliyetlerde bulunmaktadır.[81] İspir ilçesinde dört dekarlık alanda 4.980.000 Tl. maliyetle "Çevre koruma vakfı fidanlığı" nı kurmuştur.

Çat ilçesinde 16 hektarlık alanda 17.072560 TL. maliyetin 7 milyonluk kısmını vakıf karşılamış, burada ağaçlandırma yapılarak ve korumaya alınmıştır.

Pasinler ilçesinde 3 hektarlık alanda 19.935.000 Tl.si vakıf tarafından karşılanmak üzere ağaçlandırma yapılmıştır.

İspir tarihi kalesinin iç düzenlemesi için katkıda bulunmuştur.

---

ve 2.12.1990 gün ve 20713 sayısında yayınlanmıştır. Günümüzde, Vilayet Binasında faaliyetlerini sürdürmektedir.

77 2.12.1990 ve 20713 sayılı Resmi Gazete, s. 61

78 23.8.1993 tarih ve 32 nolu Teftiş ve Denetim Raporu.

79 Aynı tarihli rapor.

80 11.12.1990 tarihli Yönetim Kurulu Kararı.

81 1991 Faaliyet Raporu

Karayazı ilçesinde çevre temizliği kampanyasına iştirak ederek maddi katkıda bulunmuştur.

Hava kirliliğinin azaltılmasına yönelik faaliyetler çerçevesinde kaloriferciler için teorik ve uygulamalı "ateşçi seminerleri" ni düzenlemiştir.

Hava kirliliğinin Erzurum ilinde bulunan tarihi eserler üzerine etkisinin belirlenmesi için, Atatürk üniversitesi mühendislik fakültesi çevre mühendisliği bölümü tarafından araştırma raporu hazırlatılmıştır.

Erzurum ilinin önemli tarih eserleri olan "Mahmut Paşa Türbesi", "Bakırcı Camii" çeşmesi ve dörtgüllü çeşmelerinin onarım ve restorasyonu için 96.894271 Tl. harcamada bulunmuştur. Çevre bilincinin yerleştirilmesi için oluşturulan çevre izcilerine özel kıyafet yaptırmıştır.

Gürültü ölçümleri için ilk etapta deneme mahiyetinde vakıf personeli tarafından kullanılmak üzere gürültü ölçüm aleti alınmıştır.[82]

"Dünya çevre haftası" nedeniyle düzenlenen etkinlikler çerçevesinde "Kurumlararası 1.Çevre Salon Futbol Turnuvası" düzenlemektedir.

Erzurum merkezinde katı atıkların ve çöplerin toplanmasında faal rol üstlenerek bilfiil faaliyete iştirak etmiştir.

Halkın gürültü karşı uyarılması amacıyla, gürültü düzeyi yüksek olan yerlere "Gürültü İkaz Levhaları"astırmıştır.

Ormanları korumak ve milli ekonomiye katkıda bulunabilmek için Erzurum kent merkezi ve bağlı 18 ilçede " atık kağıt toplama kampanyası " başlatmıştır.

Şehirlerarası otobüslerde çöplerin yol güzergahlarına dökülmesini önlemek amacıyla ikaz levhaları ve çöp torbalarının dağıtımı yapmıştır.[83]

Evlerde biriken çöplerin çevreyi kirletmemesi için poşet dağıtma geleneğini sürdürmektedir.

Dünya çevre gününde orman bölge müdürlüğünden üç bin fidan satın alınarak, bunların uygun yerlere dikimini sağlamıştır. Erzurum şehir merkezinin caddelerinde bulunan ağaçların gövdelerinin kireçlenmesi için gerekli olan kireç miktarını karşılamıştır.

Hava kirliliğinin önemli sebeplerinden olan egzos gazı kirliliğini önlemek amacıyla araçların "egzos emisyon değerlerinin tesbiti"ni yaptırıp ayrıca 31.12.1994

---

[82] 1992 Yılı Faaliyet Raporu
[83] 1993 Yılı Faaliyet Raporu

tarihinden itibaren cezalı egzos emisyon pulu uygulamasına geçilmesini gerçekleştirmiştir. Bu anlamda 1994 yılı itibarıyla trafiğe kayıtlı 29680 araçtan 18384'üne ölçüm uygulanmış, 30 araç trafikten men edilmiş, 10 araca ise gerekli ceza-i müeyyideler uygulanmıştır.

Çevre kirliliği konusunda yapılan çalışmalardan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sağlamak için Çevre İl Müdürlüğüne bir adet bilgisayar alınmıştır. Yine müdürlüğe, yakıt denetiminin ve kalorifer yakma saatlerinin kontrolünü yapabilmek için denetleme ekiplerinin şikayet yerlerine daha kolay ulaşabilmeleri sağlamak amacıyla 5 adet el telsizi, bir adet de araç telsizi alınmıştır.[84]

2.1.3.10. Erzurum kalkınma vakfı

2.1.3.10.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum kalkınma vakfı 1991 yılında kurulmuştur.* Kısa adı "ER-VAK"'tır.

Vakıf, Yönetim kurulu, Başkan, Başkan yardımcısı, Genel sekreter, Muhasip, Veznedar ve 4 üyeden meydana gelen bir heyet tarafından idare edilmektedir. Merkezi Erzurum'dur.*

Amacı; Erzurum'un iktisadi, sosyal ve kültürel yönden gelişmesine katkıda bulunmak benzer kuruluşlarla işbirliği yapmaktır.[85]

Vakfın kuruluş tarihindeki mal varlığı, beş milyon nakit ile iki gayrımenkulden meydana gelmektedir.

2.1.3.10.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfın 1994 yılında 259.331.922 TL. bağış ve yardımlar olmak üzere toplam 447.048.621 TL.geliri olmuştur.

---

[84] 1994 Fyılı faaliyet Raporu

* Erzurum I. Noterliğince re'sen düzenlenen, 12.7.1991 gün ve 8839 yevmiye nolu senede istinaden; Erzurum III. Asliye hukuk hakimliğinin 15.7.1991 gün ve E. 1991/ 371, K. 991/ 302 sayılı ilamı ile tüzel kişilik kazanmışur. Günümüzde 1. Vakıf İşhanı Kat:2'de faaliyetlerini sürdürmektedir.

* Vakıf günümüzde Erzurum eski hükümet konağı cumhuriyet cad. kat:3 faaliyetlerini sürdürmektedir.

[85] 1991 yılı Teftiş ve Denetim Raporu; Vakıf Senedi, md. 2

2.1.3.10.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Erzurum'daki ortadereceli okullar arasında "Erzurum"konulu bir kompozisyon yarışması düzenlemiştir. 26 haziran 1993 tarihinde tüm vakıf ve derneklerin katıldığı "I. Sultan Sekisi" toplantısını tertiplemiştir.[86] "Erzurum'un Kurtuluşu* ve Milli Mücadeledeki Yeri" ve Erzincan'da meydana gelen depremle ilgili olarak iki panel düzenlemiştir. Erzurum Belediyesi ile bir "Su Şişeleme Tesisisi"nin kurulması için çalışmalar başlatmıştır.

"Doğu Anadolu Projesi"nin hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla "Doğu Anadolu Projesi Bölge İdare Teşkilatı"nın kurulmasında faal rol üstlennmiştir.[87]

2.1.3.11. Erzurum'lu şehit ailelerine yardım vakfı

2.1.3.11.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum'lu şehit ailelerine yardım vakfi 1993 yılında kurulmuştur.** Merkezi Erzurum'dur.

Amacı: Yurt savunmasında ve yasal görevlerin yerine getirilmesi sırasında hayatlarını kaybeden ve "Şehitlik"mertebesine erişen, Erzurum'lu asker, Emniyet mensubu, kamu görevlileri ve sivil halkın geride bıraktıkları eş, çocuk annne ve babalarına yardımda bulunmaktır. Ayrıca yaralanarak çalışamaz duruma gelen kişilere de yiyecek, yakacak, barınma, giyinme yardımı yanında sağlık hizmetleri sunmaktır. Bununla birlikte öğrenim çağındaki çocuklarının eğitim giderlerini karşılamak, her türlü ayni ve nakdi yardımda bulunmaktır.

Vakfin, Kurucular kurulu, Yönetim kurulu, Denetim kurulu olmak üzere üç organı bulunmaktadır.[88] Kuruluşu tarihindeki mal varlığı 250.000.Tl'dir.

Vakıf, 11 şehit ailesine toplam 205 milyon TL. nakti yardımda bulunmuştur.[89] Başka herhangi bir faaliyeti olmamıştır.

---

[86] 1993 Faaliyet Raporu

* 12 Mart 1992

[87] 26.9.1994 tarih ve 48 sayılı evrak

** Erzurum II. Asliye Hukuk mahkemesinin 23.2.1993 gün, E. 1993/121, K. 1993/ 26 sayılı ilamı tüzel kişilik kazanmış ve 17.4.1993 tarih ve 21555 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Günümüzde vilayet binasında faaliyetlerini sürdürmektedir.

[88] 17 Nisan 1993 tarih ve 21555 sayılı resmi gazete, s. 89

2.1.3.12. Erzurum lisesi kültür ve eğitim vakfı

2.1.3.12.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum lisesi kültür ve eğitim vakfı 1986 yılında kurulmuştur.*

Amacı; Erzurum lisesinin kültür ve eğitim alanında gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu şekilde okul, kitaplık, labaratuar, öğrenci yurdu yaptırarak başarılı fakat maddi yardıma muhtaç öğrencileri desteklemektir. Ayrıca spor tesislerini kurarak işletmek ya da benzeri tesislere katkıda bulunmaktır.[90]

2.1.3.12.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfın gelirleri; kurucular payı ile tebberrulardan, giderleri ise; zorunlu ve inşaat giderlerinden oluşmaktadır.

Vakfın 1989-1993 yılları arasında gelir-giderlerinde önemli derecede bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Erzurum lisesi kültür ve eğitim vakfı 1988-1993 mali durumu

Yıllar	*Gelirler*	*Giderler*
1988	2.000.000	2.400.000
1989	19.300.000	19.200.000
1990	314.500	341.500
1991	-	-
1992	13.751443	12.138.900
1993	612.543	-

Tabloda görüleceği gibi vakfın 1988-1989 yılları aarsında gelir ve giderlerinde önemli artışlar olduğu gözlenmektedir. Yine 1990 yılında gelir ve giderlerinde önemli düşüşler olmuştur. 1991 yılında faaliyetleri tamamen durmuştur. 1992 yılında ise belli bir artış görülmüş, 1993 yılına gelindiğinde yeniden önemli bir düşüş görülmüştür.

---

[89] 24 Mayıs 1995 Türkiye gazetesi, s. 15

* Erzurum I. Noterliğinden tasdikli 27.6.1986 gün ve 14459 yevmiye nolu vakıf senedine istinaden Erzurum I. Asliye hukuk mahkemesinin 27.6.1986 gün E. 1986/662, K. 1986/ 574 sayılı ilamı ile kurulmuş, resmi gazetenin 16.10.1987 gün 19606 sylı nüshasında yayınlanarak tüzel kişilik kazanmıştır. Günümüzde Erzurum Lisesi binasında faaliyetlerini sürdüürmektedir.

[90] 1987- 1988 yılları Teftiş ve Denetim Raporu

2.1.3.12.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, okul bahçesinde bir sosyal tesis inşaatını başlatmış ancak yeteri kadar finansman sağlayamadığı için söz konusu tesisi Milli Eğitim Bakanlığı'na devretmiştir.

Vakfin 612.543 Tl.'den başka bir geliri olmadığı, sosyal tesis inşaatını da Milli Eğitim Bakanlığına devrettiği için faaliyette bulunmasına imkan kalmamıştır.

Sonuç itibariyle vakıflar hakkındaki tüzüğün 10. maddesi uyarınca "vakfin feshi"yoluna gidilmiştir.[91]

2.1.3.13. Azerbaycan kültür ve eğitim vakfı

2.1.3.13.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Azerbaycan kültür ve eğitim vakfi 1994 yılında kurulmuştur.* Kurucular Kurulu, Yönetim Kurulu, Vakıf Genel Müdürü ve Denetim Kurulu olmak üzere dört organı bulunmaktadır.[92]

Kuruluş tarihinde 1 hektar 3317 metre kare yüzölçümlü bir gayrimenkulü bulunmaktadır.

Vakfa ilişkin belgelerden anlaşıldığına göre vakıf genel merkezi Trabzon'a nakledilmiştir.[93] Başka herhangi bir faaliyetine rastlanmamıştır.

---

[91] 28.9.1994 tarih ve 71 nolu 1992- 1993 yılları Teftiş ve Denetim Raporu.

* Erzurum 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin E: 1994/ 210, 1994/ 180 sayılı kararı ile tescil edilerek tüzel kişilik kazanmış, 15 Haziran 1994 tarih ve 21961 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Günümüzde Pelit Meydanı Erzurum İş Merkezi Kat:4 No:10'da faaliyetlerini sürdürmektedir.

[92] 15 Haziran 1994 tarih ve 21961 sayılı Resmi Gazete, s. 56

[93] 2.01.1995 tarih ve 95/ 004 sayılı evrak

2.1.3.14. Yıldırım Beyazıt camii ve Erzurum ilim- hizmet vakfı

2.1.3.14.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Yıldırım Beyazıt camii ve Erzurum ilim- hizmet vakfi, 1990 yılında kurulmuştur.* Merkezi; Erzurum Yıldırım bayezit camii ilim ve hizmet vakfi müştemilatının bulunduğu yerdedir.[94]

Vakıf, bir Başkan ve beş üyeden oluşan bir Mütevelli heyet tarafından idare edilmektedir.

Vakfin amacı; Yıldırım Bayezit camii ilim ve hizmet vakfina vakfedilmiş gayrimenkulleri vakıf yararına kiraya vermek suretiyle vakfa gelir kaynağı sağlamaktır. Ayrıca bu yerin bakım ve onarımını yaparak, burayı bir ilim ve hizmet yuvası haline getrmek ve vakıf senedinde belirtilen diğer faaliyetlerde bulunmaktır.

Vakfin kuruluş tarihindeki malvarlığı 734.346 Tl. nakdi ve 4.882.924 Tl banka mevduatından meydana gelmektedir. Bunun yanında 11 arsa ile 1/ 8 oranında hisseli gayrimenkulü de bulunmaktadır.[95] Yıldırım bayezid camii yaptırma yaşatma derneğinin feshedilmesiyle bu derneğe ait gayrimenkuller ile demirbaşlar vakfa devredilmiştir.[96]

2.1.3.14.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin 1993 yılında 377.692.524 Tl gelire karşılık 372.075.254. Tl. gideri olmuştur.[97]

---

* Erzurum V. noterliğince düzenlenen 9.4.1990 gün, 6619 yevmiye nolu vakıf senedine istinaden erzurum II. Asliye hukuk mahkemesinin 19.2..1992 gün ve E. 1990/ 299, K. 1991/ 384 sayılı ilamı ile tescil edilerek tüzel kişilik kazanmış, 4.4.1993 tarih ve 21542 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır.

[94] Vakıf Senedi, md. 2

[95] 1993 Faaliyet Raporu

[96] 1993 Faaliyet Raporu

[97] 23.09.1994 tarih ve 67 nolu Teftiş ve Denetim Raporu.

2.1.3.14.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakıf, bünyesinde faaliyet gösteren Kur'an kursu'nda okuyan 180 öğrenciye eğitim imkanını sağlamıştır.[98]

2.1.3.15. Ekşioğulları kültür- eğitim ve yardımlaşma vakfı

2.1.3.15.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Ekşioğulları kültür- eğitim ve yardımlaşma vakfi 1989 yılında kurulmuştur.*

Vakfin amacı: Cami, okul, yurt, pansiyon, kütüphane, yol, su, elektrik, köprü vs. hizmetleri yerine getirebilecek tesisler kurmaktır. Yine eğitim çerçevesinde maddi durumu zayıf olan öğrencilere burs ve kredi temin etmektir. Ayrıca fakir, hasta, ihtiyar ve kimsesiz olanlara, yolda kalanlara; doğum, ölüm, evlenme, yangın, kaza, sel, deprem, afet, ve benzeri durumda bulunanlara yardımlarda bulunmaktır.

Vakfin kuruluş sermayesi 35 milyondur.[99]

2.1.3.15.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin 1993 yılı sonuna kadar sermayesinden başka bir geliri olmamıştır.[100] 1994 yılı içerisinde ortaklarından aldığı 50 milyon TL. ile sermayesini 85 milyon'a çıkarmıştır.

2.1.3.15.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakfin önemli derecede bir gelir kaynağı olmadığından dolayı faaliyetlerini gerçekleştirmekten de güçlük çektiği anlaşılmaktadır.

---

[98] 1993 F.R.

* Erzurum 2. Asliye hukuk hakimliğinin 5.12.1989 gün, E:1989/189, K:1989/376 sayılı kararı ile tüzel kişillik kazanmıştır. Günümzde Organize Sanayii Bölgesi Ilıca yolu üzeri 10. km. No: 3'te faaliyetlerini sürdürmektedir.

[99] 22.09.1994 tarih ve 63 sayılı Teftiş ve Denetim Raporu

[100] 28.03.1995 tarih ve 466 sayılı evrak

Erzurum İmam- Hatip Lisesinin bahçesinde bir şadırvan yaptırmış, inşaat gideri olarak 50 milyon TL. harcamada bulunmuştur.

1994 yılı içerisinde yüksek öğrenim gören bir öğrenciye 1.000.000 TL. burs vermiştir.[101]

2.1.4. Diğer vakıflar

2.1.4.1. Erzurum ili sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı

2.1.4.1.1. Vakfın kuruluş yeri ve amacı

Erzurum ili sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfi, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma kanununa göre 1986 yılında kurulmuştur. Merkezi Erzurum'dur.[102]

Vakfin amacı: Fakru zaruret içinde bulunan ancak kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlara yardımda bulunmaktır. Yine; eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde, topluma faydalı hale gelebilecek, kişilere yardım etmektir. Ayrıca; sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle gelir dağılımının adaletli yürütülmesine yardımcı olmak ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.[103]

Vakfin kuruluş tarihindeki mal varlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan aktarılan ve vakfin faaliyete geçmesine yeterli miktarda tahsis edilen 1.000.000 TL.'dir.

2.1.4.1.2. Vakfın gelir ve gider kaynakları

Vakfin gelir kaynakları, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 8. maddesinde sayılan gelirler ile ayni ve nakdi, menkul ve gayrimenkul olmak üzere iktisadi değeri olan halk teberrularından meydana gelmektedir.

Vakıf giderleri ise senedinde belirtilen amaçlarına yönelik harcamalardır.

---

[101] 1994 Yılı Faaliyet Raporu
[102] Vakıf Senedi. Md:2
[103] 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kanunu, md. 1-2; Vakıf Senedi, md. 3

Vakıf gelirlerinin tamamının vakıf amaçlarına tahsis ve sarf edilmesi esastır.[104]

Vali ve mütevelli heyet olmak üzere iki organı bulunmaktadır.[105] Mütevelli heyet; Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü, Defterdar, Milli Eğitim İl Müdürü, Sağlık ve Sosyal Yardım İl Müdürü, Müftü ile her faaliyet dönemi için hayır sever vatandaşlar arasında vali tarafından seçilen üç kişiden meydana gelmektedir.

Mütevelli heyetin görev ve yetkileri vakıf senedinin 10. maddesinde belirtilmiştir. Vakfın ve mütevelli heyetin başkanı Validir.[106]

Vakfın hesap dönemi, takvim yılıdır.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftiş ve denetimine tabidir.[107]

Vakıf amacının gerçekleştirilmesine imkan kalmadığı durumlarda, Türk Medeni Kanuna göre kurulan vakıflar hakkındaki tüzük hükümleri uygulanır. Tasfiyesi yapılan vakfın mal ve nakit varlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na intikal eder.[108]

2.1.4.1.3. Vakfa ilişkin faaliyetler

Vakfın faaliyet gösterdiği alanlar; ihtiyaç sahibi olan vatandaşlara barınma, eğitim çağında olan ve yardıma muhtaç durumda bulunan öğrencilere eğitim yardımları, iş kurma yardımları ve benzeri yardım alanlarıdır.

Vakfın, 1994 yılı sonuna kadar yapmış olduğu yardım faaliyetlerini tablo 2.3'te görmek mümkündür.

Tablodan da anlaşılacağı gibi vakıf, 599 kişinin barınma ihtiyacını karşılamak için 487.512.108 liralık yardım yapmıştır. Orta öğrenimdeki 575 öğrenciye 127.205.000 lira burs ve 422 öğrenciye de eğitim yardımı vermiştir. Yine Erzincan depreminde mağdur olan çok sayıda aileye 865.668.646 lira yardımda bulunmuştur. Ayrıca; 34 kişiye geçimini temin edici, 257 kişiye giyecek, 221 kişiye iş temini, 441 kişiye para yardımı, 1691 kişiye sağlık, 4450 kişiye yakacak, 7320 kişiye yiyecek yardımı ve 46 şehit ailesine nakti olmak olmak üzere 14285 kişiye toplam 10.246.517.107 TL. yardımda bulunmuştur.

---

[104] Vakıf Senedi, md. 6
[105] Vakıf Senedi, md. 7
[106] Vakıf senedi, md. 8
[107] Vakıf senedi, md. 13
[108] Vakıf senedi, md. 17

Tablo 2.3 Erzurum ili sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı faaliyetleri

Yardım Türü	*Kişi Sayısı*	*Yardım Tutarı (TL.)*
Aşevi için alınan Malzemeler	1200	487.512.108
Barınma İhtiyacı için	599	243.638.428
Burs (orta öğretim)	575	127.205.000
Eğitim Yardımları	422	90.289.600
Erzincan depreminde mağdur olan ailelere yardım		865.668.646
Geçim yardımı	34	87.969.680
Giyecek Yardımı	257	37.809.300
İş Kurma Yardımı	221	266.444.320
Para Yardımı	441	625.515.460
Sağlık Yardımı	1691	397.303.911
Yakacak Yardımı	4450	4.545.000.000
Yiyecek yardımı	7320	2.692.918.756
Şehit Aillelerine	46	1.860.000.000
TOPLAM	*17.035*	*12.060.830.889*

Vakfın yukarıdaki tabloda belirtilen yardımlarını genel olarak ayni ve nakti olmak üzere bir tablo halinde özetlemek mümkündür.

Tablo 2.3 (Devamı) Erzurum ili sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı yardım özeti

Yardım Türü	*Kişi sayısı*	*Yardım Miktarı*	*%*
Nakti Yardım	3.962	762.720.460	6
Ayni Yardım	218.776	12.616.323.944	94
Toplam	222.738	13.379.044.404	100

Tabloda görüldüğü gibi yardımların %94'ü ayni, %6'sı ise nakti yardımlardan meydana gelmektedir. Genel olarak 3962 kişiye nakti, 218776 kişiye de ayni olmak üzere toplam 222738 kişiye 13.379.044.404 TL. yardımda bulunmuştur.

Vakıf, gelirlerini artırıcı faaliyetlerde de bulunabilir. Vakıf senedinin 10. maddesi bu faaliyetleri düzenlemiştir. Buna göre vakıf yöre halkının sosyo-ekonomik yapısına katkıda bulunmak amacıyla, sosyal yardım amaçlı aşevi, huzurevi, öğrenci yurdu gibi yatırımlar yanında yörenin ihtiyaç ve özelliğine göre sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik edici projeler (arıcılık, biçki, dikiş, el sanatları, trikotaj, besicilik, ağaç ve metal işleri vs.) hazırlayabilir.

Vakıf, 1991 yılında bir "Kömür işletmesi"ni kurmuş ve toplam 500 milyon TL. gelir elde etmiştir.

2.1.4.2. Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce emaneten idare edilen vakıflar

Bu vakıflar günümüzde, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından emaneten idare edilmektedirler. Adı geçen vakıfların mütevellileri olmadığından, vakıflarla ilgili kanuna göre bunlar 10 yıl beklemeye alınmakta, bu süre içerisinde de mütevellisi çıkmazsa mazbut vakıf sınıfına devredilmektedirler.

1994 yılı itibariyle emaneten idare edilen vakıflar:

•Narmanlızade Hacı Yusuf Efendi Vakfi,

•Mollla Osmanağa Vakfi,

•Kırmacı Hacı Ahmet Efendi Vakfi.

Emaneten idare edilen vakıflar, mazbut vakıf sınıfına alındıktan sonra bunlar için denetim payı vb. giderler kesilmemektedir. Vakıf ile ilgili bütün tasarruf hakları da Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne geçmiş olmaktadır.

2.1.4.3.Erzurum'da şubeleri bulunan vakıflar

Erzurum'da şübeleri bulunan vakıfların merkezleri başka ilerdedir. Bu vakıflar ek5''te sunulmuştur.

2.2. Yeni (Faal) Vakıfların Sosyo-Ekonomik Hizmetleri

2.2.1. Eğitim hizmetleri

Erzurum şehir merkezindeki vakıfların eğitime olan katkılarını değerlendirebilmek için hepsini birlikte ele almakta yarar olacaktır.

Buna göre;

• Kabiliyetli fakat maddi imkanları iyi olmayan Erzurum ili ve başka illerde orta ve yüksek öğrenim gören 825 öğrenciye burs verilmiştir.

• İhtiyaç sahibi 522 öğrenciye elbise yardımı yapılarak kitap ve kırtasiye giderleri karşılanmıştır.[109]

• Atatürk üniversitesi İlahiyat fakültesi öğretim üyeleri tarafından muhtelif konularda seminer, konferans ve toplantılar düzenlenmiştir.[110]

• Halkın, özellikle öğrencilerin kültür seviyesini artırmak için kütüphane, okuma ve ders çalışma salonları açılmış, üniversiteye hazırlık ve yabancı dil kursları tertiplenmiştir.[111]

• 63 öğrenciye halı dokuma sanatı öğretilmiş, dokunan halılar pazarlanmak suretiyle ülke ekonomisine katkı sağlanmıştır.

• Orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtlarını açmak suretiyle burada kalan öğrencilere barınma imkanı sunulmuştur.[112]

2.2.2. Sağlık hizmetleri

Vakıfların sağlık hizmetleri aşağıda maddeler halinde gösterilmiştir:

• Erzurum ilinde hava kirliliğini azaltmak için kalorifer ve soba yakma tekniği hakkında broşür bastırılıp halka dağıtılmaktadır.

• Yine Erzurum ili merkezinde hava kirliliğini önlemeye yönelik olarak trafiğe çıkan araçlara cihaz taktırılması sağlanmıştır.

• Çevre sağlığını korumak ve muhafaza etmek için uygun yerlere fidanlar diktirilmiştir.

Erzurum ilçelerinde yapılan faaliyetler ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

---

[109] Ebu İshak Kültür ve Hizmet Vakfı; Erzurum Ticaret ve Sanayii Odası Araştırma Geliştirme Vakfı (TSO); Kültür ve Eğitim Vakfı (KEV); Abdurrahmangazi Vakfı (AV); Atatürk Üniversitesi Kalkınma Vakfı (AÜKV); Erzurum Kalkınma Vakfı; Ekşioğulları Kültür-Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı, Faaliyet Raporları.

[110] TSO; KEV; AV; AÜKV; Faaliyet Raporları

[111] KEV. Faaliyet Raporu.

[112] KEV; AV Faaliyet Raporları.

Tablo 2.4 Erzurum şehir merkezinde bulunan yeni (faal) vakıfların sağlık hizmetleri

İlçe	*Açıklama*	*Miktar*	*Birim*	*Maliyet (TL.)*
İspir	Çevre koruma vakfi fidanlığı	4	Dekar	4.980.000
Çat	Ağaçlandırma	16	Hektar	7.000.000
Pasinler	Ağaçlandırma	3	Hektar	19.935.000
İspir	Tarihi kalenin iç düzenlemesi	-	-	9.000.000
Karayazı	Çevre temizliği kampanyası	-	-	9.000.000

Tabloda görüleceği gibi; Erzurum ili, İspir ilçesinde 4 dekar, Çat ve Pasinler ilçelerinde ise 19 hektarlık bir alan yeni vakıflar tarafından ağaçlandırılarak, toplam 31.915.000 TL. gider yapılmıştır. Ayrıca İspir ilçesinin tarihi kalesinin iç düzenlemesi için 9.000.000 TL. harcanmıştır. Çevre temizliğinin önemini toplumun geniş kesimlerine yaymak için "çevre temizliği kampanyası" başlatılarak 9.000.000 TL. gider yapılmıştır.

- 702 hemodiyaliz hastanın tedaisi,
- 5 hastanın periton diyalizi,
- 2086 diyaliz işlemi,
- Ücretsiz biyopsi ve hemodiyaliz işlemi,[113]
- 1691 kişiye 397.303.911 TL. sağlık yardımı yapılmıştır.[114]

2.2.3. Yardımlaşma ve dayanışma hizmetleri

Vakıfların Yardımlaşma ve dayanışma hizmetleri çeşitlidir. Bu hizmetler aşağıda belirtlmiştir:

- İhtiyaç sahibi 7320 kişiye 2.692.918.756 TL. yiyecek yardımı,
- 257 kişiye 37.809.300 TL. giyecek yardımı,
- 4450 kişiye 4.545.000.000 TL. yakacak yardımı,
- 34 kişiye 87.969.680 TL. geçimini temin edici yardım,
- 599 kişiye 243.638.428 TL. barınma yardımı,
- 46 şehit ailesine 1.860.000.000 TL. yardım,
- Erzincan depreminde zarar gören ailelere 865.668.646 TL. yardım,
- 221 kişiye iş kurma yardımı.
- Yardıma muhtaç öğrencilere ayni ve nakdi yardımlar yapılmıştır.

[113] Kronik Böbrek Vakfı, Faaliyet Raporu; Çevre Koruma Vakfı, Faaliyet Raporu.
[114] Erzurum İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Faaliyet Raporu

Tablo 2.5 Erzurum şehir merkezinde bulunan yeni (faal)vakıfların yardımlaşma ve dayanışma hizmetleri

Yardım Türü	*Kişi sayısı*	*Yardım Tutarı*
Yiyecek	7369	2.692.918.756
Giyecek	577	169.809.300
Yakacak yardımı	4503	4.549.000.000
Geçim yardımı	34	87.969.680
Barınma	599	243.638.428
Şehit ailesine yardım	60	2.065.000.000
Erzincan depreminde zarara uğrayanlara yardım	-	865.668.646
İş kurma yardımı	221	266.444.320
Çeşitli yardımlar	-	170.000.000
TOPLAM	*13.363*	*11.110.449.130*

Tabloda görüldüğü gibi; Erzurum şehir merkezinde faaliyette bulunan vakıflar, 1994 tarihi itibariyle 7369 kişiye yiyecek, 577 kişiye giyecek, 4503 kişiye yakacak, 34 kişiye geçim, 599 kişiye barınma, 221 kişiye iş kurma ve 60 şehit ailesine olmak üzere toplam 13363 kişiye 10.074.780.484 TL. yardım yapmışlardır. Ayrıca Erzincan depreminde zarar gören aileler ile çeşitli şekillerde verilen yardımlar ise 1.035.668.646 TL. dir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ VAKIFLARIN KULLANIM BİÇİMİ ve BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı Kapsam ve Yöntemi

3.1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, Erzurum şehir merkezinde bulunan eski ve yeni vakıfların hangi ölçüde tarihsel ve günümüzde ortaya konan amaçlarına uygun kullanıldığını ve toplumun geniş kesimlerine ve özellikle esnaf kesimine net bir sosyal fayda sağlayıp sağlamadığını tespite çalışmaktır. Bu konuda sosyal, kültürel, özellikle ekonomik davranışları yönlendirmede belirleyici kriterleri ortaya koyarak, geçmişten günümüze kurulan vakıfların bir envanterini çıkarıp iktisadi açıdan değerlendirmesini yapmak, bölge ve ülke ekonomisine olan katkısını araştırmak, ayrıca araştırmaya konu olan yeni vakıfların eğitim, sağlık, istihdam ve sosyo-kültürel faaliyetleri ile topluma sağladıkları faydaları daha somut verilerden hareketle tartışabilmektir.

Bu bağlamda araştırmamıza konu varlıklar genel olarak Erzurum şehir merkezinde kurulan eski ve yeni vakıflar olup, bu vakıflardan rant sağlayan kiracı esnafı, vakıfların sosyo-ekonomik ve kültürel hizmetlerinden yararlanan diğer toplumsal kesimleri kapsamaktadır.

3.1.2.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ele alınan amaca ulaşabilmek için çeşitli istatistiki yöntemlere başvurulmuştur. Şöyle ki:

Amaç çerçevesinde belirli kriterlere ulaşabilmek için Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne bağlı vakıf kiracıları ile bu kiracılara eşdeğer iş yapan vakıf kiracısı olmayan esnafa ve 903 sayılı kanuna tabi olan yeni vakıfların idarecilerine bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu ankette yer alan sorular aracılığı ile birincil veri niteliğinde veri setleri oluşturulmuştur. Çalışmada yapılan vakıflar envanterine ilişkin ikincil veriler ise Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden sağlanmıştır. Birincil verilerin analiz ve testine ilişkin "ki-kare"[1] uygunluk, "Likert ölçeği"[2] davranış testi ile birlikte diğer iststistiki tetniklere başvurulmuştur. Anketteki her soru kendi içerisinde özellikli olarak değerlendirilerek araştırmanın amacına uygun bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca günümüzde iktisadi faaliyetleri devam eden yeni vakıfların mevcut sorunları hakkında daha somut bilgilere ulaşabilmek ve bu pröblemlere çözüm bulabilmek amacıyla vakıf idarecileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve tartışmalar değerlendirilerek araştırmadan sağlıklı sonuçlar elde edilmeye çaba harcanmıştır.

3.2. Vakıfların Kullanım Biçimi ve Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre; 903 sayılı kanuna tabi yeni vakıflardan önceki vakıfların ilk olarak mülhak vakıf olarak kurulduğu ve kendi mütevellileri tarafından idare edildiği, mütevellilerinin herhangi bir sebeple düşmesi yada bulunmaması halinde ilgili kanuna göre 10 yıl emaneten idare edildiği, bu sürenin bitiminde de ilgili vakfin mütevellisinin bulunmaması durumunda mazbut vakıf olarak Vakıflar Genel Müdürlüğünün kontrol ve denetimine geçtiği mazbut vakıf konumunda iken de kurum tarafından kiraya verildiği anlaşılmaktadır.

Yine günümüzde iktisadi faliyetleri devam eden yeni vakıfların ise, 903 sayılı kanuna göre kuruldukları ve kendi mütevelli heyetleri tarafından amaçları doğrultusunda faaliyetlerde bulundukları ifade edilmektedir.

---

[1] Paul Newbold. Statıscs For Busıness And Economıcs (Second Edıtıon), Prentıce-Hall Internatıonal (UK), 1988, New Jersey, ss. 414-415

[2] Recep Kök. Kit-Özelleştirme Modelleri ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. Atatürk Üniversitesi Yayınlanları No:748, Erzurum 1993, s. 148

3.2.1. Sosyo-Ekonomik Yapı

Araştırmamıza esas olan ve ekte sunulu anketin değerlendirilmesi üç ana katagoride ele alınmıştır. Birinci katagoride yer alan sorular aracılığıyla durum tespiti yapılmıştır. İkinci katagoride yer alan sorulardan hareketle de tutum ve davranışlar, analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kiralamaya konu olan gayrımenkullerin kiralandıkları tarihteki kira bedellerinin bugünki değeri hesaplanarak* potansiyel kayıp ve kazançlar irdelenmiştir.

3.2.1.1. Sosyo-ekonomik yapı ve yaklaşım mukayesesi

Erzurum şehir nüfusunun % 9'u esnaf[3] olup bu nüfusun % 3'ü Erzurum'da günümüzde faal ve bağımsız birimler halinde kiraya verilen vakıf gayrımenkullerinden yararlanmaktadır.[4]

Araştırmamıza esas olan anket Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kiraya verilen gayrımenkullerden yararlanan mevcut 697 kiracıdan[5] 100 kiracıya ve kiracı olmayan 100 esnafa dağıtılmış, anketlerde yöneltilen sorular çerçevesinde elde edilen veriler aşağıda gösterildiği gibi değerlendirilmiştir.

Tablo 3.1 incelendiğinde görüleceği üzere;

C1. Vakıf kiracılarının % 22'nin 19-28, % 31'inin 29-38, % 25'nin 39-48, % 15'inin 49-58, %7'sinin 59 ve daha yukarı yaş grubunda oldukları; Vakıf kiracısı olmayanların ise % 68'inin 19-28, % 15'inin 29-38, % 8'inin 39-48, % 4'nün 49-58, %

---

* 1963=100 olmak üzere toptan eşya fiyat endeksleri aracılığı ile 1994 yılı itibariyle ankette belirtilen kira bedellerinin bugünki tahmini kira bedeli bulunmuştur.

[3] Devlet İstatistik Enstitüsü, 1990 Genel Nüfus Sayımı, s. 12; Erzurum merkez nüfusu 242391 olarak gerçekleşmiştir. Erzurum Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği'nin 11 Ağustos 1995 tarih ve 239 sayılı yazılarına göre bu birliğe 22753 esnafın kayıtlı olduğu görülmüştür. Bu rakama il ve ilçeler de dahildir. Ancak ; mart 1995 tarihi itibariyle bu sayı çeşitli nedenlerle 19161'e düşmüştür. Günümüzdeki faal sayı ile mukayese edildiğinde bu oranın % 8'lerde seyrettiği görülür.

[4] Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü. 4 Ağustos 1995 tarih ve 1247 sayılı yazı. İlgili yazıda 697 esnafın vakıf gayrımenkullerinden yararlandığı görülmüştür.

[5] Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 04.08.1995 Tarih ve 1247 sayılı yazısı.

4'nün 59 ve daha yukarı yaşlarda oldukları görülmüştür. Yaş grupları arasında önemli bir fark görülmektedir.

C3. Tahsil durumuna ilişki soruda vakıf kiracılarının % 4'nün okuma yazma bilmediği, % 36'nın ise okuma yazma bildiği, %17'nin ilk okul, %33'nün ortaokul, %9'nun lise veya meslek okul mezunu olduğu, vakıf kiracısı olmayan esnafın ise %18'nin okuma yazma bilmediği, %8'nın bildiği, %9'nin ilk okul, %37'nün ortaokul, %28'nun lise veya meslek lisesi mezunu olduğu görülmüştür.

Tahsil dereceleri yönünden vakıf kiracısı olan esnaf ile kiracı olmayan esnaf gruplarının eğitim seviyeleri arasında önemli bir fark görülmektedir.

C4.Ankete katılanların tümü esnaf olduğundan bu soru değerlendirmeye alınmamıştır.

C5. Vakıf kiracısı olan esnafın gelir düzeyi incelendiğinde %52'nin 50 milyondan az, %34'ünün 50-100 milyon lira arası, %9'unun 100-200 milyon lira arası, %3'ünün 200-500 milyon lira arası, %1'inin ise 500 milyon liradan fazla gelir seviyelerinin içinde oldukları tespit edilmiştir. Bu gelir gruplarının yarıdan fazlası düşük gelirli sayılabilir.

C6. Vakıf gayrımenkullerinin kullanım süresi açısından incelenmesi konusunda bu varlıkların %40'ının beş yıl, % 35'inin on yıl, % 15'inin yirmi yıl, % 9'unun otuz yıl, % 1'inin ise en çok kırk yıl ve daha fazla yıldır kiralama yoluyla kullanıldığı görülmüştür.

C7. Ankete konu olan vakıf gayrımenkullerinin değer tahminleri ile ilgili olan bu soru, ayrıca ele alındığından (bknz.Vakıf Kiraları ve Bugünkü Değer Tahmini) burada değerlendirmeye konu olmamıştır.

C8-C9. Ankete konu olan mazbut vakıfların tamamı devir yoluyla kiralanmaktadır.

C10. Ankete ilişkin vakıf gayrimenkullerinin tamamı mazbut vakıf olduklarından burada ayrıca değerlendirilmemiştir.

C11. Vakıf kiracılarına yönelik bu soruda kiraların yıllık olarak değişik oranlarda karşılıklı (vakıf kiracısı ile Vakıflar Bölge Müdürlüğü) kira şartları çerçevesinde artırıldığı görülmüştür.

C12. Sadece Vakıf kiracısı esnafa yönelik olan bu soruda, %22'sinin vakıf gayrımenkulü daha ucuz olduğu için, %50'sinin bu gayrımenkul uygun yerde olduğu için, % 28'inin ise uygun kira artışı avantajından dolayı tercih ettiği anlaşılmıştır.

C13. Bu soru vakıfların kiraları ve bugünkü değer tahmini konusunda ele alındığından burada ayrıca değerlendirilmemiştir.

C14. Vakıf gayrimenkulleri için vakıf kiracıları tarafından değişik zamanlarda gayrimenkullere bağlı olarak bakım masraflarının yapıldığı gözlenmiştir.

C15. Vakıf gayrımenkullerinin kullanılmasına yönelik tavırlarının değerlendirildiği bu soruda, kiracı esnafın %64'ü vakıf milkü olduğu için özel bir koruma anlayışına, %31'i gelir getirici bir mülk gibi korunması gerektiğine, %5'i ise elinden alınması ve çevresini kaybetmesi endişesinden dolayı vakıf gayrımenkulünün korunması gerektiğine işaret etmiştir.

C16. Aile fertleriyle ilgili olarak, kiracı esnafın %28'i vakıf müesseselerine sahip çıkmaları için tavsiyede bulunmayı, %14'ü vakıfların amaçlarına uygun faaliyet göstermelerindeki katkıyı, %2'i kişisel başarının bu kurumlar yoluyla artacağını,%49'u vakıflara sahip çıkmanın manevi bir borç olduğunu, %2'si ise vakıfların verimli ve rasyonel kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

C17. Kendilerini herhangi bir dini cemaat üyesi olarak gören vakıf kiracılarının %20'si üyeliğini kabul ettiği cemaat toplantısına devamlı, %29'u bazan, %40'ının ise işleri dolayısıyle pek katılamadığı görülmüştür. %11 ise görüş belirtmemiştir.

C18. Kiracı esnafın %5'i çocuğa baba mesleğini seçtirmek gerektiğini, %74'ü çocuk hangi meslekte başarılı olacaksa o mesleğe yöneltmenin daha doğru olacağını, %7'si aile mesleğiyle ilgili olarak hiç bir telkinde bulunulmaması gerekitğini %13'ü ebeveynin işinin başına geçerek işini büyütmenin uygun olacağını ifade ederken; kiracı olmayan esnaf hemen hemen aynı görüşleri paylaşmışlardır. Şöyleki; %3'baba mesleğini seçmesini, %83'ü başarılı olacağı mesleğe yöneltmeyi, %6'sı aile mesleği hakında telkinde bulunulmamasını, %5'i ise kendi işinin başına geçirmeyi tavsiye etmiştir.

İki grubun cevapları arasında önemli bir fark görülmemektedir.

C27. Fakirliğin, sosyal, kültürel ve ahlaki bozukluğun üstesinden gelinebilmek için görüşlerini belirten kiracı esnafın % 3ü mal ve servet oluşturmakla, %5'i şahsın maddi başarısıyla, %78'i dini ve ahlaki sorumluluk duygusuyla, %14'ü gelir dağılımını iyileştirici modern vakıf eksenli politikalar geliştirmekle mümkün olacağını söylerken; vakıf kiracısı olmayan esnafın tutumu farklıdır. % 50'si mal ve servet oluşturmakla, %8'i şahsın maddi başarısıyla, %35' i dini ve ahlaki sorumluluk duygusuyla olabileceğini ifade

ederken %7'isi de modern vakıf eksenli politikalar geliştirmekle üstesinden gelinebileceğini belirtmiştir.

Servet biriktirmenin ve zenginleşmenin kaynağını açıklayan nedenler arasında önemli bir fark vardır.

C28. Hayırla ilgili harcamalar hususunda vakıf kiracısı esnafın %27'si cami yaptırmayı, %12'si okul yaptırmayı, %4'ü hastane yaptırmayı, %18'i yol, köprü, çeşme vb. tesisler yaptırmayı %40'ı bir tesis kurup insanların istikbale hazırlanmasında katkı sağlayacak barınmayı öncelikli olmasını isterken; vakıf kiracısı olmayan esnaf ise %38'i cami yaptırmayı, %8'i okul yaptırmayı, %8'i hastane yaptırmayı, %35'i yol, köprü, çeşme vb. tesisler yaptırmayı %12'si bir tesis kurup insanların istikbale hazırlanmasında katkı sağlayacak barınmayı öncelikli olarak görmektedir.

C29. Ankete konu olan popülasyonun siyasi tercihlerini tanıtan bu soruda son mahalli seçimde kiracı esnafın %66'sı RP'ye, %11'i DYP'ye, %15'i MHP'ye, %8'i ise ANAP'a oy verdiği, kiracı olmayan esnafın ise %44'ü RP'ye, %11'i DYP'ye, %11'i MHP'ye, %33'i ise ANAP'a oy verdiği, siyasi tercih bakımından her iki grup arasında önemli fark olduğu görülmüştür.

C30. 12 Eylül 1980 sonrası yapılan ilk seçimde kiracı esnafın %10'i RP'ye oy verirken kiracı olmayan esnafta bu oran %17, kiracı esnafın %3'ü DYP'ye oy verirken kiracı olmayan esnafta bu oran %17; kiracı esnafın %9 MHP'ye oy verirken kiracı olmayan esnafta bu oran % 67, kiracı esnafın %78'i ANAP lehinde oy kullanmıştır. Bu iki grubun tercihleri arasında önemli bir fark bulunmamaktadır.

C31. Mesleklerine yönelik tavırlarını ölçen bu soruda, kiracı esnafın %46'sı kişinin kendi problemini bizzat kendisi çözmeye çalışması gerektiğini ifade ederken, kiracı olmayan esnafın buna katılımı düşük olup %29'dur. vakıf kiracısı esnafın %39'u aile içinde ya da dostlarına müracaat etmek suretiyle problemi çözmeye çalışması gerektiğini ifade ederken kiracı olmayan esnafın %26'sı aynı düşünceye katılmaktadır. Para vakfi türü bir fondan yararlanmayı uygun gören kiracı esnafın oranı %6 olmasına karşın kiracı olmayan esnafın aynı düşünceye katılım oranı %24'tür. Kiracı esnafın %9'u bu problemi bir kader teklakkisi içerisinde görüp tevekkül etmeyi yeğlerken, kiracı olmayan esnafın %20'si aynı görüştedir. Genel olarak değerlendirildiğinde iki grubun yaklaşımı arasında önemli bir fark bulunmaktadır.

C32. İnsanlardaki kâr isteği, mal ya da mülke düşkünlük tutkusunun, kiracıların %3'ü tarafından şansa dayalı olarak gerçekleştiği, kiracı olmayan esnafın aynı konudaki görüş oranı %4'tür. Kiracıların %6'sı işletme dışı ya da riskli yollarla gerçekleşeceğini söylerken kiracı olmayan esnafın aynı soruya oldukça farklı bir oranla (%64) cevapladığı görülmektedir.

Ayrıca kiracıların %59'u hesaba kitaba dayalı akılcı bir iş disiplini ve bilim aracılığıyle kâr isteğinin artacağını söylerken, kiracı olmayan esnafin bu noktadaki tutumu %28'dir. Yine kiracıların %25'i kazanç isteğinin sınırlandırılmadan elde edilen kârın tekrar yatırıma dönüştürülmesi yolunda görüşlerini belirtirken, kiracı olmayan esnaf %3' gibi düşük bir oranla aynı konudaki düşünceye katılmıştır. Verilen cevaplar birlikte değerlendirildiğinde iki grup arasında önemli bir fark bulunmaktadır.

C35 - Kiracıların %64'sı kiracı olmayan esnafın ise %65'i islâmda mal ve servet birikiminin düzenli ve disiplinli el emeği ve alın teriyle, Kiracıların %25'i kiracı olmayan esnafin ise %32'si ticaret yoluyla, Kiracıların %6'sı kiracı olmayan esnafin ise %3'ü irade ve teşebbüs gücüyle gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Kiracı ve kiracı olmayan esnaf, aynı paralelde görüşlerini ifade etmiş, sonuç itibariyle iki grup arasında önemli bir fark görülmemiştir.

C36 - Kiracıların %3'ü kiracı olmayan esnafin ise %18'i tasarrufunu bankaya yatırarak değerlendirmektedir. Kiracıların %9'u kiracı olmayan esnafin ise %29'u hisse senedi alarak, kiracıların %9'u kiracı olmayan esnafin ise %12'si döviz almak suretiyle, kiracıların %13'ü kiracı olmayan esnafin ise %41'i altın alarak tasarrufunu değerlendirmektedir. Kiracıların %66'sı -kiracı olmayan esnaf, bu soruyu cevaplamamıştır-gayrimenkul satın almak suretiyle tasarrufunu değerlendirme yönünde görüşlerini ortaya koymuştur.

C37 - Kiracı esnaf, islâma göre en hayırlı mal çeşidi olarak %4'ü sanayi malı, %49'u ticaret malı %20'si zirai mahsul %21'i hizmet üretme %5'i sayılanların dışında başka bir mal çeşidi olduğunu belirtirken, kiracı olmayan esnafin %3'ü sanayi malı, %38'i ticaret malı %35'i zirai mahsul %19'ü hizmet üretme %4'ü ise başka bir mal çeşidi noktasında görüşlerini ifade etmişlerdir. Analiz sonucu iki gurp arasında önemli bir fark olmadığı görülmektedir.

C38 - Çalışkanlık, dürüstlük, sorumluluk, adalet gibi değerlerin genellikle devlet tarafından kazandırıldığı görüşüne kiracılar %7, kiracı olmayan esnaf %53, aynı

değerlerin toplumda ortaya çıkan değerler manzumesinden kaynaklandığı görüşüne kiracılar %6 kiracı olmayan esnaf %4, inançdan kaynaklandığı görüşüne kiracılar %78 kiracı olmayan esnaf %35, insanların iç disiplinlerinden kaynaklandığı görüşüne kiracılar %8 kiracı olmayan esnaf %7 gibi bir oranı işaretlemişlerdir. Burada da iki grup arasında önemli bir fark görülmektedir.

C39 - Elde edilen yıllık gelirin harcanması konusunda kiracıların %30'u, harcanan sermayeyi olumsuz etkileyeceğinden mümkün olduğu kadar az olmalı derken; kiracı olmayan esnafin katılım oranı daha yüksek olup %46' dır.Müreffeh bir hayat yaşamak için bol harcama yapılmalı görüşüne kiracılar %11 oy verirken, kiracı olmayan esnafin oyu daha az olup %8'dir. Harcamaların tüm ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olması gerektiğini savunan vakıf kiracıları %25 kiracı olmayan esnaf %8'dir.

C40. Bu soruyla vakıf kiracısı olanların tasarruf kriterine bakış açısı değerlendirilmek istenmiştir. Buna göre vakıf kiracılarının %15'i tasarrufun uzun dönemde amaçlara ulaşmak için, %39'u geleceğin belirlenmesine hazırlıklı olmak, %38'i kısa dönem ihtiyaçlarını karşılamak ve acil dönemdeki ihtiyaçlara hazırlıklı olmak için önemli olduğunu ifade ederken %7'si bu konuda görüşlerini belirtmemiştir. Vakıf kiracısı olmayan esnafin ise %10'u tasarrufun, uzun dönemde amaçlara ulaşmak için, %25'i geleceğin belirlenmesine hazırlıklı olmak, %65'i kısa dönem ihtiyaçlarını karşılamak ve acil dönemdeki ihtiyaçlara hazırlıklı olmak için önemli olduğunu belirtmiştir. Buradan da her iki grubun, tasarrufun önemini belirten yaklaşıma uygun görüşlerini açıkladıkları söylenebilir.

C41. Günümüzdeki vakıfların kuruluş amaçlarına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının sorulduğu bu soruya vakıf kiracılarının %21'i olumlu cevap verirken %79'u olumsuz cevap vermiştir. Yine vakıf kiracısı olmayan esnafin %27'si evet yönünde oy kullanırken %73'ü hayır yönünde oyunu kullanmıştır. Yapılan uygunluk testinden de anlaşıdığı gibi her iki grup arasında önemli bir fark görülmemektedir.

C42. Yukarıdaki soruyu tamamlar niteliktede olan bu soruda, söz konusu günümüzdeki vakıfların kuruluş amaçlarına uygun kullanılmadığı kabul edildiği takdirde uygun çözüm önerileri istenmiştir. Buna göre vakıf kiracılarının %48'i vakfiyenin hukuki düzenlemesinin yeniden ele alınması gerektiğini, %26'sı günümüz şartlarına uygun bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini, %12'si vakıfların özelleştirilip kişinin tasarrufuna verilerek devlete ek bir kaynak meydana getirilmesi gerektiğini, %6'sı vakıfların daha

kârlı ve etkin kullanılması için kiralanma şeklinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini; vakıf kiracısı olmayan esnafın ise %22'si vakfiyenin hukuki düzenlemesinin yeniden ele alınması gerektiğini, %63'ü günümüz şartlarına uygun bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini, %4'ü vakıfların özelleştirilip kişinin tasarrufuna verilerek devlete ek bir kaynak meydana getirilmesi gerektiğini, %6'sı vakıfların daha kârlı ve etkin kullanılması için kiralanma şeklinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini çözüm önerisi olarak belirtmişlerdir. Vakıf kiracısı olan esnafın %9'u ile kiracı olmayan esnafın %5'i bu konuda görüşlerinin açıklamamıştır. Anket sonuçları, çözüm önerileri açısından her iki grup arasında önemli bir farkın bulunduğunu göstermiştir. Görüldüğü gibi çözüm önerisi daha çok günümüz şartlarına uygun bir yapılanmaya gidilmesi gerektiği şeklindedir.

Tablo 3.1. Erzurum'daki esnaf ile vakıf kiracısı esnafın sosyo-ekonomik yönden karşılaştırılması.

Sorular	Gruplar	Örnek hacim	a %si	b %si	c %si	d %si	e %si	f %si	χ^2 Değeri	P Değeri	Fark var Fark yok
1 Yaş	Vakıf Kiracısı olan esnaf	100	22	31	25	15	7		44.2465	0.0000	var
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	98	68	15	8	4	4				
3 Eğitim	Vakıf Kiracısı olan esnaf	99	4	36	17	33	9		37.8757	0.0000	var
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	87	18	8	9	37	28				
4 Meslek	Vakıf Kiracısı olan esnaf	100	100						32.16.06	0.0000	var
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	90	54								
5 Gelir	Vakıf Kiracısı olan esnaf	96	52	34	9	3	1				
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
6 Kullanım Süresi	Vakıf Kiracısı olan esnaf	98	40	35	15	9	1				
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
7 Kullanım Tarihi	Vakıf Kiracısı olan esnaf										
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
8 Kiralama Şekli	Vakıf Kiracısı olan esnaf	98	23	67	8	1					
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
9 Vakıf Türü	Vakıf Kiracısı olan esnaf	94	22	31	47						
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
10 Kira artış oranı	Vakıf Kiracısı olan esnaf										
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
11 Kira artış süresi	Vakıf Kiracısı olan esnaf										
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
12 Kullanım amacı	Vakıf Kiracısı olan esnaf	100	22	50	28						
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
13 Bugünki kira bedeli	Vakıf Kiracısı olan esnaf										
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
14 Bakım masrafı	Vakıf Kiracısı olan esnaf										
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
15 Kullanım önceliği	Vakıf Kiracısı olan esnaf	98	64	31	5						
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
16 Aile fertlerine tavsiye	Vakıf Kiracısı olan esnaf	96	28	14	2	49	2				
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										
17 Cemaat üyeliği	Vakıf Kiracısı olan esnaf	94	20	29	40	11					
	Vakıf Kiracısı olmayan esnaf										

Tablo 3.1 (Devamı) Erzurum'daki esnaf ile vakıf kiracısı esnafın sosyo-ekonomik yönden karşılaştırılması.

18 Meslek seçtirme	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	99 96	5 3	74 83	7 6	13 5			5.3217	0.2558	yok
27 Fakirliğin çözümü	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	100 86	3 50	5 8	78 35	14 7			58.9294	0.000	var
28 Hayırla ilgili harcama	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	85 77	27 38	12 8	4 8	18 35	40 12		21.9279	0.0005	var
29 Siyasi tercih	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	79 9	66 44	11 11	15 11	8 33			80.9803	0.0000	var
30 Siyasi tercih	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	71 6	10 17	3 17	9 67	78			6.2500	0.1000	yok
31 Mesleki problem çözümü	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	98 82	46 29	39 26	6 24	9 20	 1		20.5280	0.0004	var
32 Kar isteğinin tatmini	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	100 89	3 4	6 64	59 28	25 3	5	2	79.7039	0.0000	var
35 İslamda mal ve servet birikiminin yolu	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	96 31	64 65	25 32	6 3	2			2.3511	0.6715	yok
36 Tasarrufların Değerlendirilmesi	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	87 17	3 18	9 29	9 12	13 41	66		27.5443	0.0002	var
37 İslama göre en hayırlı mal çeşidi	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	98 94	4 3	49 38	20 35	21 19	5 4		5.3066	0.2573	yok
38 Sorumluluk gibi Değerlerin kaynağı	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	97 97	7 53	6 4	78 35	8 7	 1		49.8785	0.0000	var
39 Yıllık gelir harcaması	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	96 13	30 46	11 8	25 8	31 31	2 8		3.8591	0.4254	yok
40 Tasarrufun önemi	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	99 91	15 10	39 25	38 65	7			17.7908	0.0014	var
41 Günümüzdeki vakıfların ilk amacına uygun kullanımı	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	99 93	21 27	79 73					0.8460	0.3576	yok
42 Çözüm önerileri	Vakıf Kiracısı olan esnaf Vakıf Kiracısı olmayan esnaf	90 81	48 22	26 63	12 4	6 6	9 5		26.3446	0.0000	var

3.2.1.2. Vakıf değerlerine yönelik tutum ve davranış analizi

Ek 6'da sunulan anketin ikinci katagorisi vakıf değerlerine yönelik tutum ve görüşlerle ilgilidir. Burada ankete konu olan her soruya alınan cevaplar Likert ölçeği ile ayrı ayrı analiz edilerek değerlendirilmiş ve grafik 3.1 ile tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Grafik 3.1 Vakıf değerlerine ait tutum ve davranışların Likert Ölçeği ile Değerlendirilmesi

Değiskenler	*Kiracı Esnaf*					*Ölçek Değeri*	*Kiracı Olmayan Esnaf*					*Ölçek Değeri*
Önemlilik Derecesi	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*		*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	
C19. Hayır müessesesinin önemi						*1.4*						*1.69*
C20. Din ahlakının iktisadi ahlaka yansıması						*1.43*						*1.50*
C21. Dinin iktisadi hayata etkisi						*2.53*						*3.10*
C22. Dinin zenginleşmeye karşı fakirliği övdüğü fikri.						*3.94*						*3.15*
C23. İnsan ve çalışma						*2.30*						*1.63*
C24. Sosyal statü ve insanın tatmin ilişkisi						*2.69*						*2.17*
C25. Çalışma zevki ve hayat						*2.02*						*2.64*
C26. Çalışma ve iş hayatının kişi hayatındaki önemi						*1.42*						*1.84*
C33. Dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere katılma						*1.92*						*1.47*
C34. Çok çalışma ve zamanı iyi kullanmanın insan hayatındaki yeri						*1.48*						*1.50*

Grafik 3.1. ve Tablo 3.2. den de görüleceği gibi;

C19. Gündelik çalışma ve iş hayatının düzenlenmesinde hayır müesseselerinin önemine, kiracı esnaf 1.4 ölçek değerinde yüksek önem verirken kiracı olmayan esnaf 1.69 ölçek değeri ile kiracı esnafa nisbeten düşük önem atfetmiştir. Bu iki önem seviyeleri arasında önemli bir fark görülmektedir. ($Z=-24.16 < p < -1.9$)

C20. "İnsanların din ahlakı iktisat ahlakına yansımalı, dünyevi hayatı daha da mutlu kılınmalıdır." şeklindeki soruya kiracı esnaf 1.43 ölçek değeriyle yüksek önemlilikle cevap verirken kiracı olmayan esnaf bir önceki soruda olduğu gibi kiracı esnafa nisbeten 1.50 ölçeğiyle düşük önemlilik vermiştir. Bu iki ölçek değerleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. ($Z= -4.37<p<-1.96$)

C21. Dinin iktisadi hayatı yönlendirmedeki hususiyetinin sorulduğu soruda kiracı esnaf, 2.53 ölçek değeriyle düşük önem seviyesinde düşüncesini belirtirken kiracı

olmayan esnaf, 3.10 gibi bir ölçek değeriyle kiracı esnafa nisbeten daha düşük önem seviyesinde aynı konudaki tutumunu belirtmiştir. Kiracı ve kiracı olmayan esnaf gruplarının dinin iktisadi hayatı yönlendirmedeki hususiyeti konusundaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. (Z=-19.65<p<-1.96)

C22. Dinimizin zenginleşmeye karşı fakirliği övdüğünü, iktisadi faaliyeti basit bir maişet temini gayesiyle sınırladığı fikrine kiracı esnafın tutumu düşük önem seviyesinde olup ölçek değeri 3.94'tür. Kiracı olmayan esnafın önem seviyesi ise kiracı esnafa nisbeten daha yüksek görülmüş, ölçek değeri 3.15'tir. Her iki esnaf grubunun önem seviyeleri arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.(Z= 8.31>p>1.96)

C23. İnsanlar için çalışmanın, oyun oynamak ve eğlence kadar zevk verici bir faaliyet olduğu fikrine kiracı esnafın katılımı düşük önemlilik seviyesinde olup ölçek değeri 2.30'dur. Kiracı olmayan esnafın ise söz konusu düşünceye katılımı kiracı esnafın tersine yüksek önem seviyesinde olduğu görülmektedir. Ölçek değerine göre 1.63 gibi bir önemlilik düzeyi bunun en önemli kanıtıdır. Buna; kiracı ve kiracı olmayan esnaf gruplarının sözkonusu düşünceye katılımları arasında tablodan önemli bir fark görülmüyor gibi olsa da gerçekte ise anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. (Z=20.94>p>1.96)

C24. "Kişi mutlak anlamda tatmin olabilmek için daha yüksek mevkiyi, itibar ve yüksek kazanç aramalıdır" şeklindeki soruya kiracı esnaf, 2.69 ölçek değeriyle düşük önemlilik verirken kiracı olmayan esnaf 2.17 ölçek değeriyle kiracı esnafa nisbetle daha yüksek önemlilik atfetmiştir. Bu iki önem seviyeleri arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. (Z= 12.68>p>1.96)

C25.Çok çalışmanın hayata ilave bir zevk kattığı düşüncesine kiracı esnaf, 2.02 ölçek değeriyle düşük önemlilik seviyesinde katılırken kiracı olmayan esnaf ise kiracı esnafa nisbetle daha düşük bir önem seviyesinde katıldığı görülmektedir. Her iki grubun söz konusu düüşünceye katılımları arasında anlamlı bir fark gözlenmektedir. (Z= -18.79<p<-1.96)

C26. Vakıf kiracısı esnaf, çalışma ve iş hayatının kişinin hayatında çok daha az boş zamana sebep olsa bile, daima önde gelen bir vazife olması lazım geldiğini 1.42 ölçek değeriyle yüksek önem seviyesinde vurgularken kiracı olmayan esnaf, 1.84 ölçek değeriyle kiracı esnafa nisbetle düşük önem vermiştir. Görüleceği üzere söz konusu fikri

kabul etme noktasında kiracı ve kiracı olmayan esnaf grupları arasında anlamlı bir fark görülmektedir. (Z= -52.5<p<-1.96)

C33. Vakıf kiracısı esnafın, dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere katılımı yüksek önem seviyesinde olup ölçek değeri 1.92'dir. Kiracı olmayan esnafın ise aynı konudaki önem seviyesi kiracı esnafa nazaran daha yüksektir. Kiracı olmayan esnaf 1.47 ölçek değeriyle kiracı esnafa nisbetle dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere daha fazla katıldığını göstermektedir.

Bu iki önem seviyeleri arasında istatistiki anlamda önemli bir fark bulunmaktadır. (Z= 10>p>1.96)

C34. Kiracı esnaf, çok çalışmaya, başarılı olmak için mücadele etmeye, düzenli ve sistemli çalışmaya, zamanını faydalı bir şekilde kulanmaya hayatında yüksek öenmlilik seviyesinde önem vermektedir. Ölçek değeri 1.48'dir. Kiracı olmayan esnaf ise kiracı esnafa yakın bir önem seviyesi ile söz konusu değerlere hayatında yer verdiği görülmektedir. Kiracı ve kiracı olmayan esnafın önem seviyeleri mukayese edildiğinde aralarında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir..(Z= -1.43>p>-1.96)

Tablo 3.2 Vakıf değerlerine ait tutum ve davranışlar

Sorular	*Gruplar*	*Örnek Hacim*	$\overline{X}$	*SD*	*Z Değeri*	*Önemli / Önemsiz*
C19. Hayır müessesesinin önemi	Vakıf kiracısı olan esnaf	100	1.4	0.77		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	74	1.69	0.75	-24.16	Önemli
C20. Din ahlakının iktisadi ahlaka yansıması	Vakıf kiracısı olan esnaf	99	1.43	1.04		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	93	1.50	0.69	-4.37	Önemli
C21. Dinin iktisadi hayata etkisi	Vakıf kiracısı olan esnaf	97	2.53	1.58		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	82	3.10	0.50	-19.65	Önemli
C22. Dinin zenginleşmeye karşı fakirliği övdüğü fikri.	Vakıf kiracısı olan esnaf	96	3.94	2.98		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	90	3.15	0.58	8.31	Önemli
C23. İnsan ve çalışma	Vakıf kiracısı olan esnaf	97	2.30	1.53		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	85	1.63	0.85	20.94	Önemli
C24. Sosyal statü ve insanın tatmin ilişkisi	Vakıf kiracısı olan esnaf	99	2.69	1.55		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	94	2.17	1.26	12.68	Önemli
C25. Çalışma zevki ve hayat	Vakıf kiracısı olan esnaf	100	2.02	1.2		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	93	2.64	1.32	-18.79	Önemli
C26. Çalışma ve iş hayatının kişi hayatındaki önemi	Vakıf kiracısı olan esnaf	96	1.42	0.61		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	94	1.84	0.69	-52.5	Önemli
C33. Dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere katılma	Vakıf kiracısı olan esnaf	100	1.92	1.44		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	19	1.47	0.68	10	Önemli
C34. Çok çalışma ve zamanı iyi kullanmanın insan hayatındaki yeri	Vakıf kiracısı olan esnaf	99	1.48	0.93		
	Vakıf kiracısı olmayan esnaf	92	1.50	0.77	-1.43	Önemsiz

Tablo 3.2 (Devamı) Vakıf değerlerine ait tutum ve davranışlar

Değişkenler	*Gruplar*	$\bar{X}$	*SD*	*Önem seviyesi*
C19. Hayır müessesesinin önemi	Kiracı esnaf	1.4	0.77	Yüksek önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.69	0.75	Yüksek önemlilik
C20. Din ahlakının iktisadi ahlaka yansıması	Kiracı esnaf	1.43	1.04	Yüksek önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.50	0.69	Yüksek önemlilik
C21. Dinin iktisadi hayata etkisi	Kiracı esnaf	2.53	1.58	Düşük önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	3.10	0.50	Düşük önemsizlik
C22. Dinin zenginleşmeye karşı fakirliği övdüğü fikri.	Kiracı esnaf	3.94	2.98	Düşük önemsizlik
	Kiracı olmayan esnaf	3.15	0.58	Düşük önemsizlik
C23. İnsan ve çalışma	Kiracı esnaf	2.30	1.53	Düşük önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.63	0.85	Yüksek önemlilik
C24. Sosyal statü ve insanın tatmin ilişkisi	Kiracı esnaf	2.69	1.55	Düşük önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	2.17	1.26	Düşük önemlilik
C25. Çalışma zevki ve hayat	Kiracı esnaf	2.02	1.2	Düşük önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	2.64	1.32	Düşük önemlilik
C26. Çalışma ve iş hayatının kişi hayatındaki önemi	Kiracı esnaf	1.42	0.61	Yüksek önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.84	0.69	Yüksek önemlilik
C33. Dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere katılma	Kiracı esnaf	1.92	1.44	Yüksek önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.47	0.68	Yüksek önemlilik
C34. Çok çalışma ve zamanı iyi kullanmanın insan hayatındaki yeri	Kiracı esnaf	1.48	0.93	Yüksek önemlilik
	Kiracı olmayan esnaf	1.50	0.77	Yüksek önemlilik

$\bar{X}$=1.00 - 2.00 Yüksek önemlilik
$\bar{X}$=2.00 - 3.00 Düşük önemlilik
$\bar{X}$=3.00 - 4.00 Düşük önemsizlik
$\bar{X}$=4.00 - 5.00 Yüksek önemsizlik

3.2.1.3. Vakıf kiraları ve bugünki değer tahmini

Araştırmaya esas teşkil eden anket, vakıf kiracısı ve kiracı olmayan 100 esnafa uygulanmış ve alınan cevaplar çerçevesinde bugün faal olup bağımsız birimler halinde kiraya verilen 39 vakıf gayrımenkul üzerinden bugünki tahmini değer hesaplanmıştır. Bunlara ilişkin detay tablo 3.3'de verilmiştir. Buna göre; 1966 fiyatlarıyla 360 liradan bir, 1973 fiyatlarıyla 15.000 ve 26.000 liradan birer, 1974 fiyatlarıyla 7125 ve 16.000 liradan birer, 1976 fiyatlarıyla 37500 liradan bir, 1978 fiyatlarıyla 100.000 liradan bir kişi, 1983 fiyatlarıyla 50.000 liradan iki, 1984 fiyatlarıyla 12.000.000 ve 100.000 liradan bir, 23500 liradan iki, 1985 fiyatlarıyla 38.000 liradan üç, 1986 fiyatlarıyla 70.000 liradan bir, 1987 fiyatlarıyla 100.000 liradan iki, 20.000 ve 1.055.000 liradan birer kişi, 1989 fiyatlarıyla 35.000 liradan bir, 1990 fiyatlarıyla 100.000 liradan bir, 150.000 liradan iki, 1991 fiyatlarıyla 150.000 iki, 200.000 liradan bir, 1992 fiyatlarıyla 2.000.000, 150.000 ve 120.000 liradan birer kişi, 1993 fiyatlarıyla 550.000, 42.000.000, 1.200.000 ve 240.000 liradan birer kişi, 1994 fiyatlarıyla 640.000, 450.000, 33.000.000 ve 12.000.000 liradan birer kişi olmak üzere toplam 39 kişi vakıf gayrimenkullerini kiralamışlardır. Vakıfların takip eden dönemlerde cari kira bedelinden kiralandığı kabul edilse bile, ekonominin uzun vadede enflasyon baskısı altında olduğu kabul edildiğinde mevzuat çerçevesinde kira bedeli artışları ile enflasyonun doğurduğu fiyat artışları mukayase edildiğinde dikkate değer farklılıklar gözlenmiştir.

Örneğin; 1960 yılına tekabul eden ilk kira 360 Tl. dir. Ankette ilgili soruyu cevaplandıran kiracının 1994 yılında aynı gayrımenkul için ödediği kira bedeli ise 720000 Tl. dir. Oysa 1994 fiyatlarıyla indirgenmiş bugünki kira bedeli 2783382 Tl. olarak tahmin edilmiştir. Aradaki tahmini değer farkı muhtemel rant gelirleri kaybı olarak değerlendirildiğinde vakıfların sağlayabileceği hizmetler açısından da önemli bir kayıp olduğu söylenebilir. Bu tür bir yaklaşımdan hareketle 1960-1994 dönemi içerisindeki Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından bağımsız olarak kiraya verilen 39 birimin 1994 yılı fiyatlarıyla tahmini kira bedeli tarafımızdan hesaplanmıştır.

Tablo 3.3. Vakıfların kullanım biçimine ilişkin değer tahmini

Yıllar	*İlk Kira Bedellleri (Gayrımenkul Başına)*	*Kiracı Sayısı*	*1994 yılı Beyan edilen Kira Bedeli*
1960	360	1	720.000
1973	15.000	1	2.000.000
	26.000	1	8.500.000
1974	7.125	1	15.000.000
	16.000	1	14.400.000
1976	37.500	1	10.000.000
1978	100.000	1	79.800.000
1983	50.000	2	28.000.000
1984	12.000.000	1	22.000.000
	100.000	1	1.000.000
	23.500	1	5.400.000
	23.500	1	7.800.000
1985	38.000	3	18.000.000
1986	70.000	1	6.000.000
1987	100.000	2	2.000.000
	20.000	1	6.000.000
	1.055.000	1	4.560.000
1989	35.000	1	3.500.000
1990	100.000	1	14.400.000
	150.000	2	3.500.000
1991	150.000	1	500.000
	150.000	1	800.000
	200.000	1	1.700.000
1992	2.000.000	1	22.000.000
	150.000	1	800.000
	120.000	1	350.000
1993	550.000	1	700.000
	42.000.000	1	66.000.000
	1.200.000	1	4.700.000
	240.000	1	2.400.000
1994	640.000	1	7.680.000
	450.000	1	765.000
	33.000.000	1	66.000.000
	12.000.000	1	12.000.000
	107.192.985	***39***	***438.975.000***

Tablo 3.3 (Devamı) Vakıfların kullanım biçimine ilişikin değer tahmini

Yıllar	*İlk Kira Bedelleri*	*1994 yılı Beyan Edilen Kira Bedeli*	*1994 TEF. (1963=100) Yıllık Genel İndeks Sayıları*	*1994 Fiyatlarıyla İndirgenmiş Bugünki Değer**	*Hesaplanan Tahmini Kira Bedeli Kaybı*	*Hesaplanan Tahmini Kira Bedeli Kazancı*
1960	360	720.000	93.3	2.783.382	2.063.382	-
1973	41.000	10.500.000	236.7	124.950.401	114.450.401	-
1974	23.125	29.400.000	300.4	55.530.792	26.130.792	-
1976	37.500	10.000.000	392.6	65.594.885	55.594.885	-
1978	100.000	79.800.000	774.8	109.861.229	30.061.229	-
1983	100.000	28.000.000	5649.3	29.624.116	1.624.116	-
1984	12.147.000	36.200.000	8272.6	1.059.202.659	1.023.002.659	-
1985	114.000	18.000.000	11724.3	7.014.068	-	10.985.932
1986	70.000	6.000.000	14953.4	3.376.837	-	2.623.163
1987	1.275.000	12.560.000	20827.4	44.159.808	31.599.808	-
1989	35.000	3.500.000	55265.7	456.890	-	3.043.160
1990	400.000	17.900.000	82665.6	3.490.496	-	14.409.504
1991	500.000	3000.000	126113.9	2.859.954	-	140.046
1992	2.270.000	23.150.000	210791.0	7.768.000	-	15.382.000
1993	43.990.000	73.800.000	327148**	96.997.769	23.197.769	-
1994	46.090.000	86.445.000	721360	46.090.000	40.355.000	-
Toplam	*107.192.985*	*438.975.000*		*1.585.961.236*	*1.394.663.846*	*46.583.805*

* 1994 Fiyatlarıyla indirgenmiş bugünki değer DİE toptan eşya fiyatları (1993 = 100) indeksi kullanılarak bulunmuştur.
** 1987'deki indeksi 1963=100 indeksinden çıkarılmıştır.

Tablo 3.3'de görüldüğü gibi ankette yer alan veriler çerçevesinde 1960 yılından 1994 yılına kadar vakıf gayrimenkullerinden toplam kira bedeli kaybı 1.307.725.041 TL., kazanç ise *46.583.755 TL. tahmin edilmiştir. Araştırmaya esas olan 39 vakıf gayrımenkulünün net tahmini kira bedeli kaybı 1.261.141.286 Tl. bulunmuştur. Bu rakam 697 kiracı ile mukayese edildiğinde toplam kira bedeli kaybı 22.021.467.070 TL. olduğu görülmektedir.**

3.3. Sosyo- Ekonomik Bir Genel değerlendirme

Araştırmamıza esas olan anket, Erzurum Vakıflar bölge Müdürlüğü tarafından kiraya verilen gayrımenkullerden yararlanan mevcut 697 kiracıdan 100 kiracıya ve kiracı olmayan 100 esnafa dağıtılmış, ankette yöneltilen sorular çerçevesinde Erzurum ilinde vakıf kiracısı ve kiracı olmayan esnafin bakış açısı ankete verilen cevaplar aracılığı ile karşılaştırmalı olarak tahlil edilmiştir.

Buna göre vakıflardan yararlanan esnaf kesim % 40 gibi önemli bir oranda orta yaşta iken, vakıflardan yararlanmayan kesimin %70'e yakın bir kısmı genç yaştadır.

Eğitim seviyesindeki farklılık daha ziyade okuma yazma bilme oranında görülmektedir. Örneğin vakıflardan yararlanan esnafin % 36'sı okuma yazma bilmekte iken bu oran ikinci grupta % 18'e düşmektedir ki bu durum, yaş kombinezonundaki farklılıkla açıklanabilir.

Ayrıca vakıf kiracısı esnafin % 52 gibi önemli bir kısmının diğer gruplara göre düşük gelir seviyesinde olduğu görülmüştür. Günümüzde 4.173.750 lira olarak uygulanan asgari ücret[6] üzerinden yıllık gelir dikkate alındığında ankette yer alan 50.085.000 lira ve daha aşağısı düşük gelirli olarak değerlendirilmiştir. Böyle olunca vakıf kiracılarının bu rakamdan daha az bir gelire sahip olduklarını belirtmesi dikkat çekicidir. Bu durum vakıf gayrımenkullerinin önemli ölçüde asgari geçinmeli bir seviyede kazanç sağlayan işletme yerleri olarak kullanıldığı gerçeğini de ortaya koymaktadır. Sözkonusu gayrimenkuller verimsiz işletilmesi yanında 30-40 yıl gibi uzun bir süre aynı kişiler tarafından kullanıldığı ve toplumun geniş kesimlerine açılmadığı görülmüştür.

---

* Hesaplanan tahmini kira bedelinden fazla beyan edilen miktarın toplamı

** Burada dikkate alınan temel varsayım şudur. Kiraya konu olan gayrımenkullerin kullanıma konu oldukları ilk tarihten itibaren fiziki durumlarında bir değişiklik olmadığı kabul edilmiştir. Sözkonusu değişiklik gayrimenkulun tahmin edilen değer kaybını daha da arttıracaktır.

[6] Zaman gazetesi, 11 Ağustos 1995, s. 7

Nitekim ankette beyan edilen% 60 oranı 10 yıldan daha fazla kullanılmakta olduğu bunun göstergesidir.

Yine vakıf gayrimenkulleri % 50 oranında uygun kira artışı ve ucuz oldukları için kiralanmaya konu olduğu gözlenmiştir. Söz konusu gayrimenkullerin hem uzun süre hemde ucuz olarak kullanıma konu olması kaynak israfına yol açmaktadır. Bir anlamda toplum yararına kullanma özelliğinde olan vakıf gayrimenkullerinin gerçek değerleri ile değerlendirilememesi milli ekonomi açısından da bir kayıp olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte vakıf kiracısı olan esnafın % 64 gibi büyük bir oranla, kullandığı mülk "vakıf mülkü olduğu için özel bir koruma anlayışı" duygusuna sahip olması, vakıf gayrimenkullerinin kullanım biçimi ile çatışmaktadır. Nitekim kiracıların % 28'i uygun kira artışından dolayı vakıf gayrimenkulünü kiralamayı tercih ettiğini, % 22 'si ise vakıf gayrimenkulü daha ucuz olduğu için kiiraladığını belirtmiştir. Özel bir koruma anlayışı ifadesi, vakıf kiracılarının daha çok din anlayışlı yaklaşımıyla açıklanabilir. Oysa vakıflara sahip çıkmanın manevi bir borç olduğunu kabul edenlerin % 49 oranında olması bu ve vakıfların verimli ve rasyonel kullanılması gerektiği düşüncesinin %2 gibi çok düşük bir oranla desteklenmesi söz konusu düşünceyi kuvvetlendirmektedir.

Diğer yandan vakıf gayrımenkulleri günümüzde cemaat mensubları veya siyasi kümelenmeler doğrultusunda kullanılmaktadır. Şöyleki; cemaatleşme oranı %90'a ulaşırken partizan katılım %66 gibi yüksek seviyede görülmektedir. Ancak yarısına yakın bir kısmının mensubu olduğu cemaatin toplantılarına işleri dolayısıyla pek katılmaması ihtiyatlı bir cevap olarak değerlendirilebilir.

Yine sosyal, kültürel ve ahlaki bozukluğun üstesinden gelinebilmek için dini ve ahlaki sorumluluk duygusunun bir çözüm önerisi şeklinde sunulması, vakıf gayrımenkullerinin dindar bir kitle tarafından kullanıldığını göstermektedir. Ancak burada sunulan düşünceler arasında bir çatışma söz konusudur. Bahse konu olan durum için vakıf gayrimenkullerinden yararlanmayan esnaf kesimi, fakirliğin üstesinden gelinebilmek için % 50 gibi bir oranla mal ve servet oluşturmayı çözüm önerisi olarak kabul ederken, vakıf kiracısı esnaf % 3 gibi oldukça güşük bir oranla bu düşünceyi desteklemiştir. Oysa günümüzde ekonomik kalkınmanın ve toplum refahının bir göstergesi de milli gelir ve fert başına düşen gelirin adil paylaşımıdır. Bu bakımdan fakirliğin, sosyal, kültürel ve ahlaki bozukluğun üstesinden de dini sorumluluk yanında mal ve servet oluşturmakla da gelinebileceği ya ihmal edilmiş ya da eksik bırakılmıştır. Yani hem maddi kalkınma hem

de toplumun manevi değerlerine bağlılık en iyi çözüm önerisi olabilir. Kalıcı çözüm önerisi için her iki düşüncenin birlikte ele alınması gerekmektedir.

Vakıf kiracısı esnaf ile kiracı olmayan esnaf gruplarının mesleklerine yönelik problemlerin çözümü konusunda da önemli bir fark görülmektedir. Nitekim; vakıf kiracısı esnafın % 46'sı kişinin kendi problemini yine kendisinin çözmesi gerektiğini vurgulamış, % 39 oranında da yakın ilişkiler içerisinde olduğu insanlara müracaat etmeyi uygun bulmaktadır. Vakıf müesseselrinin ruhunu da bu yardımlaşma olgusu oluşturmuştur. Vakıf kiracısı olmayan esnaf bu düşünceye %29 ve %26 oranında katılması yukarıdaki ifadeyi kuvvetlendirmektedir. Diğer yandan %26' nın da kar isteğinin artması yolundaki düşünceler konusunda da önemli bir farklılık gözlenmiştir. Şöyle ki; vakıf kiracısı esnaf kar isteğinin hesaba kitaba dayalı, akılcı bir iş disiplini ve bilim aracılığıyla artırılabileceğini belirtmiştir. Ancak bu düşünce her ne kadar doğru ise de uygulamada hiç de böyle bir durum olmadığı görülmektedir. Çünki söz konusu gayrımenkullerin iyi işletilmemesi ya da bazı kesimlere haksız kazanç sağlaması yukarıdaki düşünce mantığına ters düşmekte, kişisel çıkar mantığı ile uyuşmaktadır.

Yine çalışkanlık, dürüstlük, sorumluluk, adalet gibi değerlerin ortaya çıkması konusunda oldukça dikkat çekici ve birbirine zıt iki düşünce söz konusudur. Şöyle ki; vakıf kiracısı olmayan esnaf % 53 gibi bir oranla bu değerlerin devlet tarafından kazandırıldığını savunurken, kiracı esnafın bu görüşe pek katılmadığı görülmüştür. Nitekim, % 7 gibi düşük bir oran bunun kanıtıdır. Kiracı esnafının bu değerlerin %78 gibi yüksek bir oranla inançtan kaynaklandığını belirtmesi dini bir eğilimin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bşka önemli bir konu da günümüzdeki vakıfların kuruluş amaçlarına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığıdır. Ankete katılan her iki esnaf grubu da bu vakıfların kuruluş amaçlarına uygun olarak kullanılmadığı noktasında görüş birliğine varmıştır. Nitekim, vakıf kiracısı esnafin % 79, vakıf kiracısı olmayan esnafin ise % 73 gibi bir oranla aynı düşüncede olmaları bunun en belirgin ifadesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vakıflar dün olduğu gibi bugün de toplumsal fonksiyonlarını sürdürmekte ve özellikle yerel problemlerin çözümünde ilk başvuru kaynağı olmaya devam etmesi gerekirken bu fonksiyonu kaybolma ya da önmeli ölçüde amaçtan sapma noktasındadır.

Nitekim, kiraya konu olan varlıkların % 50'den fazlası el değiştirmeden belli grupların tasarrufuna terkedilmiş, rant kolaycılığının din eksenli boyutunu oluşturmuştur. Zira vakıflardan kiralama yoluyla menfaat sağlayanların % 64'ü, vakıf mülküne "vakıf mülkü olduğu için özel bir koruma anlayışına önem verirken" vakıfların kiralama sürecinde, olması gerekenden daha az kira vererek, bu mülkün sağlayacağı sosyal faydanın tpolumun geniş kesimlerine akmasını engellemektedir.

Vakıf mülklerinden yararlananların % 49'u "vakıflara sahip çıkmanın manevi bir borç olduğunu belirtirken" vakıflardan yararlanan insanların % 90' ının cemaat mensubu olması ve %66' sının partizan katılık içinde bulunması bu görüşü doğrular niteliktedir. Ancak vakıf müesseselerinin asli amaçları doğrultusunda kullanılmamasının tüm vebalini sadece kiralayanlara yüklemek elbette büyük haksızlık olacaktır. Amaç saptırmada birçok kurumun payı vardır.

Bu bağlamda vakıfların kuruluş amacından saptığını gösteren % 79 ve % 73'lük oranlar, vakıfların farklı amaçlar doğrultusunda kullanıldığını göstermekte ve olaya daha fazla kayıtsız kalınamayacağı tartışmasını gündeme getirmektedir.

Çalışmanın ekinde sunulan vakıf envanterinin sağlıklı bir toplumsal değerlendirme sonucunda hangi boyutta fayda sağlıyacağı tartışmaya açılmakla, bu konuda yapılabilecek birçok çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, vakıf değerlerine ait tutum ve davranışlar her iki esnaf kesimi açısından değerlendirildiğinde önemli sayılabilir sonuçlara ulaşılmış olması yaklaşım farklılığının sebeb ve sonuçlarını tartışma noktasına getirmiştir. Nitekim tablo 3.2' deki sonuçlar önemli ölçüde cemeat kümeleşmesinin ve partizan katılığın doğurduğu zihniyet farklılaşmasıyla açıklanabilir. Diğer yandan vakıf gayrımenkullerinin cari dönemde gerçek değeri altından kiralanmaya konu olması vakıfların amaçlarındaki sapma açısınsan çok önemlidir.

Vakıf gayrimenkullerinin tamamının bir yıldan kırk yıla varan uzun bir sürede kiralanmaya konu olması, bu gayrimenkullerden sağlanacak verimi önemli ölçüde

düşürmüştür. Bu durum vakıf gayrimenkullerinin kiralama süreç ve yönteminin günümüz şartlarına uyarlanmasını gerektirmektedir. Nitekim, vakıfların %50'sinin son beş yıl içinde el değiştiğini, ve bu sürecin tamamen devir yöntemiyle işlediğini dikkate alırsak (halk söylemiyle anahtar parası olarak bilinen) günümüz rayici ile her bir gayrimenkulün devir işlemine konu olan (yer, alan, pazar payı gibi farklılıklar, farklı rayicler olarak tanımlanan 50 milyondan başlayıp milyarı geçen meblağlar söz konusu) 300-500 gayrimenkullerin devir işleminden kimlerin büyük haksız kazançlar elde ettiği düşündürücü görülmektedir. Sonuçta araştırmalar doğrultusunda bulunacak çözümler muhtemel büyük rantların belirli bir kesime akmasını engelliyecek toplumun geniş kesimlerinin yararlanmasına imkan verecektir. Bu yaklaşım bile tek başına toplumun geniş kesimlerinin net sosyal fayda sağlamasına katkıda bulunabilecektir.

Vakıfların yeniden yapılanmasına ilişkin şunları da ifade etmek yararlı olacaktır. Şöyleki; Vakıflar Genel Müdürlüğü günümüz ihtiyacına cevap veren yeni bir yapılanma ve mevzuat değişikliğine gitmelidir. Enflasyonun %100 seyrettiği günümüzde vakıf işyerleri de her yıl açık artırmayla kiraları yenilenmelidir. Böylece muhtemel kaybın önüne geçilebilecektir.

Günümüzün vakıf hizmetlerini ele alıp değerlendirmeye tabi tutarsak şu tespitleri yapmak mümkün olacaktır:

Günümüzün vakıfları değişik şekil ve amaçlarla ortaya çıkmış olsalar da sonuçta bir toplum hizmeti yaptıkları ortadadır. Büyük yatırımlar ve kapsamlı faaliyetler yürüütmekte olan bu müesseseler, zaman zaman kendilerinden beklenen randımanı verememektedirler. Bunların nedenlerine göz atacak olursak, ilk akla gelen vakıflar arasındaki diyalog eksikliğidir. Vakıf yöneticileri yaptıkları veya yapacakları hizmetler konusunda sık sık bir araya gelmeli, birbirlerini bilgilendirmelidirler. Bu şekilde belli bir dayanışma ve yakınlaşma zemini doğacak, her vakıf kendi amaçları ve hedefleri doğrultusunda yaptıkları hizmetin yanında, bir de bütün vakıfların alacağı kararlara ve ortaya koyacağı hedeflere katılmış olacaktır. Bu da genel bir hizmetin ortaya çıkması demek olacaktır.

KAYNAKLAR

AKGÜNDÜZ, Ahmet. İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi (Osmanlı Tatbikatında Vakıf). Ankara, Türk Tarih Kurumu 1988

----------Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri (Kanunnameler1).İstanbul FEY. Yayınları 1990, c.1, 710 s.

----------Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri (Kanunnameler2).İstanbul FEY. Yayınları 1990, c.1, 710 s.

AKAY, Hasan. İslami Terimler Sözlüğü (2. Baskı) İsmet Yayınları, İstanbul 1995, 528 s.

ATEŞ, İbrahim ve Diğerleri.Son On Yılda Vakıflar 1980-1990, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları

ATEŞ, İbrahim. Türk İslam Vakıflarının Temelindeki İnsan Sevgisi, II. Vakıf Haftası (3-9 Aralık 1994), Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1985.

BAKIRER, Ömer.Vakfiyelerde Binaların Tamiratı İle İlgili Şartlar ve Bunlara Uygulanması. Vakıflar Dergisi, Sayı X. 478 s.

BALLAR, Suat. Yeni Vakıflar Hukuku. (Yenilenmiş İkinci Baskı). İstanbul, Beta Yayınevi 1991, 728 s.

BARKAN, Ömer Lütfi. Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kanalizasyon Metodu Olarak Vakıflar. Ankara, Vakıflar Dergisi, Sayı 2. 1942

BERKİ, Ali Himmet.Hukuki ve İçtimai Bakımdan Vakıf(İçtimai Bakımdan Vakıf). Vakıflar Dergisi, Sayı 5, 1962

----------Vakıfların Hukuk ve Tarih Bakımından Kıymeti (Vakıfların Kıymeti). İstanbul, Vakıflar Dergisi, Sayı 6, 1965, 152 s.

----------Vakıfların Faideleri ve Gördüğü Hizmetler (Vakıfların Faideleri). İstanbul, Vakıflar Dergisi, Sayı 6, 1965, 152 s.

----------Vakıflarda Şartlara Riayet Meselesi (Vakıflarda Şartlar). İstanbul, Vakıflar Dergisi, Sayı 7, 1968, 235 s.

----------Vakıflar Nasıl Yapılır (Vakıflar Nasıl Yapılır). Vakıflar Dergisi, Sayı X, 478 s.

BERKİ, Şakir. Vakıflarla İlgili Önemli Meseleler (Önemli Meseleler). Ankara, Bayrak Yayınları, 1990, 68 s.

----------Türkiyede İmparatorluk ve Cumhuriyet Devrinde Vakıf Çeşitleri (Vakıf Çeşitleri). Vakıflar Dergisi, Sayı.IX. 470s.

BERKOZ, Feramuz. Türk Vakıf Kervansarayları ve Bu Günün Turizm Hizmetlerinde Kullanılmaları. Vakıflar Dergisi, SayıX.478 s.

BİNARK, İsmet. Vakıflar ve Uygur Türklerinde Vakıf. Türk Kültürü, Sayı78

BOLAK, Aydın. Yeni Vakıfların Maruz Kaldığı Sapmalar. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları 1987

CANAN, İbrahim Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi. Ankara Akçağ Yayınları 1993, C.16, 638 s.

CANSEL, Erol. Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı. Vakıflar Dergisi, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları 1988, Sayı XX

ÇAYIDAĞ Mehmet. "Kayseri'de Vakıf Kütüphaneleri ve Matbah Emini Hacı Halil Efendi Kütüphanesi", Vakıflar Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları 1988, Sayı:XX.

EREN, Fikret. Osmanlı Dönemi Vakıfları. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara , 1987

EKŞİOĞLU, Kani. Türk Medeni ve Borçlar Yasaları İle Tatbikat Yasası. İstanbul, Yasa Yayınları (6. Basım)1986. 501s.

GÖKAY, Kerim Fahrettin. "Ruh Hekimliği Sahasında Türklerin ve Vakıf Müesseselerinin Hizmetleri. Ankara, Vakıflar Dergisi, S.2, 1942

GÜNERİ, Hasan. Azınlık Vakıflarının İncelenmesi. Vakıf Dergisi, Sayı.X 478 s.

----------Türk Medeni Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri. Ankara, Sevinç Matbaası, 1976, 334 s.

HANÇERLİOĞLU, Orhan. Ticaret Sözlüğü, İstanbul, Remzi Kitabevi 1982, 438 s.

HATEMİ, Hüseyin. Önceki ve Bugünkü Türk Hukuku'nda Vakıf Kurma Muamelesi. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1969, 361 s.

KARAMAN, Hayrettin. İslam Hukuk Tarihi, İstanbul Nesil Yayınları, 406 s.

KAZICI, Ziya. İslami ve Sosyal Açıdan Vakıflar, İstanbul, Marifet Yayınları 1985, 168 s.

KOZAK , İ. Erol. Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf (Vakıf). İstanbul, Akabe Yayınları 1985, 135 s.

KÖPRÜLÜ, Bülent.903 Sayılı Kanunun Medeni Kanunda Yaptığı Değişiklik Sonucu Meydana Gelen vakıfların Özel Türlerinin Tahlil ve Tenkidi flarda Tahlil ve Tenkit), Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayınları, 1987

KÖPRÜLÜ, Fuat.Vakıf Müessesesinin Hukuki Mahiyeti ve Tarihi Tekamülü (Vakıfların Mahiyeti). Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Dergisi, 1942

----------Ankara, Vakıflar Dergisi, c.1, 1938

KÖK , Bahaddin.Nuriddin Muhammed Bin Zengive İslam Kaynakları Tarihindeki Yeri. Bilimsel Araştırmalar Dizisi/19, İstanbul, İşaret Yayınları 1992, 256 s.

KÖK, Recep . Kit Özelleştirme Modelleri ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama. Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları 1993, 172 s.

KUNTER, Halim Baki. Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıflar Dergisi Sayı 3, 1956

NEWBOLD, Paul.Statıses For Busıness And Economics, Second Edıtion, Prıntıce-Hall Internatıonal (uk), 1988, New Jersey,

SELÇUK, Furuzan.Vakıflar(Başlangıçtan 18. Yüzyıla Kadar). İstanbul, Vakıflar Dergisi, Sayı 1965, 152 s.

SEYİDOĞLU, Halil. Ekonomik Terimler ansiklopedik Sözlük. Ankara, Güzem Yayınları 1992

TÜRKDOĞAN, Orhan. Doğu ve İnsan Sorunu. Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları 1974

ÖGEL, Bahaddin. Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları. İstanbul, Türk Dünyası Araştırması Yayınları 1988, 788 s.

ÖZ, Tahsin. Yurdumuzda Tesis-Vakıf. Ankara, Vakıflar Dergisi, s. 10

ÖZTÜRK, Nazif. Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar. Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları (1. Baskı) 1983

USLU, Hüseyin. Başlangıçtan Günümüze İslam Müesseseleri Tarihi. İstanbul, Gonca Yayınları 1985, 259 s.

ÜLKEN, H.Ziya. Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği.Vakıflar Dergisi, Sayı.IX,470 s.

YAZIR, Elmalı M.Hamdi. Hak Dini Kur'an Dili. İstanbul, Azim Yayıncılık, c.2,

ZAİM, Sebahaddin. Vakıfların Milli Ekonnomiye Etkileri (Vakıfların Etkileri). Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1987, 240 s.

ZUHAYLİ, Vehbe. İslam Fıkhı Ansiklopedisi. İstanbul, Feza Yayıncılık 1994, C.10, 474 s.

DİĞERLERİ

Yeni Ansiklopedi. İstahbul, Timaş Yayınları 1989

28 Temmuz 1994 Tarih ve 22004 Sayılı Resmi Gazete

İstatistik Göstergeler(1923-1992).Ankara,Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları 1994

Zaman Gazetesi. (11.08.1995)

Türkiye Gazetesi. (02.02.1995)

Vakıflar Kanunu

Türk Medeni Kanunu

ÖZGEÇMİŞ

1966 tarihinde Adıyaman / Besni ilçesinde doğan Ramazan ARSLAN ilk, orta ve lise öğrenimini Besni ilçesinde tamamladı. 1987 tarihinde Atatürk Üniversitesi İktisadi veİdari Bilimler Fakültesine kaydoldu. Ocak 1992 tarihinde lisans eğitimini başarı ile tamamladı. Aynı yıl "İktisat Politikası Ana Bilim Dalı"nda yüksek lisans eğitimine başladı.

Aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam etmektedir.

EKLER

Ek- 1 Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Vakfın Adı	*Emlak No*	*Emlakın Cinsi*	*Bulunduğu Yer*	*Tapu Tescil Tarihi*	*M²*
Hacı Selim Vakfı	1	Dükkan	Emirşeyh- Tebrizkapı	1965	20
Hacı Selim Vakfı	2	Dükkan	Emirşeyh- Tebrizkapı	1965	21
Hacı Selim Vakfı	3	Dükkan	Emirşeyh- Tebrizkapı	1965	17
Tophaneli Hacı Mehmet	4	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	38
Tophaneli Hacı Mehmet	5	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	39
Tophaneli Hacı Mehmet	6	İşhanı	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	16
Tophaneli Hacı Mehmet	7	İşhanı	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	16
Tophaneli Hacı Mehmet	8	İşhanı	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	20
Tophaneli Hacı Mehmet	9	İşhanı	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	17
Tophaneli Hacı Mehmet	10	İşhanı	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	24
Tophaneli Hacı Mehmet	11	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	32
Tophaneli Hacı Mehmet	12	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	21
Tophaneli Hacı Mehmet	13	Dükkan	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	18
Tophaneli Hacı Mehmet	14	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	21
Tophaneli Hacı Mehmet	15	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	19
Tophaneli Hacı Mehmet	16	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	952
Tophaneli Hacı Mehmet	17	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	69
Tophaneli Hacı Mehmet	18	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	23
Tophaneli Hacı Mehmet	19	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	23
Tophaneli Hacı Mehmet	20	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	13
Tophaneli Hacı Mehmet	21	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	19
Tophaneli Hacı Mehmet	22	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	17
Tophaneli Hacı Mehmet	23	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	19
Tophaneli Hacı Mehmet	24	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	14
Tophaneli Hacı Mehmet	25	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	19
Tophaneli Hacı Mehmet	26	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	20
Tophaneli Hacı Mehmet	27	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	15
Tophaneli Hacı Mehmet	28	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	15
Tophaneli Hacı Mehmet	29	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	15
Tophaneli Hacı Mehmet	30	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	13
Tophaneli Hacı Mehmet	31	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	15
Tophaneli Hacı Mehmet	32	Arsa	Camii-Kebir-Tebrizkapı	1961	26
Tophaneli Hacı Mehmet	35	Mağaza	Ayazpaşa-Taşmağaza	1961	23
Lala Mustafa Paşa	33	Hamam	Narmanlı- Tebrizkapı	1963	720

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Yeğen Hacı Ahmet	34	Camii-Arsa	Yeğenağa-Tebrizkapı	1963	910
Yeğen Hacı Ahmet	63	Ev	Ali paşa- Kongre	1963	96
Yeğen Hacı Ahmet	221	Ev	Yeğen ağa- Tebrizkapı	1963	120
Murat Paşa	36	Mağaza	Ali paşa -Taşmağazalar	1963	34
Murat Paşa	37	Mağaza	Ali paşa -Taşmağazalar	1963	30
Murat Paşa	38	Mağaza	Ali paşa -Taşmağazalar	1963	19
Murat Paşa	39	Mağaza	Ali paşa -Taşmağazalar	1963	29
Murat Paşa	40	Mağaza	Ali paşa -Taşmağazalar	1963	36
Murat Paşa	41	Mağaza	Ali paşa -Hasırcılar	1963	316
Murat Paşa	44	Hamam	Ali paşa -Küçük hamam	1963	623
Murat Paşa	45	Kahve	Ali paşa -Küçük Hamam	1963	30
Murat Paşa	46	Dükkan	Ali paşa - Hasırcılar	1963	11
Murat Paşa	47	Dükkan	Ali paşa -Hasırcılar	1963	37
Murat Paşa	48	Dükkan	Ali paşa -Hasırcılar	1963	14
Murat Paşa	49	Dükkan	Ali paşa -Hasırcılar	1963	15
Murat Paşa	50	Dükkan	Ali paşa -Hasırcılar	1963	9
Murat Paşa	55	Hamam	Murat paşa	1963	839
Murat Paşa	56	Ev	Murat paşa	1963	56
Murat Paşa	57	Ev	Murat paşa	1963	98
Murat Paşa	332	Dükkan	Ali paşa-Hasırcılar	1963	16
Murat Paşa	333	Arsa	Ali paşa-Hasırcılar	1963	8
VGM* : Göbekli Hacı Halil	42	Mağaza	Ali paşa- Taşmağazalar	1963	31
VGM: Göbekli Hacı Halil	43	Mağaza	Ali paşa- Taşmağazalar	1963	44
VGM: Avakoğlu	51	Dükkan	Ali paşa- kasım paşa	1963	43
VGM: Ayazpaşa	52	1.Vakıf işhanı	Ali paşa-Cumhuriyet	1960	177
Caferzade Vakfı	53	Arsa	Caferzade- Arapkirler	1929	200
VGM:Bakırcı Hacı Mustafa	54	Hamam	Köseömer- Çiftegöbek	1963	661
VGM: Tezkereci Ömer efendi	58	İşhanı-arsa	Gez mahallesi Kazım Karabekir	1958	5005
Halil İbrahim	59	Ev	Murat paşa- Sütbeyaz	1958	55
Emin Paşa Vakfı	60	Arsa	Camii kebir-Çifteminareler	1961	664
Emin Paşa Vakfı	61	Arsa	Ali paşa-Musalla caddesi	1963	34
Emin Paşa Vakfı	142	Arsa	Emin kulpu- Nenehatun	1962	688
Gürcü Mehmet Paşa	62	Arsa	Camii kebir-Şerif efendi	1963	342
Hakkıoğlu Hasan	64	Hane	Hasanbasri-Soğukçeşme	1964	210
VGM: Hacı Dede Ağa	65	Mağaza	Ayazpaşa-beden dibi	1961	49
VGM: Hacı Dede Ağa	76	Mağaza	Ayazpaşa-Gürcükapı	1961	79
VGM: Hacı Dede Ağa	77	Mağaza	Ayazpaşa-Gürcükapı	1961	60
VGM: Hacı Dede Ağa	78	Mağaza	Ayazpaşa-Gürcükapı	1961	57

* VGM: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

VGM: Hacı Dede Ağa	79	Mağaza	Ayazpaşa-Gürcükapı	1961	107
VGM: Hacı Dede Ağa	82	Mağaza	Camii kebir-Tebrizkapı	1961	43
VGM: Hacı Dede Ağa	83	Mağaza	MirzaMehmet--Tebrizkapı	1961	38
VGM: Hacı Dede Ağa	84	Mağaza	Mirza mehmet--Tebrizkapı	1961	37
VGM: Hacı Dede Ağa	85	Mağaza	Camii kebir Taşmağazalar	1961	36
VGM: Hacı Dede Ağa	86	Mağaza	Camii kebir Taşmağazalar	1961	33
VGM: Hacı Dede Ağa	87	Mağaza	Camii-kebir Taşmağazalar	1961	42
VGM: Hacı Dede Ağa	88	Mağaza	Camii-Kebir Taşmağazalar	1961	39
VGM: Hacı Dede Ağa	89	Mağaza	Camii-Kebir Taşmağazalar	1961	34
VGM: Hacı Dede Ağa	90	Mağaza	Camiikebir Taşmağazalar	1961	32
VGM: Hacı Dede Ağa	98	Dükkan	Emin kurbi- karskapı	1962	89
VGM: Hacı Dede Ağa	99	Dükkan	Ayazpaşa-Taşmağazalar	1961	46
VGM: Hacı Dede Ağa	100	Dükkan	Ayazpaşa-bedendibi	1961	470
VGM: Hacı Dede Ağa	107	Arsa	Camiikebir- batpazarı	1961	124
VGM: Hacı Dede Ağa	108	Dükkan	Camiikebir- Tebrizkapı	1961	13
VGM: Hacı Dede Ağa	254	Arsa	Alipaşa-K.hamam çıkmazı	1963	20
VGM: Hacı Dede Ağa	255	Dükkan	Taşmağazalar	1961	12
VGM: Hacı Dede Ağa	337	Arsa	Yağanağa-Gümrük cadde.	1969	562
VGM: Hacı Dede Ağa	361	Dükkan	Emin kurbu- karskapı	1977	32
VGM: Hacı Dede Ağa	362	Ev	Kadana-değirmen meydan	1977	107
VGM: Hacı Derviş ağa	95	Dükkan	Yeğenağa- gümrük cadde	1963	7
VGM: Hacı Derviş ağa	96	Arsa	Eminkurba- Gölbaşı cadde	1963	712
VGM: Hacı Derviş ağa	97	Dükkan	Yeğenağa- gümrük cadde	1963	31
VGM: Hacı Derviş ağa	106	Gümrük hamamı	Yeğenağa-Gölbaşı	1963	550
Zeynel camii Vakfı	66	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	6
Zeynel camii Vakfı	67	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	7
Zeynel camii Vakfı	68	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	8
Zeynel camii Vakfı	69	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	8
Zeynel camii Vakfı	70	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	8
Zeynel camii Vakfı	71	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	14
Zeynel camii Vakfı	72	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	9
Zeynel camii Vakfı	73	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	8
Zeynel camii Vakfı	74	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	9
VGM: Afife hanım	75	Dükkan	Muratpaşa-Erzincankapı	1958	37
VGM: Derviş Mehmet	80	Dükkan	Narmanlı-Tebrizkapı	1964	28
Hatice bn.Derviş Mehmet	240	Dükkan	Y.Mumcu-Erzincançarşı	1959	10
VGM: Hafız İsmail	81	Dükkan	Narmanlı-Tebrizkapı	1964	19
Vakıflar Genel Müdürlüğü	369	Dükkan	Terbizcik- Köyiçi	1982	52
Kağızmanlı Hacı Mehmet efendi	91	Dükkan	Emirşeyh-Tebrizkapı	1965	9
Kağızmanlı Hacı Mehmet	93	Dükkan	Eminkurbu- Sakarya	1964	14

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Kağızmanlı Hacı Mehmet	94	Arsa	Camii Kebir-Tebrizkapı	1961	23
Kağızmanlı Hacı Mehmet	110	Han	Köseömer Ağa-Gölbaşı	1963	221
Kampaşa	101	Arsa	Ali Paşa- Kasımpaşa	1963	18
Kasımpaşa	102	Dükkan	Ali Paşa-Kasımpaşa	1963	16
Hacı haşim efendi	103	Ev	Sultanmelik-H.Hurşit	1965	38
Hacı haşim efendi	104	Ev	Sultanmelik-Topuktakya	1965	187
Kağızmanlı Hacı Ahmet	105	Merek	Cedit- Köprübaşı	1926	15
Kağızmanlı Hacı Ahmet	119	Arsa	Emin kurbi-Tebrizkapı	1962	776
Raziye hanım	112	Hamam	Lalapaşa-hamamsok.	1960	494
Köseömer Faik b. Osman	114	Arsa	Köseömer- Gölbaşı cd.	1963	16
Köseömeroğlu faikosman	197	Dükkan	Köseömerağa-Gölbaşı	1963	10
VGM:Yeğenoğlu Ali ağa	115	Dükkan	Narmanlı- Tebrizkapı	1964	12
Yeğen Ali oğlu Hasan	116	Dükkan	Narmanlı- Tebriizkapı	1964	25
VGM:Narmanlı Hacı Hüseyin	117	Mağaza	Ayazpaşa-Taşmağazalar	1965	37
VGM:Narmanlı Hacı Hüseyin	118	Mağaza	Ayazpaşa-Taşmağazalar	1965	35
VGM: Hatice bn. Abdullah	120	Arsa	Emirşeyh-Tebrizkapı	1965	50
VGM: Hatice bn. Abdullah	121	Dükkan	Emirşeyh-Tebrizkapı	1965	9
VGM: Hatice bn. Abdullah	277	Ev	Bakırcı- Cennet pınar	1966	109
Zağaracı Ali ağa	128	Dükkan	Ayazpaşa-Eskihal	1961	11
Zağaracı Ali ağa	129	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	14
Zağaracı Ali ağa Vakfı	130	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	16
Zağaracı Ali ağa Vakfı	131	Dükkan	Ayazpaşa-Yetim hoca	1961	12
Zağaracı Ali ağa Vakfı	132	Dükkan	Ayazpaşa-Bedendibi	1961	58
Zağaracı Ali ağa Vakfı	133	Dükkan	Ayazpaşa-Bedendibi	1961	49
Zağaracı Ali ağa Vakfı	134	Mağaza	Ayazpaşa-Eskihal	1961	43
Zağaracı Ali ağa Vakfı	135	Mağaza	Ayazpaşa-Bedendibi	1961	47
Zağaracı Ali ağa Vakfı	136	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	5
Zağaracı Ali ağa Vakfı	137	Otel	Kuloğlu - Yetimhoca	1961	959
Zağaracı Ali ağa Vakfı	196	Dükkan	Ayazpaşa- Yetimhoca	1961	11
VGM: Rüstempaşa Vakfı	138	Taşhan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	695
VGM: Rüstempaşa Vakfı	272	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	31
VGM: Rüstempaşa Vakfı	273	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	30
VGM: Rüstempaşa Vakfı	274	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	154
VGM: Rüstempaşa Vakfı	275	Bina	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	747
VGM: Rüstempaşa Vakfı	276	Arsa	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	76
VGM: İlyas ağa	139	Hamam	Bakırcı-Cennetpınarı	1961	317
Abdurrahman gazi	140	Tarla	Veysi efendi-Çiğdem	1958	4 dk.
Abdurrahman gazi	334	Tarla	Hasanbasri- Kapıkaya	1966	2 dk.
Ahmet izzet paşa	141	Bahçe	Mirza Mehmet- Esatpaşa	1961	2 dk.
İmam Hacı Abdullah efendi	143	Arsa	Kadana	1962	350

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Hacı Salih efendi	154	Dükkan	Ali paşa- Kongre caddesi	1963	15
Hacı Salih efendi	155	Dükkan	Ali paşa- Kongre caddesi	1963	16
Hacı Salih efendi	156	Dükkan	Ali paşa- Kongre caddesi	1963	23
Hacı Salih efendi	264	Dükkan	Ali paşa- Kongre caddesi	1963	52
İsmet hanımoğlu İsmail	144	Ev	Camii kebir- Bayır mevkii	1961	74
İsmet hanımoğlu İsmail	145	Ev	Camii kebir- Bayır mevkii	1961	62
İsmet hanımoğlu İsmail	146	Ev	Camii kebir- Ebu İshak	1961	160
Papa bn. Yusuf b.Abdullah Bayraktaroğlu İbrahim	147	Ev	Murat paşa- Hekim sokak	1958	172
Barutçuzade Ahmet	148	Dükkan	Gez mah- Rızabey sokak	1958	34
VGM: Ali paşalı H.Salih	149	Dükkan	Ali paşa- Kongre	1963	14
Hacı Salih (Hatice hanım)	150	Arsa	Ali paşa- Kongre	1963	613
Mehmet oğlu Hacı Salih efendi	151	Ev	Ali paşa-Küçükhamam	1963	97
Mehmet oğlu Hacı Salih efendi	152	Ev	Ali paşa- Dabakhane	1963	180
Mehmet oğlu Hacı Salih efendi	153	Ev	Ali paşa-Küçükhamam	1963	102
Hacı Salih (Saniye Hatun)	157	Ev	Topçuoğlu -Sandıkçı	1963	63
VGM: Cennetzade İsmail	158	Dükkan	Yukarı mumcu-	1969	32
VGM: Cennetzade İsmail	159	Kahvehane	Yukarı mumcu	1969	64
VGM: Cennetzade İsmail	160	Kahvehane	Yukarı mumcu	1969	34
Hacı Mennanzade.Hacı Osman	161	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1963	21
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	163	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1961	31
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	164	Dükkan	Topçuoğlu- Gürcükapı	1963	233
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	165	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	44
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	166	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	36
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	167	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	38
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	168	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	31
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	169	Dükkan	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	29
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	170	Ev	Topçuoğlu -Gürcükapı	1969	29
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	171	Dükkan	Cedit mahallesi	1962	54
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	172	Dükkan	Ayazpaşa	1961	27
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	173	Dükkan	Ayazpaşa	1961	7
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	174	Dükkan	Ayazpaşa	1961	8
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	175	Dükkan	Ayazpaşa	1961	10
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	176	Dükkan	Ayazpaşa	1961	11
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	177	Dükkan	Ayazpaşa	1961	17
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	178	Dükkan	Ayazpaşa	1961	8
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	179	Dükkan	Ayazpaşa	1961	18
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	180	Dükkan	Ayazpaşa	1961	15
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	181	Dükkan	Ayazpaşa	1961	21
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	182	Dükkan	Ayazpaşa	1961	17

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	183	Dükkan	Ayazpaşa	1961	7
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	184	Dükkan	Ayazpaşa	1961	18
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	185	Dükkan	Ayazpaşa	1961	12
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	186	Dükkan	Ayazpaşa	1961	18
VGM:Hacı Mennanzade Hacı Osman	187	Dükkan	Ayazpaşa	1961	25
Abdurrahmanoğlu Hacı Kamil	188	Ev	Emirşeyh- palandöken	1965	128
Abdurrahmanoğlu Hacı Kamil	189	Ev	Emirşeyh- Sarayhamam	1965	271
VGM:Yağanlı Ahmet	190	Ev	Çırçır	1964	70
Yusuf kızı Fatma	191	Ev	Taşınesut	1953	64
Hacı derviş efendi	192	Ev	Lalapaşa mah	1960	220
Mehmet Arif	193	Ev	Karakösemah	1960	220
Mehmet Arif	194	Ev	Şeyler mahallesi	1960	427
VGM:Hacı Gülrük	195	Ev	Topçuoğlu mah-Kongre	1964	290
Horozlu attar Hüseyin	199	Dükkan	Topçuoğlu mah-Kongre	1963	24
Horozlu attar Hüseyin	200	Dükkan	Topçuoğlu mah-Kongre	1963	18
Horozlu attar Hüseyin	201	Arsa	Topçuoğlu mah-Kongre	1961	69
Ümmü hani hatun	202	Değirmen	A.Mumcu-hastane	1959	539
Ümmü hani hatun	203	Dükkan	Topçuoğlu mah-Kongre	1961	30
Erz* . Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	204	Arsa	Yeğenağa-Gülahmet	1963	755
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	205	Arsa	İbrahim paşa-Camiikebir	1961	144
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	206	Ahır	İbrahim paşa-Taşambar	1965	41
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	207	Arsa	Gez mah-Fındık	1958	57
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	208	Arsa	Gez mah-Fındık	1958	51
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	209	Arsa	Gez mah-Fındık	1958	53
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	278	Arsa	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1963	238
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	279	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1963	16
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	280	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1963	10
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	281	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	13
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	282	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	11
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	283	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	12
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	284	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	12

* Erz.: Erzurum

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	285	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	13
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	286	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	15
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	287	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	12
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	288	Dükkan	Yeğenağa-Balyoz ve Gülahmet	1989	12
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	304	Ev	İbrahim paşa-Osmanpaşa	1961	52
Erz. Valisi Yazıcızade İbrahim paşa	307	Arsa	Gez Hastahaneler	1958	3
Hacı Sait oğlu Ahmet	210	Kahve	Ali paşa-Hasırcılar	1963	56
Aşkale Camii	211	Tarla	İstasyon. mezbahaaltı	1960	1
Aşkale Camii	212	Ev	Lala paşa-kırklar	1980	30
Aşkale Camii	213	Ev	Murat paşa, karpuz	1958	55
Aşkale Camii	305	Tarla	Kavak mah.Tortum yolu	1962	4
Aşkale Camii	306	Tarla	Kavak mah. Tortum yolu	1962	505
V.G.M. Hacı Ali Çeşme	371	Çayır	Sığırlı köyü-Köyiçi	1964	900
Kadızade Mustafa efendi	214	Ev	Köseömerağa-Gölbaşı	1963	20
Pembe binti Mustafa	215	Ev	Muratpaşa-Çavuşoğlu	1968	54
Pembe Binti Mustafa	265	Arsa	Kadana Öğretmen çıkmazı	1962	86
Hacı Mennanzade Halil İbrahim	216	Ev	Gez-Hacı mustafa	1958	31
Kadanalı Hacı Ahmet	217	Arsa	Aşağı mumcu	1959	05
Kadanalı Hacı Ahmet	218	Ev	Dervişağa	1962	60
Kadanalı Hacı Ahmet	219	Ev	Dervişağa	1962	
Kadanalı Hacı Ahmet	220	Arsa	Dervişağa	1962	54
Kemhan Camii	223	Dükkan	Yeğenağa	1963	52
Attar Akif	224	Ev	Alipaşa-Tahtacılar	1963	
Rukiye hanım	225	Arsa	Alipaşa-Kasımpaşa	1963	36
Hasan basri	226	Tarla	Hasanbasri.	1964	80
Şeyh Hüseyin Ruhi bin Hasan bin Musa	227	Ev	Hasanbasri-Soğukpınar	1964	96
Şeyh Hüseyin Ruhi bin Hasan bin Musa	228	Ev	Hasanbasri-Soğukpınar	1964	90
Şeyh Hüseyin Ruhi bin Hasan bin Musa	229	Arsa	Hasanbasri-Soğukpınar	1964	17
Şeyh Hüseyin Ruhi bin Hasan bin Musa	230	Arsa	Hasanbasri-Soğukpınar	1964	73
Şeyh Hüseyin Ruhi bin Hasan bin Musa	231	Arsa	Hasanbasri-Soğukpınar	1964	15
Kayaoğlu sertçi Dursun	232	Arsa	Hasanbasri-Laçoğlu	1964	99

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Hüseyin oğlu Abdi	233	Arsa	Dere mahalle	1964	
Osman kızı Hatica	234	Arsa	Mehdi Süleymanoğlu	1964	74
Hacı cuma mahalleli Hacı Kamil	235	Arsa	Hacı Cuma	1964	
Hacı memi b.sarraf Mustafa	236	Arsa	Sultanmelik	1965	89
Gürcü Mehmet	237	Arsa	Sultanmelik	1965	94
Vakıflar Genel Müdürlüğü	239	Arsa	Hacı Cuma-	1964	
Vakıflar Genel Müdürlüğü	241	Arsa	Emirşeyh	1965	37
Vakıflar Genel Müdürlüğü	242	Arsa	Çırçır mahalle	1964	15
Vakıflar Genel Müdürlüğü	243	Arsa	Vani efendi	1961	05
Vakıflar Genel Müdürlüğü	244	Arsa	Yeğenağa-Çöplük sok.	1963	48
Vakıflar Genel Müdürlüğü	245	Arsa	Yeğenağa-Salih kavas	1963	
Vakıflar Genel Müdürlüğü	246	Arsa	Yeğenağa-Salihkavas	1963	92
Vakıflar Genel Müdürlüğü	247	Arsa	H.Cuma- Süleyman sok.	1964	25
Vakıflar Genel Müdürlüğü	259	Arsa	Yeğenağa-Gümrük	1963	
Vakıflar Genel Müdürlüğü	260	Arsa	Yeğenağa-Hastane	1963	66
Vakıflar Genel Müdürlüğü	295	Arsa	Emirşeyh-Rabiaana	1965	82
Vakıflar Genel Müdürlüğü	297	Arsa	Sultanmelik-Mahmudiye	1965	68
Vakıflar Genel Müdürlüğü	310	Tarla	Çiftlik	1965	100
Vakıflar Genel Müdürlüğü	311	Tarla	Çiftlik	1965	300
Vakıflar Genel Müdürlüğü	313	Çayır	Tuzcu köyü	1965	820
Vakıflar Genel Müdürlüğü	328	Ev	Muratpaşa	1958	99
Vakıflar Genel Müdürlüğü	329	Ev	Yeğenağa	1963	42
Vakıflar Genel Müdürlüğü	358	Arsa	Camii kebir Çifteminare	1976	705
H.oğlu attar Akif ağa	359	Ev	Alipaşa Tahtacılar	1976	72
H.oğlu attar Akif ağa	363	Çayır	Yeşilyayla Oluplar	1968	600
Emin paşa	364	Arsa	Yeğenağa Salih havas	1978	34
A.oğlu Hacı Kamil	370	Hane	Emirşeyh	1965	369
Erzurum kadısı Esseyid elhaçc Ömer efendi	374	Dükkan	Yeğenağa Gülahmet	1963	9
Erz. Kadısı Esseyid elhacc Ömer efendi	373	Çayır	Gökçeyayla köyönü	1988	550
Ebul Hindili Süleyman	248	Dükkan	Ayazpaşa	1963	37
Ebul Hindili Süleyman	249	Dükkan	Ayazpaşa	1961	24
Ebul Hindili Süleyman	250	Dükkan	Ayazpaşa	1961	21
Ebul Hindili Süleyman	251	Dükkan	Ayazpaşa	1962	28
Ebul Hindili Süleyman	289	Dükkan	Ayazpaşa	1962	38
Derviş Mehmet	252	Arsa	Camii kebir Tebrizkapı	1961	174
Alipaşalı Hacı Salih	256	Dükkan	Ali paşa Kongre cad.	1963	42
Alipaşalı Hacı Salih	257	Arsa	Ali paşa Kongre cad.	1963	44
Alipaşalı Hacı Salih	263	Dükkan	Ali paşa Kongre cad.	1961	13

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Alipaşalı Hacı Salih	298	Arsa	Ali paşa Tabakhane	1963	17
Alipaşalı Hacı Salih	299	Oda	Ali paşa Tabakhane	1963	29
Alibey çeşme vakfı	266	Arsası	Şıhköyü	1956	392
Şıhköyü camii vakfı	267	Hane	Şıhköyü	1956	200
Şıhköyü camii vakfı	268	Tarla	Şıhköyü Eyüp mevkii	1956	660
Şıhköyü camii vakfı	269	Çayır	Şıhköyü	1956	100
Şıhköyü camii vakfı	318	Çayır	Şıhköyü	1956	600
Şıhköyü camii vakfı	325	Hane	Şıhköyü	1956	200
Molla ağa vakfı	270	Çayır	Şıhköyü	1956	150
Hacıömer camii şerif	271	Çayır	Şıhköyü	1940	296
Ebubekirağa	296	Arsa	Emirşeyh Tebrizkapı	1940	42
Hacı nasuh vakfı	300	Arsa	Alipaşa Tabakhane	1963	19
İbrahim efendi vakfı	301	Arsa	Alipaşa Büyük tabakhane	1963	20
Hacı ibrahiim oğulları	308	Ev	Kırmacı mahmudiye	1964	40
Mehmet oğlu bekir	309	Ev	Kırmacı Küçük Topraktabya	1964	88
Tuzcuköyü camii	312	Tarla	Tuzcuköy Tepeköy yolu	1968	2 de.
Tuzcu köyü camii	314	Arsa	Tuzcuköy Köyiçi	1968	63
Münire hanım	315	Çayır	Şıhköy saz mevkii	1956	603
Münire hanım	317	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	500
Münire hanım	319	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	180
Münire hanım	320	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	360
Münire hanım	321	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	600
Münire hanım	322	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	400
Münire hanım	323	Çayır	Şıh köy saz mevkii	1956	780
Münire hanım	324	Tarla	Şıh köy Şehiryolu	1956	300
Soğukçermik köyü camii	327	Tarla	Soğukçermik.	1957	300
Şişeci hacı osman	330	Dükkan	Topçuoğlu Kongre cad.	1963	60
Şişeci hacı osman	331	Dükkan	Topçuoğlu Kongre cad.	1963	62
Halil efendi	338	Ev	Habib efendi	1957	
Mumcu mahalleli Ssaliha hanım	339	Dükkan	Ayazpaşa yetimhoca	1961	40
Habib baba zevcesi Hatice hanım	341	Ev	Yeğen ağa	1963	640
İmam Hacı Abdullah	342	Arsa	Yeğea ağa Gülahmet	1963	60
Alemdar Nurullah ağa	343	Nısıfhan	Ali paşa Gürcükapı	1963	432
Dolma seven Hacı Mustafa ağa	344	Dükkan	Ayazpaşa yetimhoca	1961	9
Dolma seven Hacı Mustafa ağa	345	Mağaza	Ali paşa Kongre caddesi	1963	23
Dolma seven Hacı Mustafa ağa	346	Mağaza	Ali paşa Kongre caddesi	1963	23
Hacı Mahmut	347	Dükkan	Emirşeyh Tebrizkapı	1965	22
Hacı Muhiddin	348	Arsa	Bakırcı menekşe	1960	165
Bekiroğlu İbrahim	349	Ev	Taşmescid Semerci mevkii	1959	100
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	350	Ev	İbrahim paşa	1961	61

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	354	Ev	İbrahim paşa	1961	54
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	351	Ev	İbrahim paşa	1961	74
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	352	Ev	İbrahim paşa	1961	78
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	355	Ev	İbrahim paşa	1961	308
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	356	Ev	İbrahim paşa hükümet konağı	1961	284
Mehmet ağa kerimesi Saliha hanım	353	Ev	İbrahim paşa reşit paşa	1961	82
Vakıflar Genel Müdürlüğü	357	Arsa	Cumhuriyet caddesi Çifte minareler	1976	427
Hacı dede ağa	360	Dükkan	Emin kurbu kars kapı	1975	35
Hatice hanım	367	Garaj	Murat paşa.	1958	39
Vakıflar Genel Müdürlüğü	368	Dükkan	Narmanlı Tebrizkapı	1964	13
Vakıflar Genel Müdürlüğü	372	Çayır	Yağmurcuk	1989	900
Erzurum Kadısı es-seyyid elhacc Ömer efendi.	376	Arsa	Yeğea ağa Gülahmet	1963	10
Erzurum Kadısı es-seyyid elhacc Ömer efendi	375	Dükkan	Dervişağa Kevelciler	1962	13
Erzurum Kadısı es-seyyid elhacc Ömer efendi	377	Dükkan	Dervişağa Kevelciler	1962	45
Gez köyü camii	378	Çayır	Gezköyü	1969	6 de.
Vakıflar Genel Müdürlüğü	379	Çayır	Yerlisu köyü.	1987	100[1]
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1	Osmanlı hanı	Karasu	1994	510[2]
Numan paşa [3]	1	Tarla	Vaskor köyü-aşağıbağ		7
Numan paşa	2	Tarla	Vaskor köyü-aşağıbağ		7
Numan paşa	3	Tarla	Hişen köyü-Kabanköprü		2 he.
Numan paşa	4	Bahçe	Çirkini köy-Kabanköprü		8 de.
Numan paşa	5	Tarla	Çirkini köy-Ağakbağı		3 de.
Numan paşa	6	Karadişi	Çirkini köy-kabanköprü		2 de.
Numan paşa	7	Tarla	Kagancısköyü-Bağlar		1 he.
Numan paşa	8	Bahçe	Köç köy-Bağlar		2 de.
Numan paşa	9	Bahçe	Horu köyü-Köybaşı		5 de.
Numan paşa	10	Bahçe	Horu köyü-Köybaşı		2.de.
Dağ Mehmet vakfı	11	Bahçe	İki su mah.Ortamah.mevkii	1992	896
Dağ mehmet vakfı	12	Bahçe	İki su mah.Ortamah.mevkii	1992	1 de.
Halil veziler efendi[4]	143/1	Bostan	İki su mah.Ortamah.mevkii	1992	919
Aslan paşa	2	Tarla	Kızıllar	1992	4 de.
Aslan paşa	3	Tarla	Kızıllar	1992	7 de.

[1] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1

[2] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, Aşkale ilçesi sayfası

[3] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, İspir ilçesi sayfası

[4] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, Narman ilçesi sayfası

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Derviş Mehmet Bey[5]	158/1	Tarla	Çataksu Tekmisör	1993	1 de.
Derviş Mehmet Bey	2	Tarla	Çataksu Aşağı mah.	1993	1 he.
Derviş Mehmet Bey	3	Bağ	Çataksu Meydan	1993	1 he.
Derviş Mehmet Bey	4	Bağ	Çataksu Meydan	1993	850
Derviş Mehmet Bey	5	Tarla	Çataksu Kesor mah.	1993	1 de.
Vakıflar Genel Müd.[6]	165/1	Tarla	Taşkaynak Karaçayırlar	1982	9 he.
Vakıflar Genel Müdürlüğü	2	Ev-Arsa	Camii kebir Nefi	1989	0.93
Vakıflar Genel Müdürlüğü	3	Ev-Arsa	Camii kebir Zümrüt	1989	122
Vakıflar Genel Müdürlüğü	4	Samanlık	Camii kebir Osmanağa	1989	67
Vakıflar Genel Müdürlüğü	5	Camii	Camii kebir Hacı Ömer	1989	1 de.
Vakıflar Genel Müdürlüğü	6	Ev	Camii kebir Yukarı çarşı	1989	347
Vakıflar Genel Müdürlüğü	7	Ev	Emirşeyh kanarya	1992	76[7]
Abdurrahmangazi*3	1	Camii*5 Medrese	Veysefendi mah.	1958	1 dek.
Murat ağa	2	Camii*6	Yukarı mumcu	1959	5
Kazanlı Cemaleddin	3	Camii*7	Karaköse mah. Dursunbey	1960	182
Kacıroğlu Mehmet	4	Camii(Zeynel)	Ayazpaşa Dursunbey	1960	496
Zeynel camii	5	Mescid	Ayazpaşa Yetimhoca	1961	595
Hacı Mennanzade	6	Mescid	Ayazpaşa I.Saraçoğlu sok.	1961	183
Hamza ağa	7	Ayazpaşa camii	Ayazpaşa Rüşdiye sok.	1961	80
Ayazpaşa	8	Bahçeli camii	Ayazpaşa cad. Ayazpaşa	1961	763
Hacı cafer efendi	9	Aşağı Mumcu cami	Caferiye Cumhuriyet caddesi	1961	987
Tezkereci Ömer efendi	10	Gümrük camii	A.Mumcu mah. Camii sok.	1959	293
Narmanlızade	11	Dere camii	A.Rahimağa Gümrük arkası	1961	728
Abdurrahmanağa	12	Camii ve medrese	Vani efendi Dere sok.	1961	138
Vani efendi	13	Boyahane camii	Vani efendi Vani efendi caddesi	1961	309
İlyas ağa	14	Bakırcı camii	Bakırcı mah. Boyahane	1960	262
Bakırcı Fevzi	15	Bakırcı	Bakırcı Cennetpınar sok.	1960	540
Köseömer ağa	16	Yeğenağa camii	Köse ömer mah. Gölbaşı caddesi	1963	498
Hacıahmet ağa	17	Camii	Yeğenağa Camii sokak	1963	910
Bekiroğlu Abdullah	18	Gürcükapı camii	Topçuoğlu mah İstasyon caddesi	1963	303
Zağaracı Ali ağa	19	Cennetzade camii	Topçuoğlu mahallesi Gürcükapı	1963	411

[5] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, Olur sayfası
[6] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, Pasinler iilçesi sayfası
[7] Erzurum Mazbut Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü,c.2

Ek- 1 (Devamı) Vakıflar envanteri (Mazbut Vakıflar)

Cennetzade İsmail	20	Mollakaya camii	Aşağı Yoncalık Şerif efendi	1963	10
Saliha hanım	21	Tahta camii	Yukarı Yoncalık Mülk kaya	1964	160
Hacı Bekir	22	Çırçır camii	Hasanbasri Tahta camii	1964	316
Zorlu Mustafa	23	Camii*8	Çırçır mah. çırçır mevkii	1964	337
Tezkereci Ömer	24	Cedid camii	Narmanlı mah.	1964	345
Hacı Numan	40	Kadana camii	Cedid mah. Camii sok.	1962	284
Hacı Abdullah Kahveci	41	Kavak camii	Kadana mah. Muradiye	1962	674
Hacı Şerif	42	Darağaç camii	Kavak mah. Topdağı cad.	1994	622
Hıyaszade Mehmet	43	Dervişağa camii	Taşmaescid camii sok.	1953	419
Hacı Derviş ağa	44	Camii	Dervişağa mah. Dervişağa	1962	987
Şeyh Ahmet	45	Camii	Dervişağa mah. Dervişağa	1962	352
Hacı Hüseyin	46	Şafiiler camii	Camii- i kebir mah.	1961	84
Tophaneli Hacı Mehmet	47	Medrese	Camii-i Kebir Tebrizkapı	1961	385
Çifte Minareler	48	Mescid	Camii- i kebir mah.	1961	250
Ketenci zade	49	Ulu camii	Camii- i kebir Mumcuağa	1961	120
Emin Mehmet*9	50	Dükkan	Camii- i kebir mah.	1961	2 de.
Narmanlı Hacı Salih	25	Camii	Narmanlı mah.	1964	428
Kaya yazıcızade	26	Dükkan	Hacı cuma mah.	1964	422
Kara kullukçu Mehmet	27	Kümbet	Emirşeyh palandöken	1965	946
Mehdi abbas	28	Camii	Emirşeyh palandöken	1965	214
Emir şeyh	29	Camii	Emirşeyh mah. Tebrizkapı	1965	234
Gürcü mehmet	30	Türbe	Sultanmelik mah. Camii s.	1965	708
Rabia ana	31	Türbe	Sultanmelik mah. Camii s.	1965	44
Ali paşa	32	Türbe	Sultanmelik mah. Camii s..	1965	845
Habib baba	33	Camii	Ali paşa mah.	1963	64
Kasım paşa	34	Camii	Ali paşa kasım paşa cad.	1963	252
Lala Mustafa paşa	35	Camii	Lala paşa mah. cuma cad.	1960	801
Esat paşa	36	Camii	Lala paşa Esat paşa	1960	598
İbrahim paşa	37	Mescid	İbrahim paşa Hükümet meydanı	1961	144
Abdullah ağa	38	Mescid- Arsa	Kuloğlu mah. Kamil efendi	1961	116
Kullu oğlu	39		Kuloğlu mah. Yasemin	1961	91[8]

[8] Erzurum Mazbut Hayrat Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1

Ek-2 Vakıflar envanteri (Mülhak Vakıflar)

Vakfın Adı	*Emlak No*	*Emlakın Cinsi*	*Bulunduğu Yer*	*Tapu Tescil Tarihi*	*M²*
Kırmacı serturnay Ahmet	1/1	Camii	Sultanmelik II.Hurşit	1965	321
Perviz-oğlu H. Ahmet	4/1	Camii	Ayazpaşa Yetimhoca	1961	466
Şehlerden Hacı Mehmet	7/1	Medrese	Şeyhler	1964	472
Şehlerden Hacı Mehmet	7/2	Camii	Şeyhler	1964	744
Veysi efendi	11/1	Camii	Veyis efendi	1968	118
Abdulvahab efendi[9]	1	Kahve	Yeğenağa	1963	883
H.Ahmet İmamzade Mehmet	2	Dükkan	Yeğenağa	1963	26
H.Ahmet İmamzade Mehmet	4	Dükkan	Yeğenağa	1963	15
H.Ahmet İmamzade Mehmet	5	Dükkan	Yeğenağa	1963	17
H.Ahmet İmamzade Mehmet	6	Dükkan	Yeğenağa	1963	12
H.Ahmet İmamzade Mehmet	7	Dükkan	Yeğenağa	1963	28
H.Ahmet İmamzade Mehmet	8	Dükkan	Yeğenağa	1963	35
H.Ahmet İmamzade Mehmet	9	Dükkan	Yeğenağa	1963	24
H.Ahmet İmamzade Mehmet	10	Dükkan	Yeğenağa Sakarya sok.	1963	141
H.Ahmet İmamzade Mehmet	11	Dükkan	Yeğenağa Sakarya sok.	1963	22
H.Ahmet İmamzade Mehmet	12	Dükkan	Yeğenağa Sakarya sok.	1963	31[10]
H. Mahmut vakfı	1	Dükkan	Emirşeyh- Tebrizkapı	1965	22
H. Muhittin vakfı	1	Arsa	Bakırcı - Menekşe	1960	165
Hatice Hanım Vakfı	1	Garaj	Muratpaşa- Çavuşoğlu	1958	39
İmam Hacı Abdullah	1	Arsa	Yağan ağa- Gülahmet	1963	60
Kadıoğlu Hacı Mehmet	1	Dükkan	Ali paşa- Gölbaşı	1963	8
Kadıoğlu Hacı Mehmet	2	Dükkan	Ali paşa- Gölbaşı	1963	8
Kadıoğlu Hacı Mehmet	3	Arsa	Ali paşa- Gölbaşı	1963	250
Kadıoğlu Hacı Mehmet	4	Dükkan	Ali paşa- Gölbaşı	1963	8
Kadıoğlu Hacı Mehmet	5	Fırın	Ali paşa- Gölbaşı	1963	100
Kadıoğlu Hacı Mehmet	6	Bahçe	Akgirik Köyü	1963	595
Kadıoğlu Hacı Mehmet	7	Hane	Yoncalık- Şeyhler	1964	64
Kadıoğlu Hacı Mehmet	8	Ev	Şeyhler- Ediphoca	1993	884
Kadıoğlu Hacı Mehmet	1	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	35
Kadıoğlu Hacı Mehmet	2	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	51
Kadıoğlu Hacı Mehmet	3	Mağaza	Ali paşa - Çamuslu	1963	769
Kadıoğlu Hacı Mehmet	4	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	56
Kadıoğlu Hacı Mehmet	5	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	56
Kadıoğlu Hacı Mehmet	6	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	53
Kadıoğlu Hacı Mehmet	7	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	53
Kadıoğlu Hacı Mehmet	8	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	55
Kadıoğlu Hacı Mehmet	9	Mağaza	Ali paşa - Kongre	1963	41
Kadıoğlu Hacı Mehmet	10	Mağaza	Emirşeyh- Tebrizkapı	1965	20
Kadıoğlu Hacı Mehmet	11	Dükkan	Narmanlı- Tebrizkapı	1964	15
Mazlum Osman Ağa	1	Mağaza	Ali paşa- Taşmağazalar	1963	60
Mazlum Osman Ağa	2	Mağaza	Ali paşa- Taşmağazalar	1963	22
Mazlum Osman Ağa	3	Mağaza	Ali paşa-Taşmağazalar	1963	23

[9] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü.c.1, s. 1

[10] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü.c.1, s. 18

Ek-2 Vakıflar envanteri (Mülhak Vakıflar)

Mazlum Osman Ağa	4	Mağaza	Ali paşa-Taşmağazalar	1963	23
Mazlum Osman Ağa	5	Mağaza	Ali paşa-Taşmağazalar	1963	22
Mazlum Osman Ağa	6	Arsa	Ali paşa-Kasımpaşa	1963	324
Mazlum Osman Ağa	7	Mağaza	Ali paşa-Taşmağazalar	1963	23
Mazlum Osman Ağa	8	Dükkan	Ali paşa-Habibbaba	1963	47
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	1	Dükkan	Ayazpaşa-Yetimhoca	1961	40
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	2	Ev	İbrahimpaşa-Reşit paşa	1961	61
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	3	Ev	İbrahimpaşa-Salih Yüzbaşı	1961	74
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	4	Ev	İbrahimpaşa-Salih Yüzbaşı	1961	78
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	5	Ev	İbrahimpaşa- Reşit Paşa	1961	82
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	6	Ev	İbrahimpaşa- Reşit Paşa	1961	54
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	7	Ev	İbrahim Paşa-Salih Yüzbaşı	1961	108
Mehmet Ağa Kerimesi Saliha Hanım	8	Ev	İbrahim Paşa-Hükümet Konağı arkası	1961	284
Manav Mahalleli Saliha Hanım	1	Dükkan	Ayaz paşa-Yetimhoca	1961	40
Molla Osman Ağa İbni Abdullah Vakfı	1	Dükkan	Ali paşa- Kongre	1963	18
Gümrük Emini İsmail	8	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	21s
Gümrük Emini İsmail	9	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	20
Gümrük Emini İsmail	10	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	20
Gümrük Emini İsmail	11	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	28
Gümrük Emini İsmail	12	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	11
Gümrük Emini İsmail	13	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	10
Gümrük Emini İsmail	14	Dükkan	Veyisefendi Kümbet	1958	7
Gümrük Emini İsmail	15	Dükkan	Veyisefendi Kümbet	1958	6
Gümrük Emini İsmail	16	Dükkan	Veyisefendi Kümbet	1958	28
Gümrük Emini İsmail	18	Dükkan	Kadana Akpınar	1962	13
Gümrük Emini İsmail	19	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	64
Gümrük Emini İsmail	20	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	38
Gümrük Emini İsmail	21	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	543
Gümrük Emini İsmail	22	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	31
Gümrük Emini İsmail	23	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	77
Gümrük Emini İsmail	24	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	45
Gümrük Emini İsmail	25	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	27
Gümrük Emini İsmail	26	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	32
Gümrük Emini İsmail	27	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	30
Gümrük Emini İsmail	28	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	158
Gümrük Emini İsmail	29	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	27
Gümrük Emini İsmail	30	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	16
Gümrük Emini İsmail	31	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	19
Gümrük Emini İsmail	32	Dükkan	Kadana Gülahmet	1987	
Gümrük Emini İsmail	305	Arsa	Hınıs köyü	1929	

Ek-2 Vakıflar envanteri (Mülhak Vakıflar)

Gümrük Emini İsmail	36	Arsa	Hınıs köyü	1929	
Gümrük Emini İsmail	37	Arsa	Hınıs köyü	1929	
Gümrük Emini İsmail	38	Arsa	Hınıs köyü	1929	
Gümrük Emini İsmail	39	Arsa	Hınıs köyü	1929	
Gümrük Emini İsmail	40[11]	Arsa	Hınıs köyü	1929	
Hatice Hanım	1	Arsa	Yeğenağa Karanlık Kümbet	1963	301
Hatice Hanım	2[12]	Arsa	Yeğenağa Karanlık Kümbet	1963	64
Hacı Emin Vakfı	1	Dükkan	Aliağa Gürcükapı	1961	23
Hacı Emin Vakfı	2	Dükkan	Aliağa Gürcükapı	1961	20
Hatice Hanım	3	Mumhane	Aliağa Gürcükapı	1961	190
Hacı Emin Vakfı	4	Dükkan	Aliağa Gürcükapı	1961	21
Hacı Emin Vakfı	5	Dükkan	Aliağa Gürcükapı	1961	22
Hacı Emin Vakfı	6	Kahve	Aliağa Gürcükapı	1961	47
Hacı Emin Vakfı	7[13]	Kargir	Ayazpaşa Taşmağaz.	1979	19
Hacı Halil Vakfı	1[14]	Fırın	Y.Mumcu Erz.Çarşı	1959	104
Hacı Kamil Vakfı	1[15]	Han	Emirşyh Sarayhamam	1965	369[16]
Molla Osman Ağa	2	Dükkan	Ali paşa Kongre	1963	14
Molla Osman Ağa	3	Dükkan	Topçuoğlu Kongre	1963	34
Molla Osman Ağa	4	Dükkan	Topçuoğlu Kongre	1963	18
Molla Osman Ağa	5	Dükkan	Alipaşa Köprübaşı	1963	15
Narmanlı Hacı Yusuf	1[17]	Dükkan	ARahmanağa Gümrük	1961	39
Narmanlı Hacı Yusuf	2	Arsa	ARahmanağa Gümrük	1961	58
Narmanlı Hacı Yusuf	3	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	40
Narmanlı Hacı Yusuf	4	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	40
Narmanlı Hacı Yusuf	5	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	30
Narmanlı Hacı Yusuf	6	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	100
Narmanlı Hacı Yusuf	7	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	71
Narmanlı Hacı Yusuf	8	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	27
Narmanlı Hacı Yusuf	9	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	20
Narmanlı Hacı Yusuf	10	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	19
Narmanlı Hacı Yusuf	11	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	24
Narmanlı Hacı Yusuf	12	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	17
Narmanlı Hacı Yusuf	13	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	17
Narmanlı Hacı Yusuf	14	Dükkan	A.RahmanağaGümrük	1961	17
Narmanlı Hacı Yusuf	15	Ev	A.RahmanağaMolla	1963	30
Narmanlı Hacı Yusuf	16	Ev	H.Cuma Sarıhamam	1964	66
Narmanlı Hacı Yusuf	17	Ev	H.Cuma Sarıhamam	1964	224
Narmanlı Hacı Yusuf	18	Ev	H.Cuma Arifiye	1964	194
Narmanlı Hacı Yusuf	19	Ev	H.Cuma Arifiye	1964	348

[11] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü,c. 1, s. 38
[12] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 45
[13] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 48
[14] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 51
[15] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 54
[16] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c.1
[17] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 89

Ek-2 Vakıflar envanteri (Mülhak Vakıflar)

Narmanlı Hacı Yusuf	20	Ev	H.Cuma Narmanlı	1964	374
Narmanlı Hacı Yusuf	21	Arsa	H.Cuma Narmanlı	1964	322
Narmanlı Hacı Yusuf	22	Ev	H.CumaSüleymaniye	1964	42
Narmanlı Hacı Yusuf	23	Ev	H.Cuma Süleymaniye	1964	49
Narmanlı Hacı Yusuf	24	Arsa	Alipaşa Ardahan	1963	69
Narmanlı Hacı Yusuf	25	Arsa	Alipaşa Ardahan	1963	62
Narmanlı Hacı Yusuf	26	Arsa	Alipaşa Ardahan	1963	17
Narmanlı Hacı Yusuf	27	Ev	H.Cuma Sarıhamam	1964	37
Numan Paşa	1[18]	Tarla	Varkor aşağıbağ	1964	7 dek.
Numan Paşa	2	Tarla	Varkor aşağıbağ	1964	7 dek.
Numan Paşa	3		Hişem k. Kabanköprü	1964	2 hek.
Numan Paşa	4		Çirkini köyü "	1964	8 dek.
Numan Paşa	6	Karadişi	Çirkini k. Kaban	1964	2 dek.
Numan Paşa	7	Tar.	Koganos Bağlar	1964	1 hek.
Numan Paşa	8	Bahçe	Köç k. Bağlar	1964	5 dek.
Numan Paşa	9	Bahçe	Hunut köyü köybaşı	1964	5 dek.
Numan Paşa	10	Bahçe	Hunut köyü köybaşı	1964	2 dek.
Rukiye Hanım[19]	1	Dükkan	Topçooğlu -Kongre	1963	21
Rukiye Hanım	2	Arsa	Topçuoğlu Akkiprik	1963	120
Rukiye Hanım	3	Dükkan	Topçuoğlu Kongre	1963	24
Rukiye Hanım	4	Dükkan	Topçuoğlu Kongre	1963	27
Rukiye Hanım	5	Dükkan	TopçuoğluKongre	1963	26
Rukiye Hanım	6	Dükkan	Topçuoğlu Camuslu	1963	15
Rukiye Hanım	7	Dükkan	Muratpaşa- Muratpaşa	1958	640[20]
Celal Birdat	1	Dükkan	Cami çarşı -Muratpaşa	1956	21
Reşit Orkan	2	Dükkan	Cami çarşı-Muratpaşa	1956	21
Bahattin Çorapsız	3	Ev	Topçuoğlu Bezölçen	1988	96
Selahaddin Meral	4	Ev	Ilıca- Köviçi yeni mah.	1988	309
V.G.M.	5	Medrese	Mehdi efendi Süleymanoğlu	1989	66
Ramazan Çobanoğlu	6	Bahçe	Aşağımumcu camii	1991	20
Rabia Algur	7	Türbe	Sultanmelik-II.hurşit	1991	186[21]
Hacı Mahmut	1	Arsa	EmirşeyhTebrizkapı	1965	22[22]
Hacı Muhittin	1	Garaj	Bakırcı, Menekşe	1960	165[23]
Hatice hanım	1	Arsa	Muratpaşa, Çavuşoğlu	1958	39[24]
İmam Hacı Abdullah	1	Dükkan	Yeğenağa, Gülahmet	1963	60[25]
Kadıoğlu Hacı Mehmet	1	Dükkan	Ali paşa, Gölbaşı	1963	8
Kadıoğlu Hacı Mehmet	2	Arsa	Ali paşa, Gölbaşı	1963	6
Kadıoğlu Hacı Mehmet	3	Dükkan	Ali paşa, Gölbaşı	1963	250

[18] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 94
[19] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 97
[20] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, 97
[21] Vakıflar Genel Müdürlüğüne Bağışlanan Taşınmaz Mallar Akar Defteri, c. 1 s. 1
[22] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 57
[23] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 60
[24] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 63
[25] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1. s. 69

Ek-2 Vakıflar envanteri (Mülhak Vakıflar)

Kadıoğlu Hacı Mehmet	4	Fırın	Ali paşa, Gölbaşı	1963	8
Kadıoğlu Hacı Mehmet	5	Bahçe	Ali paşa, Gölbaşı	1963	100
Kadıoğlu Hacı Mehmet	6	Hane	Akgirik köyü	1963	595
Kadıoğlu Hacı Mehmet	7	Ev	Yoncalık şeyhler	1964	64
Kadıoğlu Hacı Mehmet	8	Mağaza	Şeyhler Edip Hoca	1993	884[26]
Kırmacı Hacı Ahmet	7	Mağaza	Ali paşa, Kongre	1963	53
Kırmacı Hacı Ahmet	8	Mağaza	Ali paşa, Kongre	1963	41
Kırmacı Hacı Ahmet	9	Mağaza	Ali paşa, Kongre	1963	20
Kırmacı Hacı Ahmet	10	Dükkan	Ali paşa, Kongre	1965	15
Kırmacı Hacı Ahmet	11	Mağaza	Narmanlı -Tebrizkapı	1964	15[27]
Mazlum Osman ğa	1	Mağaza	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	60
Mazlum Osman ağa	2	Mağaza	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	22
Mazlum Osman ağa	3	Mağaza	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	23
Mazlum Osman ağa	4	Mağaza	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	23
Mazlum Osman ağa	5	Arsa	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	22
Mazlum Osman ağa	6	Mağaza	Ali paşa, Kasımpaşa	1963	324
Mazlum Osman ağa	7	Dükkan	Ali paşa, Taşmağazalar	1963	23
Mazlum Osman ağa	8	Dükkan	Ali paşa- Habib baba	1963	47[28]
Saliha Hanım	1	Ev	Ayazpaşa, Yetim hoca	1961	40
Saliha Hanım	2	Ev	İbrahim paşa, Reşitpaşa	1961	61
Saliha Hanım	3	Ev	İbrahim paşa, Salihyüzbaşı	1961	74
Saliha Hanım	4	Ev	İbrahim paşa, Salihyüzbaşı	1961	78
Saliha Hanım	5	Ev	İbrahim paşa, Reşitpaşa	1961	82
Saliha Hanım	6	Ev	İbrahim paşa, Reşit paşa	1961	54
Saliha Hanım	7	Ev	İbrahim paşa, Salih Yüzbaşı	1961	308
Saliha Hanım	8	Dükkan	İbrahimpaşa Hükümet konağı	1961	284[29]
Saliha Hanım	1	Dükkan	Ayazpaşa Yetimhoca	1961	40[30]
Mollaosmanağa	1	Arsa	Ali paşa Kongre c.	1963	18[31]
Sarı Gümrükçü İsmail	27	Dükkan	Kadanalı Gülahmet	1987	19
Sarı Gümrükçü İsmail	33	Hane	İns köyü	929	
Gümrük Emini İsmail	34	Camii	İns köyü	929[32]	

[26] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 69
[27] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 72
[28] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 76
[29] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 80
[30] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1 , s. 83
[31] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 86
[32] Erzurum Mülhak Akar Taşınmaz Mallar Kütüğü, c. 1, s. 38

Ek- 3. Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bağlı il ve ilçelerde mazbut hayrat- mazbut akar- nev'inden bulunan gayrımenkuller.

İl İlçe	Camii	Mescid	Medrese	Türbe	Dükkan ve Büro	Ev	Tarla	Hamam	İşhanı	Kervan saray	Topl.
Erzurum Merkez	44	-	4	4	567	64	12	9	4	-	717
Hınıs	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
İspir	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Oltu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Olur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pasinler	6	1	-	-	5	3	2	-	-	-	17
Toplam	*54*	*11*	*4*	*4*	*572*	*67*	*17*	*9*	*4*	-	*742*
Erzincan Merkez	53	2	-	-	26	1	499	-	1	-	582
Kemah	11	2	-	1	-	1	-	1	-	-	16
Kemaliye	13	6	-	-	-	-	15	-	-	-	34
Refaiye	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tercan	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	3
Toplam	*78*	*10*		*2*		*2*	*514*	*2*	-	*1*	*609*
Gümüşhane Merkez	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Kerkit	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	*2*	*1*	-	-	-	-	-	-	-	-	*3*
Bayburt Merkez	9	1	2	1	8	-	-	1	-	-	22
Toplam	*9*	*1*	*2*	*1*	*8*	-	-	*1*	-	-	*12*
Kars Merkez	8	-	-	2	1	2	-	-	-	-	13
Kağızman	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sarıkamış	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	*10*	-	-	*2*	*1*	*2*	-	-	-	-	*15*
Ardahan	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Toplam	*2*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	*2*
Ağrı Merkez	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2
Diyadin	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4
Doğubeyazıt	3	-	1	1	-	-	-	-	-	1	6
Toplam	*5*	-	*3*	*2*	-	-	-	-	-	*2*	*12*
Mülhak	4	-	3	-	264	20	-	2	-	-	293
Genel Toplam	*164*	*23*	*12*	*11*	*871*	*91*	*531*	*14*	*5*	*3*	*1725*

Ek-4 ERZURUM VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNÜN SORUMLULUK ALANI İÇİNDE BULUNAN ESKİ ESERLER

Adı	*Mahalle*	*Sokak*	*Mevkii*	*M^2*	*Açıklama*
Abdurrahman gazi türbesi	-	-	Palandöken	1662	İyi *
Yukarı mumcu camii	Y. Mumcu	Camii	Şehiriçi	511.46	*
Karaköse camii	Karaköse	Dursun	Şehiriçi	496.09	*
Zeynel camii	Ayazpaşa	Yetimhoca	Şehiriçi	595.05	*
Çortan mescidi	Ayazpaşa	1. sokak	Şehiriçi	183.39	*
Kabe mescidi	Ayazpaşa	Rüştiye	Şehiriçi	80.90	*
Ayazpaşa camii	Ayazpaşa	Ayazpaşa	Şehiriçi	763.91	*
Caferiye camii	Caferiye	Cumhuriyet	Şehiriçi	987.97	*
Aşağı mumcu camii	A. Mumcu	Camii	Şehiriçi	293.20	*
Gümrük camii	A. ağa	Gümrük c.	Şehiriçi	778.78	Onarım**
Dere camii	Dere	Dede cadde	Şehiriçi	138	*
Vani efendi camii	Vani efendi	Vani efendi	Şehiriçi	509.50	Onarım***
Boyahane camii	Bakırcı	Boyahane	Şehiriçi	262.15	*
Bakırcı camii	Bakırcı	Cennet pınarı	Şehiriçi	540.09	*
Köse ömer camii	Köse Ömer	Gölbaşı	Şehiriçi	498.50	*
Yeğenağa camii	Yeğenağa	Camii	Şehiriçi	910	*
İhmal camii	Topçuoğlu	İstasyon	Şehiriçi	303.30	*
Gürcükapı camii	Topçuoğlu	Gürcükapı	Şehiriçi	478.90	*
Cennetzade camii	Aşağı yoncalık	Şerif efendi	Şehiriçi	1041.49	*
Molla kaya camii	Yukarı yoncalık	Molla kaya	Şehiriçi	260.22	*
Tahta camii	Hasan- ı Basri	Tahta camii	Şehiriçi	316.28	*
Çırçır camii	Çırçır	Çırçır	Şehiriçi	357.58	*
Habbi Efendi Camii	Narmanlı	Narmanlı	Şehiriçi	345.87	*
Narmanlı Camii	Narmanlı	Camii	Şehiriçi	1428.93	***
Hacı Cuma Camii	Hacıcuma	Camii	Şehiriçi	422.50	*
A.Hasan-ı Basrı Camii	Emirşeyh	Paland	Şehiriçi	946.57	*
Mehdi Abbas Türbesi	Emirşeyh	---	Şehiriçi	214	*
Emirşeyh Camii	Emirşeyh	Tebrizkapı	Şehiriçi	234.70	*
Gürcü Mehmet Camii	Sultan	Camii	Şehiriçi	708.85	*
Rabia Ana Türbesi	Sultan	---	Şehiriçi	44.12	*
Ali Paşa Camii	Ali Paşa	Molla Oğ.	Şehiriçi	845	*
HabibBaba Türbesi	Ali Paşa	HabibBaba	Şehiriçi	64.41	*
Kasım Paşa Camii	Ali Paşa	Cami	Şehiriçi	252.25	*
Lala Mustafa Paşa Camii	Lala Paşa	Cumhuriyet	Şehiriçi	3801.38	***
Esat Paşa Camii	Lala Paşa	Esat Paşa	Şehiriçi	1598.60	*
İbrahim Paşa Camii	Hükümet	---	Şehiriçi	2144.20	*
Kabe Mescidi	Kuloğlu	Kamil Efendi	Şehiriçi	116.75	*
Kuloğlu Mescidi	Kuloğlu	Yesari	Şehiriçi	91.21	***
Cedid Camii	Cedid	Camii	Şehiriçi	284	*
Kadana Camii	Kadana	Muradiye	Şehiriçi	674	*
Kavak Camii	Kavak	Kavak	Şehiriçi	517.42	*
Taş Mescid	Taş Mescid	Taş Mescid	Şehiriçi	412	*
Derviş Ağa Camii	Derviş Ağa	Derviş Ağa	Şehiriçi	987	*
Kamhan Camii	Derviş Ağa	Derviş Ağa	Şehiriçi	352	*
Şafiler Camii	Camii Kebir	Tebriz Kapı	Şehiriçi	285.70	*
Ketenci Zade Mescidi	Camii Kebir	Mumcu Ağa	Şehiriçi	120.48	*

* İyi durumda

** Onarımı devam etmektedir.

*** Onarılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ek-1 (Devamı) ERZURUM VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNÜN SORUMLULUK ALANI İÇİNDE BULUNAN ESKİ ESERLER

Ulu Camii	Camii Kebir	---	Şehiriçi	2952	**
Sıvırcık Camii	Mehdi Efendi	---	Şehiriçi	432.05	*
Mırza Mehmet Mescidi	Mırza Mehmet	---	Şehiriçi	264.50	*
Kurşunlu Camii	Mırza Mehmet	Kurşun	Şehiriçi	190.75	*
Mahmudiye Medresesi	Kırmacı	---	Şehiriçi	131.02	*
Y.habib Efendi Camii	Habib Efendi	Camii	Şehiriçi	248.98	*
Murat Paşa Camii	Murat Paşa	Murat C.	Şehiriçi	1569	**
Gez Camii	Gez	Kazım K.	Şehiriçi	68.56	*
Çifte Minare Medresesi	Camii Kebir	Cumhuriyet C.	Şehiriçi	5250.15	*
Yakutiye Medresesi	Kara Köse	Cumhuriyet C.	Şehiriçi	1182.40	*
Kırmacı Camii	Kırmacı	2. Hurşit	Şehiriçi	321.23	*
Perviz Oğlu Camii	Ayaz Paşa	Y. Hoca	Şehiriçi	466.66	*
Şeyhler Medresesi	Şeyhler	Şeyhler	Şehiriçi	472	*
Şeyhler Camii	Şeyhler	Şeyhler	Şehiriçi	744	*
Veyis Efendi Camii	Veyis Efendi	Sergender	Şehiriçi	118.17	*
Rüstem Paşa Bedesteni	Ayaz Paşa	Y. Hoca	Şehiriçi	1695124	***
Gümrük Hamamı	Yeğen Ağa	Gölbaşı	Şehiriçi	550	***
Saray Hamamı	Emir Şeyh	S. Hamam	Şehiriçi	767.15	***
Hanım Hamamı	Lala Paşa	Hamam	Şehiriçi	694.92	***
Boyahane Hamamı	Bakırcı	C. Pınar	Şehiriçi	1317.67	*
Tahta Hamamı	Yeğen Ağa	Balyoz	Şehiriçi	755.54	*
İki Göbek Hamamı	K. Ömer	Ç.Göbek	Şehiriçi	661.94	***
Murat Paşa Hamamı	M.Paşa	M. Paşa	Şehiriçi	839.70	***
Lala Paşa Hamamı	Narmanlı	Tebriz Kapı	Şehiriçi	720.43	*
Küçük Hamam	Ali Paşa	Hamam	Şehiriçi	623.32	***
Şeyhler Hamamı	Şeyhler	Şeyhler	Şehiriçi	775.50	*
Aladdin Paşa	Dere	---	Şehiriçi	441	*
K.Sultan Süleyman	C.Kebir	C.Kebir	Şehiriçi	6124	***
Sultan Melik Mescidi	Şeyhler	Şeyhler	Şehiriçi	1204	***
Aslan Paşa Camii	Aslan Paşa	Aslan Paşa	Şehiriçi		***
Yeni Camii	Yeni Camii	---	Şehiriçi		***
Sivaslı Camii	Sivaslı	---	Şehiriçi		***
Aşçı Oğlu Camii	Emir Şeyh	---	Şehiriçi		***
Tizgili Camii	Kapu	---	Şehiriçi		***
Şamlı Oğlu	Yeni	Kışla Yolu	Şehiriçi	2097	***
Ulu Camii	C.Kebir	H.Ömer	Şehiriçi	1241.75	***
Ağaç Minare Camii	A.Minare	Çağlayan	Şehiriçi	352	***
Osmanlı Hanı	Karasu	---	Şehiriçi		***
Çirğişin Camii	Çirgişin		Şehiriçi	153	***
Pöhrenk Başı Camii	O.Gedik		Şehiriçi	396	*
Orta Gedik Camii			Şehiriçi	412	***
Togay Hatun Türbesi					*
Sultan Melik Türbesi					*
Çarşı Çeşmesi					*
Bast Muhlis Camii	C.Şerif		Şehiriçi	1233.35	**
Mama Hatun Kervansaray			Şehiriçi		***
Baki Camii	A.Kent		Şehiriçi		*
Orta camii			Şehiriçi	479.94	***
Köy Camii			Şehiriçi		***
Kemaliye Camii	Zafer C.	Camii	Şehiriçi	390	***
Süleymaniye Camii	Süleymaniye		Şehiriçi	1444	***
Bağlarbaşı Camii	Bağlarbaşı		Şehiriçi	64	***
Çırağan Baba Türbesi					**
Merkez Büyük Camii	Çiftlik			1126	***

Ek-4 (Devamı) ERZURUM VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNÜN SORUMLULUK ALANI İÇİNDE BULUNAN ESKİ ESERLER

Çarşı Hamamı	K.Zade	P. Yeri	Şehiriçi	610	*
Camii Kebir (Ulu Camii)	C.Kebir	Kurtuluş	Şehiriçi	1037.99	*
Zaih Efendi Camii	Zahid		Şehiriçi	638.84	*
Veysel Efendi Camii	Veysel		Şehiriçi	468.12	*
Şehit Osman Türbesi					*
İshak Paşa Sarayı	Zengazur		Şehirdışı	8870	***
Ahi Baba Türbesi	Zengazur		Şehirdışı	5282	***
Evliya Çelebi Camii	Kale İçi	B. Camii	Şehiriçi	1913.52	*
Aliağa Camii	Yusuf Paşa	İstiklal	Şehiriçi	463.38	*
Yusuf Paşa Camii	Yusuf Paşa	G.M.P.	Şehiriçi	560.62	*
Kümbet Camii	K. İçi	Kümbet	Şehiriçi	5341.28	*
Bülbül Camii	Bülbül	Karakol	Şehiriçi	2419.50	*
Vaiz Oğlu Camii	K.İçi	Vaizoğlu	Şehiriçi	311.10	*
İstasyon Cami	İstasyon	Orta	Şehiriçi		*
Ulu Camii	K.İçi	Ulu Camii	Şehiriçi		***
Derviş Bey Camii	Keten Melik	Camii	Şehiriçi	2975.30	*
Merkez Camii	Çay	Camii	Şehiriçi	921.80	***
Gümüşparmak Camii			K. İçi	226.07	***
Gümüşparmak Türbesi			K. İçi	196	***
Harman Döven Kervans.				3400	***
Feyzullah Bey Camii	Çarşı	Camii	Şehiriçi	335.5	***
Kilise Camii	İnönü		Şehiriçi		*
Kızılay Camii	Kızılay	107. Sokak	Şehiriçi	1530.15	***
Gülabibey Camii	Çarşı		Şehiriçi	993	
Soğukpınar Cami	S. Pınar		Şehiriçi	341	
Mektep önü	Mektep önü		Şehiriçi	576	
A.Gedik Camii	Aşağı gedik		Şehiriçi	240	
Derebaşı Camii	Derebaşı		Şehiriçi	90	
Beklinçay Camii	Beklintaşçay		Şehiriçi	396	

Ek:5 Merkezi başka illerde, Erzurumda sadece şübesi bulunan vakıflar

S. No:	Vakfın adı	Merkezi
01	Türk Kadınını Güçlendirme Vakfı	Ankara
02	Karayolları Vakfı	Ankara
03	Sağlık Vakfı	İstanbul
04	Alvarlı Efe Hz. Sosyal Hizmetler Vakfı	İstanbul
05	İlmi Araştırmalar Vakfı	Trabzon
06	Hakyol Eğitim vakfı	İstanbul
07	Zehra Eğitim vakfı	İstanbul
08	Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı	Ankara
09	Milli Gençlik Vakfı	Ankara
10	PTT Personeli Emekli Dul- Yetim Sağlık Vakfı	Ankara
11	Hekimler Birliği Vakfı	Ankara
12	Türk Veteriner Hekimler Birliği Vakfı	Ankara
13	Geylani Hizmet vakfı	İstanbul
14	Anadolu Kalkınma vakfı	Ankara
15	Akyazılı Vakfı	İzmir

EK-6 ANKET

Sayın anketör,

Bu çalışma, bölgemizde bulunan vakıfların hangi ölçüde amaca uygun kullanıldığını, hangi ölçüde toplumun geniş kesimlerine net bir sosyal fayda sağladığını tesbit edebilmek ve bu konuda sosyal, kültürel özellikle ekonomik davranışları yönlendirmede belirleyici kriterleri ortaya koymak varsayımını test etmeye yöneliktir. Bu anlamda vereceğiniz sağlıklı bilgiler iktisadi faaliyetlerin bir parçası niteliğinde olan vakıfların ülkemiz yararına daha iyi kullanılabilmesi için bölgemiz çapında bilimsel bilgiye katkılar sağlayabilecektir.

Böyle bir araştırmaya yardımcı olduğunuz için teşekkürü bir borç bilirim.

Not: Size verilen bu ankete isminizi kesinlikle yazmayınız.

Doç. Dr. Recep KÖK
İktisatçı

Ramazan ARSLAN
Araştırmacı

ANKET SORULARI

1. Yaşınız

( ) a) 19-28

( ) b) 29-38

( ) c) 39-48

( ) d) 49-58

( ) e) 59 ve yukarı

2. Cinsiyetiniz

( ) a) Erkek

( ) a) Kadın

3. Tahsil hayatınız

( ) a) Okuma yazma bilmiyor

( ) b) Okuma yazma biliyor

( ) c) İlkokul

( ) d) Ortaokull

( ) e) Lise ve meslek okul

( ) f) Yüksek okul

4. Meslek hayatınız

( ) a) Esnaf

( ) b) Çiftçi

( ) c) İşçi

( ) d) Memur

( ) e) Serbest meslek sahibi

( ) f) Öğretim üyesi

5. Yıllık geliriniz

( ) a) 50 milyondan az

( ) b) 50-100 milyon

( ) c) 100-200 milyon

( ) d) 200-500 milyon

( ) e) 500 milyondan fazla

6- İştigal ettiğiniz iş yeri herhangi bir vakıf mülkü ise kaç yıldır kullanıyorsunuz?

( ) a) 5 yıl

( ) b) 10 yıl

( ) c) 20 yıl

( ) d) 30 yıl

( ) e) 40 yıl ve daha fazla

7. Bu mülkü kullandığınız yıl ve ilk kira bedelini (hatırlıyorsanız) lütfen yazınız?

yıl :....., Kira bedeli .....

8. Bu mülkü hangi yöntemle kiraladınız?

( ) a) İhale yoluyla

( ) b) Devir yoluyla

( ) c) Diğer

9. Kullandığınız mülk hangi vakıf türüne girmektedir?

( ) a) Mazbut

( ) b) Mülhak

( ) c) Bir bilgim yok

10. Kullandığınız mülk mülhak vakıf ise kirayı hangi oran ve dönemlerde artırıyorsunuz?

Peryot :....., Oran : .....

11. Kira şartnamesine göre hangi oranlarda ve hangi peryotlarda (dönemlerde) kirayı artırıyorsunnuz?
Peryot (Dönem) : ....., oran :.....

12. Bu mülkü kiralarken temel maksadınız?
( ) a)Daha ucuz
( ) b)Uygun yer
( ) c)Uygun kira artışı

13. Kullandığınız mülkün bugünki kira bedeli?
.....TL.

14. Mülk için bakılm masrafınız varsa lütfen yazınız?
.....TL.

15. Bu mülkü kullanırken nelere öncelik verirsniz?
( ) a)Vakıf mülkü olduğu için özel bir koruma anlayışına
( ) b)Gelir getiren bir mülk gibi korunması gerektiğine
( ) c)Elimden alınır ve çevremi kaybederim endişesiyle koruma anlayışına

16. Bir müteşebbis olarak ya da olsanız aile fertllerinize aşağıdakilerden hangilerini tavsiye edersiniz?
( ) a)Vakıf müesseselerine sahip çıkmayı ve onları kontrol altında tutmayı
( ) b)Vakıfların amacına uygun bir faaliyet göstermeleirndeki katkıyı
( ) c)Kişisel başarının bu tür kurumsal yaklaşımlar doğrultusunda daha da artacağını
( ) d) Maddi başarı kadar vakıflara sahip çıkmanın da manevi bir borç ve sorumluluk doğurduğunu
( ) e) Vakıfların verimli ve rasyonel kullanılması gerektiğini,
( ) f) Başka.

17. Kendinizi herhangi bir cemaat üyesi olarak görüyor musunuz? Cevabınız evet ise bu tür cemaat toplantılarına hangi sıklıkla katılıyorsunuz?
( ) a)Devamlı katılıyorum,
( ) b)Bazan katılıyorum,
( )c)İşlerim dolayısıyla pek katılamıyorum,
( ) d) Başka.

18. Çocuklarınızın meslekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
( ) a)Çocuğa, baba mesleğini seçtirmeli,
( ) b)Çocuğu, hangi meslekte başarılı olabilecekse o mesleğe yöneltmeli,
( ) c)Aile mesleği seçmesi hususunda hiç bir telkinde bulunmam,

( ) d) Kendi işimizin başına geçirip işimizi geliştirmeli,

19. Gündelik çalışma ve iş hayatınızın düzenlenmesinde hayır müesseselerinin size göre önemi?

( ) a)Çok önem veririm,

( ) b)Genellikle önem veririm,

( ) c)Kararsızım,

( ) d) Az önem veririm,

( ) e) Hiç dikkate almam.

20. "İnsanların din ahlakı iktisat ahlakına yansımalı ve dünyevi hayatı daha da mutlu kılınmalıdır."Bu düşünceye:

( ) a)Tamamen katılırım,

( ) b)Genellikle katılırım,

( ) c)Kararsızım,

( ) d) Az katılırım,

( ) e) Hiç Katılmam.

21. "Dinin iktisadi hayatı yönlendirmedeki hususiyeti giderek azalmaktadır."Bu düşünceye:

( ) a)Tamamen katılırım,

( ) b)Genellikle katılırım,

( ) c)Kararsızım,

( ) d)Pek katılamıyorum,

( ) e) Hiç Katılamıyorum.

22. "Dinimizin zenginleşmeye karşı fakirliği övdüğünü, iktisadi faaliyeti basit bir maişet temini gayesiyle sınırladığı"fikrine:

( ) a)Tamamen katılıyorum,

( ) b)Bazan katılıyorum,

( ) c)Kararsızım,

( ) d)Fazla katılamıyorum,

( ) e) Hiç Katılamıyorum.

23. "İnsanlar için çalışmak, oyun oynamak ve eğlence kadar zevk verici bir faaliyettir."Fikrine:

( ) a)Tamamen katılıyorum,

( ) b)Genellikle katılıyorum,

( ) c)Kararsızım,

( ) d)Pek katılamıyorum,

( ) e) Hiç Katılamıyorum.

24. "Kişi mutlak anlamda tatmin olabilmek için daha yüksek mevkiyi, itibar ve yüksek kazanç aramalıdır."Fikrine:

( ) a)Tamamen katılıyorum,

( ) b)Bazan katılıyorum,

( ) c)Kararsızım,

( ) d)Pek katılamıyorum,

( ) e) Hiç Katılamıyorum.

25. Çok çalışmanın hayata ilave bir zevk kattığı düşüncesine :

( ) a)Tamamen katılıyorum,

( ) b)Genellikle katılıyorum,

( ) c)Kararsızım,

( ) d)Pek katılamıyorum,

( ) e)Kesinlikle katılamıyorum.

26. "Çalışma ve iş hayatı kişinin hayatında çok daha az boş zamana sebep olsa bile, daima önde gelen bir vazife olmalıdır."Fikrini:
( ) a)Tam kabul ediyorum,
( ) b) Kabul ediyorum,
( ) c)Kararsızım,
( ) d)Kesinlikle kabul etmiyorum.

27. Sizce fakirliğin, sosyal, kültürel ve ahlaki bozukluğun üstesinden nasıl gelinebilir.?
( ) a)Mal ve servet oluşturmakla,
( ) b)Şahsın maddi başarısıyla,
( ) c)Dini ve ahlaki sorumluluk duygusuyla,
( ) d)Gelir dağılımını daha da iyileştirici modern vakıf eksenli politikalar geliştirmekle.

28. Hayırla ilgili harcamalar hususunda aşağıdakilerden hangisi öncelikli olmalıdır?
( ) a)Cami yaptırma,
( ) b)Okul yaptırma,
( ) c)Hastahane yaptırma,
( ) d)Yol, köprü, çeşme vs. yaptırma,
( ) e)Bir tesis kurup insanların istikbale hazırlanmasında katkı sağlayacak barınma vs.

29. Son mahalli seçimlerde hangi partiye oy verdiniz?
.....

30. 12 Eylül 1980 sonrası yapılan ilk seçimde hangi partiye oy verdiniz?
.....

31. Meslek hayatınızla ilgili bir problem olduğu zaman nasıl halledersiniz?
( ) a)Kişi kendi problemini bizzat kendisi çözmeye çalışmalı,
( ) b)Aile içinde ya da dostlarıma müracaat ederek,
( ) c)Para vakfi türü bir fon oluşturup oradan yararlanarak,
( ) d)Her türlü olumsuzluğu kader telakkisi içerisinde görüp tevekkül etmekle,
( ) e)Başka.

32. İnsanlarda kar isteği yada mal ve mülke düşkünlük vardır. Bu istek hangi yollarla karşılanır.?
( ) a)Şansa dayalı olarak,
( ) b)İşletme dışı yollarla yada tehlikeli ve meşru olmayan işlerle,
( ) c)Hesaba kitaba dayalı akılcı bir iş disiplini ve bilim aracılığıyla,
( ) d)İnsan kazanç isteğini sınırlamayarak elde ettiği kar ve kazançları tekrar yatırıma yönlendirmek suretiyle,

( ) e) İnsan elde ettiği mal ve mülkü saklayarak,
( ) f) Başka.

33. Dini hizmet amaçlı sosyal faaliyetlere ne ölçüde katılıyorsunuz?
( ) a)Devamlı katılıyorum,
( ) b)Bazan katılıyorum,
( ) c)Kararsızım,
( ) d)Pek katılmam,
( ) e) Hiç katılmam.

34. Çok çalışmaya, başarılı olmak için mücadele etmeye, düzenli ve sistemli çalışmaya, zamanı faydalı bir şekilde kullanmaya hayatınızda ne ölçüde yer veriyorsunuz?
( ) a)Bunları dini bir görev bilip tamamen uyguluyorum,
( ) b)Hayatımda bazan yer veriyorum,
( ) c)Kararsızım,
( ) d)Bunları pek uygulamıyorum,
( ) e) Hiç uygulamıyorum.

35. İslamda mal ve servet birikimi sizce hangi yollarla gerçekleşir?
( ) a)Düzenli ve disiplinli, el emeği ve alın teriyle,
( ) b)Ticaret yoluyla,
( ) c)İrade ve teşebbüs gücüyle,
( ) d)Hayır kurumlarından yararlanabilme firsatıyla,

36.Tasarruflarınızı nerede topluyor ve nasıl değerlendiriyorsunuz?
( ) a)Bankaya yatırarak,
( ) b)Hisse senedi alarak,
( ) c)Döviz alarak,
( ) d)Altın alarak,
( ) e) Gayrımenkul satın alarak,
( ) f) İşimi büyütme ve yeni yatırımlara yönelerek.

37. İslama göre aşağıdakilerden hangisi en hayırlı mal çeşididir?
( ) a)Sanayii malı,
( ) b)Ticaret malı,
( ) c)Zirai mahsül,
( ) d)Hizmet üretme,
( ) e) başka.

38. Çalışkanlık, dürüstlük, sorumluk, adalet gibi değerler genellikle nereden kaynaklanır?
( ) a)Devlet tarafından,
( ) b)Toplumda ortaya çıkan değerler manzumesinden,
( ) c)İnançtan,
( ) d)İnsanların iç disiplinlerinden,
( ) e) Başka.

39. Elde ettiğiniz yıllık gelirin ne kadarını harcamak istersiniz?

( ) a)Harcama sermayeyi menfi yönden etkilediğinden mümkün olduğu kadar az olmalı,

( ) b)Bol ve ferahlı bir hayat yaşamak insan oğlunun en tabii hakkı olduğundan müreffeh bir hayat yaşamak için bol harcamalı,

( ) c)İhtiyaç, modern cemiyetin kaçınılmaz bir parçası olduğundan harcamalar tüm ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmalıdır,

( ) d)Temel ihtiyaçlarımı karşıladıktan sonra gerisini servet yapar işimi büyültürüm

( ) e) Biriktirmekten hoşlanmadığım için gelirimin çoğunu harcarım.

40. Tasarrufun önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

( ) b)Günümüz şartlarına uygun bir yapılanmaya gidilmelidir,

( ) c)Vakıflar özelleştirilip kişinin tasarrufuna verilerek devlete ek bir kaynak meydana getirilmelidir,

( ) a)Bazı uzun dönemlerde amaçlara ulaşılması,

( ) b)Geleceğin belirlenmesine hazırlıklı olmak,

( ) c)Kısa dönem ihtiyaçlarını karşılamak ve acil dönemdeki ihtiyaçlara hazırlıklı olmak için önemlidir.

( ) d)Başka.

41. Size göre günümüzdeki vakıflar ilk amacına uygun olarak kullanılabiliyor mu?

( ) a)Evet,

( ) b)Hayır.

42. Kullanılmadığına inanıyorsanız ne yapılabillir?

( ) a)Vakfiyenin hukuki düzenlenmesi yeniden ele alınmalıdır,

( ) d)Vakıfların daha kârlı ve etkin kullanılması için kiralanma şekli yeniden düzenlenmelidir,

( ) e) Başka.